hus&bolig
3 • 2014
kroner 49,-

Maria positiv til sammenslåing

428 kommuner kan bli 214

Nærgående grevling

Oppsiktsvekkende påbygg

Farlige arbeidsvaner

Roser du enkelt får til

70299_0 Inhouse Foto: Rune Bendiksen

Ferien blir litt tryggere med Europeiske

Hjelpen er aldri langt unna med Europeiske reiseforsikring. Med det lille kortet i lommeboken har du et unikt nettverk til rådighet: Du har tilgang til en hel kjede kontorer med våre lokalkjente medarbeidere over hele verden. Trenger du legehjelp vil profesjonelle folk finne akkurat hva du trenger gjennom vår database med mer enn 60 000 leger og hjelpepersonell. Alarmsentralen du ringer, stenger aldri.
Men kanskje det beste – tanken på at vi er der, gjør antakelig en bra ferie enda bedre.

EUROPEISKE
REISEFORSIKRING
– en del av If

Din trygghet - i hele verden

Kjøp forsikring via huseierne.no

www.europeiske.no

nyheter

9 Farlig på byggeplassen

aktuelt

14 Roser – lett å få til
19 Klukkende godt naboskap
22 Utekvelder i fyr og flamme
25 Terrassegulv: Mye å velge i
30 Sørg for godt feste
32 Grevling i hagen

fokus på kommune-sammenslåing

44 Hvem må gå og hvem får stå?
36 Kommunale oppgaver

juss

54 Oppføring av ny bolig: Sørg for en god kontrakt
57 Privat vei betyr utgifter

tema: arkitektur

62 Miljøvennlig på Sunnmøre
68 Røff guide til norsk arkitekturhistorie
73 Nye tider i Trehusbyen

faste spalter

5 Leder
6 Peter Batta har ordet
35 Sett & hørt
38 Hus & Bolig spør: Eli Kari Gjengedal
79 Nytt på markedet
81 Medlemsnytt
89 Kryssord

SKEPTISKE: Normenn flest er for kommunesammenslåing, bare det ikke gjelder egen kommune. Foto: Solfrid Sande.

22 *Mye å velge i hvis du ønsker deg levende ild ute.*

57

JUSS: Hvem har ansvar for vedlikehold av veien når den er privat? Foto: Nina Granlund Sæther.

25

Nyt sommeren på ny terrasse, men vær bevisst hva du velger.

19

NABOGLEDE: På eggsanking i eget hønsehus. Foto: Christa Oskarsson.

d10.no

Vannpyren herjer nådeløst over det ganske land. Hver eneste dag opplever over 180 familier å få hjemmet sitt oversvømt av vann. Monterer du Vannstoppen, har du alt på det tørre og slipper å bekymre deg for verken vannpyrer eller vannskader.

I år får 65.000 familier hjemmet sitt ødelagt av vannskader.

Hvert åttende minutt meldes det om en ny vannskade i norske hjem og fritidsboliger. Det er 180 vannskader i døgnet det, eller 65.000 i året. Det er de statistiske fakta.

SKAFF DEG VANNSTOPPEN, SÅ ER DU SIKKER!
Vannstoppen er en rimelig forsikring hvis uhellet først skulle inntreffe hjemme hos deg. Med trådløse sensorer plassert på de mest utsatte stedene i huset ditt, vil en eventuell lekkasje straks bli registrert og en magnetventil stoppe vanntilførselen. Enkelt og trygt.

Nå får du Vannstoppen til kampanjepris fra kr 3.895,- (eks. montering).

Er du medlem i Huseiernes Landsforbund, får du den fra kr 3.250,- (eks. montering). Da får du også 10 % på rørleggerjobben og 15 % på varer og utstyr.
I tillegg gir If sine kunder 15 % sikkerhetsrabatt på boligforsikringen og 10 % på innboforsikringen. Bare velstand, med andre ord.

Og du – mens du har rørleggeren hjemme hos deg. Be om å få ta Vannsjekken. Da får du vite om alt det vannførende utstyret ditt er på stell og etter boka.

Kampanjepris fra

3.895,-

Eks. montering
(Veil. 4.890,-)

Som medlem i Huseiernes Landsforbund får du den fra

3.250,-

Eks. montering

VANNSTOPPEN BESTILLER DU PÅ VB.NO ELLER HOS DIN NÆRMESTE VB RØRLEGGER.

if...

VB VARME & BAD
Vanntett kvalitet!

HUSEIERNES LANDSFORBUND

Når navnet skjemmer

I Asker, hvor jeg bor, måtte kommunen titt og ofte bytte ut skiltene i Orestien og Oreholtet, men så fjernet de centimeterne foran gatenavnet slik at det ble umulig å føye til en ekstra bokstav. Det tror jeg beboerne i veistubbene er godt fornøyd med. I Kolleveien er det imidlertid vanskelig å unngå at noen til stadighet lager en strek over o-en på skiltet. Men problemene er større andre steder i landet.

I Lenvik kommune i Troms gjør beboere nå opprør mot at veien de bor i offisielt er blitt døpt "Burmaveien". De mener politikerne i kommunen mobber dem.

Økenavnet Burma oppstod for ca. 40 år siden da arbeidere svettet og slet med hardt fysisk arbeid på en ny vei. "Dette er pinadø verre enn å være i Burma", var det en som klaget, og siden ble navnet hengende ved området. Ifølge beboerne har det fått en sterk negativ klang, det er nærmest blitt et skjellsord og oppleves svært belastende. Politikerne er historieløse, mener beboerne. Ingen er blitt drept eller slått i hjel på denne veien, slik de ble på den virkelige Burmaveien.

I Engerdal ble det høylytte protester da kommunen i 2010 endret to veinavn i et hyttefelt til henholdsvis Øvre og Nedre Knulmyrvei.

– Hvem vil ha ei hytte med navnet Nedre Knulmyra 6? Dette er direkte respektløst, skrev en sint hytteeier i et brev til kommunen. Han oppfattet navneendringen som ren trakassering.

Engerdal har også andre stedsnavn som kan føles litt klamme, for eksempel Rævhølet og Ronkevika. Ifølge ordføreren er det ingen som har klaget på disse navnene. Det er kanskje fordi de kjenner opprinnelsen.

Det vi i dag oppfatter som vulgære, obskøne, skjemmende, rare eller ekle stedsnavn skyldes ofte påvirkning fra andre ord, eller at utenlandske ord blir fornorsket. På Hvaler finner du for eksempel gården Rovehølet. Rove var et vanlig navn på Østlandet, helt tilbake til 1300-tallet. Rove betyr hale, men er kanskje ikke det første man tenker på når man hører det i dag. Og på Finnskogen kan du fore eksempel besøke Ronketorpet. Det var ikke et møtested for ungkarer, men et torp som finnen Henrik Ronkhainen anla da han kom dit i 1717. Ronka, Ronkta og Rotka er karelske varianter av helgennavnet Herodion.

Navnet skjemmer ingen, sier et gammelt ord, men jeg er ikke helt sikker. Det er viktig å ta vare på gamle, historiske navn. På den annen side handler gateadresser ofte om identitet, og vi liker ikke å bli hengt ut til spott og spe. Det må de som bestemmer ha med i vurderingen når de vedtar hva en veistrekning skal hete. Kommunestyret i Lenvik gjør klokt i å snu, slik politikerne i Etnedal gjorde. De skjønte at Purkestadbakkatn ikke var noen god erstatning for Nyvegen, selv om nye skilt allerede var bestilt.

Nina Granlund Sæther

ngs@huseierne.no

hus&bolig 3 • 2014

Magasin for Huseiernes Landsforbund
Fred. Olsensgate 5, 0152 Oslo
Telefon: 22 47 75 00
Telefaks: 22 41 19 90
Jusstelefonen: 22 47 75 07
Teknisk rådgivning: 22 47 75 24
Hjemmeside: www.hus-bolig.no
E-post: husogbolig@huseierne.no

Redaktør: Nina Granlund Sæther
Utgiver: Huseiernes Landsforbund
Layout: Geoffrey Kempton
Produksjon: Artko

Medlemsskap Huseiernes Landsforbund: kr 460,-

Utkommer med 6 nr. i 2014
ISSN 0333-3329

Medlem av Den Norske Fagpresses Forening
Opplag 1. halvår 2013: 224 388
Opplagskontrollert av Fagpressens mediekontroll

Fagpressen F OPPLAGSKONTROLLERT

Forsidefoto: Solfrid Sande
Tore Wuttudal / NTB Scanpix
Tore Meek / NTB Scanpix

Annonser: HSmedia
Britt Fossum – 62 94 69 03
bf@hsmedia.no
Kjetil Sagen – 62 94 10 36
Mobil: 92 42 26 44 – ks@hsmedia.no

PFU

Hus & Bolig arbeider etter Vær varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig presseomtale, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund. Organet som har medlemmer fra presseorganisasjoner og fra allmenheten, behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. Adresse: PFU, Rådhusgt. 17, Pb. 46 Sentrum, 0101 OSLO. Tlf. 22 40 50 40, faks: 22 40 50 55.

Peter Batta har ordet:

Bankene under lupen

Foto: Moment studio

Peter Batta er administrerende direktør i Huseiernes Landsforbund.

Du husker sikkert at Huseiernes Landsforbund lanserte aksjonen «Rettferdig rente 2013» på vårparten i fjor. Mer enn 10 000 støttet aksjonen på Facebook og 125 bankkunder sa seg villige til å gå til gruppesøksmål mot en eller flere banker. Bankene lot derimot som om de ikke forstod, og kalte – frekt nok – renteøkningen for et spleiselag for å øke soliditeten.

Etter ett år med urimelig stor rentemargin (differanse mellom innlånsrenter og utlånsrenter) og historisk store overskudd, har DnBs konsernsjef Rune Bjerke og andre bankledere endelig erkjent at spleiselaget har vært en gedigen bløff.

Vår viktigste hensikt med aksjonen var at rentemarginen skulle reduseres med rundt 0,5 prosentpoeng. I ett år har bankene oversett våre argumenter. Men nå, som det ble kjent at bankenes overskudd er på mange titalls milliarder kroner, samtidig som bonus og lederlønninger er økt til nye høyder og aksjonærene har fått større utbytter enn tidligere, måtte noe skje. I løpet av april har de toneangivende bankene satt ned lånerenten med 0,15 til 0,4 prosentpoeng.

Men bankene fornekter seg ikke; her gis med den ene handa og tas igjen med den andre: Samtidig med at lånerenten reduseres setter de fleste bankene også ned innskuddsrenten, slik at sparekundene nå finansierer en større del av «spleiselaget».

Vi er derfor meget glade for at Konkurransetilsynet har lyttet til blant annet våre ønsker om å gå grundig gjennom konkurransen i bankmarkedet. HL har nylig laget en omfattende undersøkelse sammen med Ipsos MMI for å kartlegge kundenes forhold til sin bank og hva de forventer av bedre vilkår for å bytte bank. Undersøkelsen er sendt til Konkurransetilsynet og Finansdepartementet.

ROS fra BATTA går denne gangen til Nordea-sjef Gunn Wærstad som synes DNB-sjefen Rune Bjerke bommer når han kaller dyrere boliglån for et spleiselag. «Jeg forstår at kundene reagerer» sier hun i Aftenposten lørdag 22. mars d.å.

Gunn Wærstad fikk følgende spørsmål: – Din kollega Rune Bjerke i DNB har kalt det som skjer i Bank-Norge nå for et spleiselag. Et dekkende uttrykk?

Wærstad svarer: – Jeg synes ikke spleiselag er et godt ord, det kan jeg si.

Aftenposten spør videre: – Hvorfor ikke?

Wærstad svarer: – Jeg synes rett og slett det ikke er dekkende for situasjonen. Det er klart at alle må forholde seg til en ny hverdag og nye rammebetingelser for bankene. Det gjelder eiere, som må stille opp med kapital og akseptere krav til mer egenkapital. Det gjelder kunder, som må akseptere en høyere margin. Det er klart det har konsekvenser for alle. Jeg synes ikke ordet er godt og ikke helt dekkende.

Vi setter stor pris på at banksjefer også kan være ærlige og innrømme at den særdeles høye rentemarginen og de historisk store overskuddene i bankene først og fremst er betalt av bankenes kunder – og ikke av eierne.

I Aftenposten den 4. april innrømmer Rune Bjerke sin store tabbe og sier «Å bruke metaforen spleiselag var en tabbe. Jeg angrer på at jeg gjorde det.»

Du kan følge Huseiernes Landsforbund på Facebook og Twitter.
Se www.facebook.com/huseierne og http://twitter.com/huseierne

If er solide både i pris og oppgjør

Jeg er en av flere hundre tusen som har fulgt TV2-programmet Hjem igjen denne våren. Serien følger åtte uheldige kunder hos vår forsikringspartner If. Alle åtte har mistet huset sitt i brann, men berget livet til seg og familien. Serien følger det som skjer når brannbilene har dratt og viser til fulle hvor viktig det er med et godt skadeoppgjør når uhellet er ute. Jeg mener at Ifs skadeoppgjør er et viktig argument for å kjøpe forsikringer nettopp der. Flere prisundersøkelser det siste året har også vist at If klarer å følge prisutviklingen i markedet, og som HL-medlem har du i tillegg en ekstra god pris.

Ungdomskonferanse i september

HL satser på ungdommen som fremtidens huseiere. Derfor arrangerte vi konferanser med tittelen «Ung på boligmarkedet» en rekke steder i fjor. Den første gikk av stabelen i Stavanger med rundt 150 deltakere. I august inviterte vi til revyteateret Latter i Oslo. Her møtte det opp rundt 400 engasjerte tilhørere. En rekke av distriktsorganisasjonene våre hadde tilsvarende arrangementer på Huseierdagen i fjor høst.

Etter den overveldende suksessen i Oslo vil vi invitere til ny konferanse om «Ung på boligmarkedet» i september. Følg godt med i Hus & Bolig og på vår hjemmeside www.huseierne.no, hvor arrangementet blir bekjentgjort.

HL med i regjeringsoppnevnt utvalg

Vår utredningssjef Dag Refling er kommet med i et regjeringsoppnevnt utvalg som skal utrede konsekvensene av mer overvann i byene.

– Klimaendringene vil gi økt nedbør og vi må legge til rette for at overvann kan håndteres slik at vi unngår for store skader. Vi må forberede Norge på fremtidens ekstremvær, sier klima- og miljøminister Tine Sundtoft.

Avløpsnettet i byer og tettsteder er i dag ikke tilstrekkelig dimensjonert. Skadene ved overvann rammer både innbyggere, kommuner, forsikringsselskap og veieiere. Dag Refling skal først og fremst ivareta huseiernes interesser i utvalget, som ledes av advokat Helge Skaaraas.

Landsmøte

Vi avholder landsmøte i dagene 13. til 15. juni i Haugesund. Satsing på at ungdom skal ha tilfredsstillende mulighet til å komme inn på boligmarkedet blir et viktig tema. 100 delegater fra hele landet vil modernisere HLs arbeidsprogram. Av vedtektsendringer blir det behandlet et forslag om å opprette en stilling som generalsekretær i tillegg til administrerende direktør. Generalsekretæren skal først og fremst ivareta HLs innsats med samfunnskontakt, herunder styrke kontakten med media og politiske myndigheter. Neste utgave av Hus&Bolig vil ha bred dekning av landsmøtet.

Peter Batta
p.batta@huseierne.no

RIS går til direktør Jan Erik Fåne i Finans Norge som vi betrakter som den siste dogmatiske forsvarer av bankenes høyrentepolitikk. Til tross for at ledende fagøkonomer, sentral banksjefen, professorer på Samfunnsøkonomisk institutt, Handelshøyskolen og BI, politikere fra alle fløyer, hele presse-Norge og alle som blir spurt er samstemte om at det er bankkundene som i all hovedsak har betalt den store bankfesten siden mars 2013, later Fåne fortsatt som om det ikke er slik.

Jeg har møtt Fåne til debatt i Nyhetskanalen i TV2 ved et par anledninger, og der spurt ham om når eierne sist gikk inn med ny egenkapital. Først ville han ikke svare, men måtte til slutt si: For fem år siden. I neste debatt fremstiller han det som at aksjonærene i løpet av de siste fem år har bidratt med 20 milliarder i ny aksjekapital.

Men slike omformuleringer skaffer hverken ny egenkapital eller troverdighet. Aksjonærenes bidrag til å dekke egenkapitalkravene fra 2013 er minimale, uansett hvordan Fåne prøver å fremstille det.

De færreste vil mene at det er bidrag til oppbyggingen av kapitalkravene at bankledelsen tar ut rekordhøye bonuser og at bankene utbetaler rekordhøye utbytter til sine eiere, noe Fåne uavbrutt forsøker å snakke bort. Da blir det vanskelig å føre en saklig debatt.

megawood

KOMPOSITT TERRASSEGULV

FRITZØE ENGROS

Megawood terrassebord består av 75 % naturlig trefiber, tilsatt 25 % høyverdige polymer-tilsetninger og danner et spesielt miljøvennlig materiale med mange muligheter. Ser ut som tre, føles som tre og kan bearbeides som tre.

Bordene kan legges på c/c 60 og finnes i forskjellige overflatemønster i brun- og gråtoner.

Hvorfor Megawood?

- **Lettstelt** – trenger verken maling eller olje
- **Motstandsdyktig** – mot riper og trykkmerker
- **Sklisikkert** – ru overflatestruktur
- **Fargebestandig** – blir ikke misfarget av UV-stråler
- **Enkel bearbeiding** – samme behandling som tre
- **Trygghet** – ingen fare for skade pga. oppflising
- **Skjult innfesting** – spesielt klemmesystem

Fritzøe Engros AS
Tlf: 33 13 64 00 • www.fritzoeengros.no

RIKTIG FUKTIGHET F-TECH

Fuktig kjeller i hus eller hytte? Sannsynligvis trenger du denne...

Typiske symptomer på fuktig kjeller

- Kjellerlukt
- Insekter, edderkopper etc.
- Saltutslag
- Mugg/ Råte
- Tøy/ lagrede gjenstander som slår seg
- Rust på sykler, verktøy etc.
- Maling som skaller av

I svært mange tilfeller er det ikke dårlig drenering som er årsaken. Det er temperaturforskjellen ute og inne som fører til kondens. Da hjelper ikke drenering. Og heller ikke ekstra lufting.

Det som hjelper er en rotoravfukter som blåser den fuktige luften ut. Og du får en helt ny kjeller! Farvel til kjellerlukt, insekter, klær som slår seg og et usunt inneklima.

og ikke denne...

Norges mest solgte RotorAvfukter

KAMPANJEKODE: **"SOMMERTØRK"**

Les mer på **f-tech.no**

Farlig på byggeplassen

Utenlandske arbeidstagere utsettes for større risiko på arbeidsplassen enn sine norske kolleger. I byggenæringen er problemet størst.

BALANSEKUNST: Eksemplene på at utenlandske arbeidere i byggebransjen tar stor risiko, er mange. Foto: Tore Meek / NTB Scanpix.

TEKST: **RIKKE ÅSERUD**

Utenlandske arbeidstakere mangler opplæring. De mangler nødvendig verneutstyr, og språk og kommunikasjonsproblemer utgjør en reell risiko. Det er Arbeidstilsynet som nå slår alarm om forholdene på mange arbeidsplasser rundt om i landet.

Bygg og anlegg

Særlig er byggenæringen utsatt, viser en undersøkelse der 72 inspektører fra Arbeidstilsynet er intervjuet. I undersøkelsen sier nesten nitti prosent seg helt eller delvis enig i at utenlandske arbeidstagere i byggenæringen mangler opplæring, og at de utsettes for større risiko enn norske. Innen næringene renhold og overnatting / servering er vurderingene fra inspektørene ikke like negative.

– Dette må de som ansetter eller leier inn utenlandske arbeidstakere ta inn over seg. Arbeidsgivere må bli mye mer bevisst på hvilke farer de utenlandske arbeidstakerne utsettes for på arbeidsplassen, og de må bli bedre til å forebygge og redusere risiko, sier direktør Ingrid Finboe Svendsen i Arbeidstilsynet.

Den nye undersøkelsen bekrefter tilsynets funn fra 2012. Da ble det avslørt at utenlandske arbeidstagere har 50 prosent større risiko for å bli skadet på jobb, og 30 prosent større risiko for å dø på arbeidsplassen. Skaderisikoen er – uansett nasjonalitet – størst i byggebransjen.

Språkproblemer

Rundt én av fem utenlandske arbeidstagere som skades på arbeidsplassen, behersker ikke arbeidsstedets språk. Én av fire har ikke gjennomført sikkerhetsopplæring. I tillegg jobber mange utenlandske arbeidstakere langt mer enn sine norske kolleger, og de har farligere arbeidsoppgaver.

Intervjuene med Arbeidstilsynets inspektører viser at det i byggebransjen stort sett er en rekke gjengangere som synder mot de utenlandske arbeidstagernes sikkerhet. Men den viser også at andre bransjer følger etter, i negativ retning. Bilpleie, fiskeindustri og landbruk er blant bransjene der skaderisikoen for utlendinger også er stor. *raa@huseierne.no*

Enorme forskjeller

I Vanylven tar kommunens byggesaksbehandling 3 dager i snitt, mens Grue bruker hele 210 dager på samme jobb. En undersøkelse gjennomført av Ny Analyse viser at det er overraskende store forskjeller i kommune-Norge. Mange av kommunene som bruker lengst tid er små utkantkommuner uten nok kvalifisert arbeidskraft.

Rimeligere å leie

Prisoversikten fra Utleiemegleren for mars 2014 viser at det nå koster 8 007 kroner i snitt per måned å leie en 1-roms leilighet i Oslo. Dette er en liten nedgang fra måneden før, og ca. 10 prosent rimeligere enn for ett år siden, melder NTB. Dette skyldes at det er mer enn 2 000 ledige leiligheter i Oslo akkurat nå.

Trekker mot byene

Nye tall fra Statistisk sentralbyrå viser at 235 000 mennesker flyttet fra en kommune til en annen siste år, og det er ny rekord. Flere og flere forlater distriktene for å bo i sentrale strøk. 1. januar i år bodde 68 prosent av befolkningen i de 150 mest sentrale kommunene i landet. Østfold og Akershus er de mest populære fylkene.

Disney inspirert av Norge

Disney-filmen «Frost», som er sett av millioner siden premieren i november, pirrer utlendingenes interesse for Norge.

Bryggen i Bergen, Røros og Borgund stavkirke er noen av inspirasjonskildene som Disney tok i bruk under arbeidet med sin nye storfilm Frost. Og filmen har så langt ført til stor interesse for Norge som reisemål. Antall klikk på Visit Norways amerikanske nettportal er tredoblet. Og gigantselskapets eget reiseselskap, Adventures by Disney, har blant annet satt sammen en egen pakketur til Norge.

Filmen er løst basert på H.C. Andersens eventyr «Snødronningen», men landskapet er flyttet fra Andersens hjemland Danmark til mer spektakulære omgivelser i Norge. Disney sendte en delegasjon til Norge i forkant av produksjonen for å la seg inspirere. Resultatet ble en film spekket med norske referanser. Ikke bare naturen, men også arkitekturen, påkledningen og musikken er norskinspirert.

Visit Norway inngikk et samarbeid med Disney om at både Norge og Frost skulle promoteres.

– Dette er en gyllen anledning til å vise frem Norge, og en gavepakke til norsk reiseliv, sa reiselivsdirektør i Innovasjon Norge, Per-Arne Tuftin da filmen hadde premiere.

Og art director i Disney, Mike Giaimo la til: – Norge tilbød et kulturelt bakteppe som vi aldri hadde utforsket før, så vi tenkte: 'Ville det ikke vært flott å blande landets dramatiske natur, arkitekturen, folkedraktene og estetikken?' Det føles som en verden fra en klassisk Disneyfilm, men samtidig som noe helt nytt.

Varmepumpeinstallatører driver ulovlig

Kontroller foretatt av Miljødirektoratet viser at 40 prosent av virksomhetene som installerer varmepumper ikke har godkjent sertifisering.

Dersom du skal kjøpe og installere varmepumpe er det derfor viktig at du etterspør dokumentasjon som kan vise at installatørene har den nødvendige kunnskapen. I verste fall risikerer du lekkasjer av farlige stoffer og at varmepumpen fungerer dårlig eller slutter å fungere.

Tidligere ble ozonnedbrytende stoffer brukt i varmepumper og kjøleanlegg. I dag er de i stor grad erstattet av fluorholdige klimagasser. I 2010 ble regelverket for fluorholdige klimagasser strammet inn, for å redusere utslippene av disse i atmosfæren. Som en konsekvens av regelinnstrammingen må i dag alle som jobber med kjøleanlegg, klimaanlegg og varmepumper ha godkjent sertifikat. Fristen for å skaffe seg sertifikatet ble satt til 1. september i fjor. Etter at fristen var gått ut gjennomførte Miljødirektoratet kontroller av installatører og butikker som omsetter varmepumper.

– Kontrollene avdekket at 40 prosent av installatørene ikke var sertifisert slik regelverket krever, mens 18 prosent manglet sertifisering av personer som utførte installasjon og vedlikehold av varmepumper, sier Bjørn Bjørnstad, avdelingsdirektør i Miljødirektoratet. Direktoratet fortsetter å kontrollere bedrifter også i år.

raa@huseierne.no

Asker går foran

Norsk varmepumpeforening (NOVAP) har kåret Asker til årets varmepumpekommune 2014. Kommunen tilbyr privatpersoner personlig energirådgivning i deres egne hjem, og samarbeider aktivt med Naturvernforbundets prosjekt Oljefri for å få innbyggerne til å skifte til fornybare oppvarmingssystemer.

Ønsker mer solceller

Forskning viser at hvis en norsk enebolig har 65 kvadratmeter med solceller på taket, kan opp mot halvparten av strømbehovet i løpet av ett år bli dekket gjennom solenergi. Solceller har altså stort potensial, ikke bare i varme, sydlige land, men også i Norge, mener solcelleforsker og førsteamanuensis i fysikk ved NTNU i Trondheim, Turid Worren Renaas.

Sol-toalett

Av verdens sju milliarder mennesker har seks milliarder mobiltelefon, men bare fire og en halv milliard har tilgang til et toalett eller latrine. Bedrede sanitærforhold er ett av de viktigste tiltakene for å hindre barnedødeligheten i den tredje verden. Et soldrevet toalett som gjør avfallet om til biokull kan være løsningen, mener forskere ved University of Colorado Boulder.

Bedre råd for gamle hus

Hvordan bør det gamle, laftede tømmerhuset etterisoleres? Kan gårdsbygningen fra tidlig nittenhundretall gjøres mer energieffektiv? Nå blir det enklere å få gode svar på spørsmål som dette.

Eiere av gamle hus og bygninger møter mange utfordringer. En av de største er spørsmålet om hva slags enøk-tiltak som er best egnet for bygningen. Nå har Bygg & Bevar, opplysningskontoret for gamle hus, ryddet opp i gjeldende råd og veiledninger. Det er først og fremst anvisninger fra Sintef Byggforsk som er revidert. Byggforskanvisningene brukes gjerne som fasit på hvordan ting skal gjøres av både huseiere, konsulenter og håndverkere. Det finnes anvisninger for etterisolering av yttervegger, tak og etasjeskillere i tre, mur og betong.

- Disse anvisningene brukt sammen med anvisningene om etterisolering av konstruksjoner gir et godt grunnlag for

å gjøre riktige tiltak for bygningen, sier avdelingsleder for kunnskapsformidling i Sintef Byggforsk, Veslemøy Nestvold.
raa@huseierne.no

Fullfører ikke videregående

I fjor var det minst 7 309 ungdommer som ikke fullførte videregående skole. Den typiske "slutteren" er en skoletrøtt gutt med mye fravær på ungdomsskolen, han er i dårlig fysisk form og bruker tiden på dataspill. Han vet heller ikke hva han skal bli, skriver VG.

Mens flere kvinner gjennomfører høyere utdannelse, går utviklingen feil vei for unge menn. I 2030 vil 56 prosent av personer med bare grunnskole være menn. NAV er helt tydelig på at guttene med minimal utdannelse blir taperne i et arbeidsmarked med stadig høyere kompetansekrav. Statistisk Sentralbyrås analyser av fremtidens arbeidsmarked viser at behovet for ufaglærte fortsetter å falle. Det betyr at det blir vanskeligere å få jobb uten noen form for utdannelse.

I forrige utgave av Hus & Bolig pekte avdelingsleder ved håndverk og industrifag ved Åsane videregående skole, Kennet Sandstrøm på at interessen for byggfagene var fallende. Og administrerende direktør i Byggenæringens landsforbund var svært bekymret for rekrutteringen til bygge- og anleggsnæringen.

– Det er all grunn til bekymring, sier Trond Giske(AP) som leder Stortingets utdanningskomite, til VG. – Selv om menn er i overtall i maktsjiktene, er de også i overtall på de mest marginaliserte statistikkene.

– Frafallet i videregående skole er dramatisk for bedriftene. Vi er veldig bekymret, spesielt for yrkesfagene. Konsekvensene av unger gutters frafall i de yrkesfaglige linjene på videregående skole kan i verste fall gjøre at bedrifter må si fra seg oppdrag eller redusere virksomheten, sier NHOs kompetansedirektør Are Turmo.

Grillsesong. Igjen.

Så snart solens stråler begynner å varme, dukker de opp, de sikreste vårtegnene, på tv, i reklameaviser, i blader: Grillreklamene. Fra nå av handler det om marinader. Om krydderblandinger. Om antall brennere, om kull versus gass. Om Sven Nordins verdensomspennende jakt på Kjøttet med stor K, det aller, aller beste Kjøttet. Om kokke-Tinas overbevisende, sunne sommergrillsmil. Nå skal vi grille, dere! Nå skal vi grillegrillegrille og koose oss! Vi skal mørne den perfekte biffen, lage de nydeligste grillspydene, vi skal pakke inn fisken i kryddersmør og folie, vi skal bade kyllingen i øl, da blir den så saftig, og vet dere, desserten kan også grilles, ja, bare prøv, vannmelon passer perfekt på grillen, bare prøv!

Foto: Berit Roald, Scanpix

Jeg skjønner ikke helt hva det er med meg. Men jeg er visst litt mett allerede før sesongen er ordentlig i gang. Jo, da, jeg liker grillmat. Det er ikke det. Men det er noe med det massive presset. Noe med underteksten i reklameflodbølgen, som sier at grilling er nødvendig for å oppnå Den Store Sommerlykken. Kanskje er det derfor jeg vil benytte min egen, lille, spede stemme her i denne spalten til å si sånn er det ikke nødvendigvis. Til å si at sommerlykken faktisk ligger helt andre steder. Steder der reklamens rop ikke finnes. Så folkens: Slapp av. Gå barbeint i gresset. Sitt fem minutter ekstra i solveggen. Lukt på blomstene. Grill gjerne, innimellom. Men husk at det også går an å spise sunn, god sommermat uten smak av svidd stekeskorpe og forkullede forventninger.

Journalist Rikke Åserud
raa@huseierne.no

Trenger du hjelp til taksering?

Som medlem av Huseiernes Landsforbund får du 10 prosent rabatt på verditaksering av boliger og fritidsboliger, boligsalgsrapporter, tilstandsrapporter, skadetaksering, skjønn og tomtetakst hos utvalgte medlemmer i Norges Takseringsforbund. Husk å oppgi medlemsnummer.

PROSJEKTFORUM AS
v/siv.ing Ole Øyvind Moen
og siv.ing Bernt Stordahl

Taksering av bolig- og forretningseiendommer. Teknisk bistand ved reklamasjon på boliger.

Postboks 166, **1701 SARPSBORG**
Tlf.: 69 12 88 88. E-post: takst@protakst.no

ØSTFOLD/AKERSHUS

BOLIGINSTITUTTET AS
Takstmenn i kontorfellesskap

Takst, boligsalgsrapporter, skader, skjønn, tilstandsvurdering, våtromskontroll, reklamasjonsvurderinger.

Bentsebrugt. 13 f, Pb 4373 Nydalen, **0402 OSLO**
Tlf.: 23 39 19 00. Faks: 22 22 50 77.
post@boliginstituttet.no

OSLO

NORD TAKSERING AS
Ingeniør- og konsulentfirma

Rådgivning, reklamasjonsrapporter, verdi- og lånetakster, skadetaksering. Skjønn, taksering av næringseiendommer.

Huken 5, P.b. 1555, **3902 PORSGRUNN**
Tlf.: 35 55 35 31. Fax: 35 55 35 36
E-post: post@nordtaksering.no

TELEMARK

BEPEBYGG AS
v/Ing. Martin Bøhm-Pedersen

Verditaksering, boligsalgsrapporter, tilstand / reklamasjonsrapportering, byggeledelse, teknisk bistand og prosjektledelse.

Lilleakerveien 62 C, **0284 OSLO**
Tlf.: 41 42 43 00.
E-post: martin@bpbygg.no / www.bpbygg.no

OSLO/AKERSHUS

HS EIENDOM AS
v/Ing/MNTF Jarle Stærnes

Verditakst – Tilstand - Boligsalgsrapport - Taksering av næringseiendommer. Oslo, Asker, Bærum, Valdres, Beitostølen.

Sophus Lies gt. 6B, **0264 OSLO**
Tlf.: 97 79 20 50.
E-post: jarle@akertakst.no

AKERSHUS/OPPLAND

MK – TAKST
v/Arvid Martin Kvalbein

Boligsalgsrapport, tilstandsrapport, verditaksering av bolig og næringseiendommer.

Gamleveien 87, **4315 SANDNES**
Tlf.: 92 82 36 44. E-post: makv@online.no
www.mk-takst.com

ROGALAND

TAKSTSENTERET AS
Takstmenn i kontorfellesskap

Takst - Boligsalgsrapport - Byggelån - Byggesak - Seksjonering - Våtromskontroll - Reklamasjonsvurdering - Taksering av næringseiendommer.

Fagertunveien 1, Pb 262, **1319 BEKKESTUA**
Tlf.: 67 12 41 12. Faks: 67 12 50 77.
post@takstsenteret.no / www.takstsenteret.no

OSLO/AKERSHUS/BUSKERUD

HELSTRUP BYGGETAKST AS

Taksering, -verdi og skade på bygning, innbo og løsøre. Skjønn. Uavhengig byggkontroll og rådgivning.

Sverres gate 54, Postboks 498, **2304 HAMAR**
Tlf.: 928 50 258 – 62 52 31 55.
E-post: arild@helstrup.no www.helstrup.no

HEDMARK

EIVIND FROST NORDHAGEN

Taksering,- verdi og skade på bygning, innbo og løsøre. Skjønn. Boligsalgsrapporter, bistand ved eiendomsoverdragelser. Energisertifisering.

Nils Uhlin Hansens veg 25, **7026 TRONDHEIM**
Tlf.: 72 55 34 02. Mob.: 92 06 09 55.
E-post: eivind@eivindfrost.no
www.eivindfrost.no

SØR-TRØNDELAG

verisure
COMPATIBLE

Se installasjonsfilmen:

Styr **låsen** med en **app**

I 2012 lanserte vi Yale Doorman – den elektroniske boliglåsen. Borte var den gammeldagse nøkkelen. Åpning kunne skje med kode, brikke eller fjernkontroll. Nå gir vi deg en ny funksjon, som gjør at du kan styre boliglåsen din fra mobilen! I tillegg kan låsen integreres med boligalarm fra Verisure.

Fordelene med den nye løsningen er mange:

- Åpne boligen for besøkende fra mobilen, uansett hvor du selv er – aldri mer venting på håndverker eller vaskehjelp.
- Mobilen gir signal når barna kommer hjem. Se hvem som låser seg inn og ut – og til hvilken tid.
- Lås opp døren og slå av alarmen i én og samme operasjon.
- Få beskjed på mobilen om hvem som har befunnet seg i boligen til enhver tid.
- Sjekk at ytterdøren er låst, kun ved et blikk på telefonen når du har lagt deg.
- Finnes i 3 overflater; grå, hvit og sort.

Styring av låsen via en app krever kjøp av V-modul og V-box mini i tillegg til selve låsen. Snakk med din lokale låsesmed. App'en er gratis og kan lastes ned fra nettet på vanlig måte. Les mer på www.yaledoorman.no eller www.verisure.no

TrioVing® SIKKERHETSSENTER **08877**

En smartere boliglås Yale® DOORMAN™

Roser – lett å få til

Roser er slett ikke er så vanskelig å få til som mange tror, mener Solfrid Kvernsveen. Velger du historiske roser er sjansene gode for at du vil lykkes.

TEKST OG FOTO: **SOLFRID SANDE**

Så lenge hun kan huske, har Solfrid Kvernsveen likt roser. Fra rosene i barndommens hage til rosemotivet på familiens kaffeservise som har fulgt med fra barndomshjemmet. Selv om hun alltid har vært glad i roser tok det mange år før hun fant ut at det var fullt mulig å få en hage full av vakre roser selv. Etter hvert ble hun like godt roseekspert. I flere år var hun leder for Oslo roseforening, og hun er viden kjent for rosene sine. Og hun deler sjenerøst av egen kunnskap.

Engasjert

Huset på Stabekk i Bærum har vært familiens hjem i ti år. Det er midt i blomstringen, og hagen bugner av roser i utrolig mange farger og fasonger. Flere av sortene lukter også himmelsk. Noen år før Solfrid Kvernsveen flyttet hit var hun hjemme i svangerskapspermisjon. Da hadde hun god tid og lyst til å utforske rosenes verden.

– Jeg blir fort ivrig, og dro rundt på hagesentre for å lukte på roser. Jeg har ikke grønne fingre, men rosene er såpass lette, slik at jeg fikk det til, forteller hun.

Resultatet av alle turene på hagesentrene ble 40 rosesorter i den 40 kvadratmeter lille hagen hun hadde den gang. Den harde vinteren i østlandsområdet i 2000 førte til rosedød i stor skala. Halvparten av Solfrid Kvernsveens planter klarte seg. Det ga henne stor tro på egne roseevner, men nå innser hun at det nok bare var flaks

Mange drømmer om flotte rosehager, men selv der plassen er begrenset er det mulig å få plantene til å trives. Fra den gamle trehusbebyggelsen i Bergen. Foto: Bård Løken / NTB Scanpix.

NEVADA: Denne rosen ble krysset frem av den spanske roseteknikeren Pedro Dot i 1927. Nevada betyr snødekket, og blir en busk med lett duftende hvite roser.

den gangen. Men det gjorde i hvert fall at hun fikk vann på mølla.

Da hun vant pris for vakreste rose første gang hun var med i konkurransen på Rosenes dag, ga det virkelig mersmak. Siden er det blitt mange priser, og stadig flere roser i hagen. Selv vil hun ha det til at hun ikke har særlig grønne fingre, noe som ikke er lett å forstå når man står midt i den bugnende rosehagen. Men det er nemlig en ting Solfrid Kvernsveen misjonerer om, at rosene ikke er så vanskelig å få til slik mange tror.

På det meste har hun hatt 170 ulike rosesorter. Etter to kalde vintre er det 130 igjen. Austinrosene, som er en krysning av gamle og moderne, døde. En gang hadde hun 30 – 40 ulike austinroser. Alle roser skal ideelt sett ha seks timer sol per dag, og hun mener at ingen av hennes roser egentlig får nok sol, men de klarer seg godt for det. Men de blir lange, noe hun tror de er fordi de strekker seg oppover i håp om litt sol.

– Når jeg holder foredrag sier jeg at jeg ikke har en Austin-personlighet, for austinrosene krever mye mer oppmerksomhet enn den tiden jeg har å gi dem, forteller Solfrid Kvernsveen.

Riktig rose

Solfrid Kvernsveen mener mange har en lei tendens til å kjøpe kjente stilkroser. De tar den de kjenner, mens andre, mer herdige og spennende sorter blir stående igjen på hagesenteret. Folk vil ikke ha den grønne busken når de handler.

Mange tror også at roser krever mye jobb, og er vanskelige å få til. Men Solfrid sier folk har denne oppfatningen nettopp fordi de har

CONSTANCE SPRY: En gjenblomstrende rose. De store bladrike rosa blomstene minner mye om peoner.

ROSA GALLICA OFFICINALES: Stammer fra 1400-tallet og er en av de viktige historiske rosene. Den blir karakterisert som en herdig rose.

kjøpt blomstrende stilkroser som ikke er særlig herdige. De kjøper rett og slett feil type, mener Kvernsveen. Mange tar med den som er i full blomst i stedet for å ha tålmodighet til å vente på blomstringen.

– Når du er rosenerd skjønner du at busken kommer til å bli utrolig fin. Men de fleste rosenerdene begynte også med stilkroser en gang, ler hun.

Solfrid Kvernseveen gir noen enkle råd til rosesuksess: Planten trenger rikelig med vann i starten. Ikke plant for tett inntil husveggen, men ca. 30 cm fra. Får rosene nok vann i begynnelsen, klarer de seg bra i tørke etterhvert. Følger du disse rådene er du på riktig spor, mener hun.

En annen viktig faktor for rosesuksess er å lese seg litt opp. Selv har hun 50 rosebøker som er flittig studert. Noen hardføre rosesorter hun anbefaler å prøve seg på, er rugosa (hybrid som dufter), nyperose og rynkerose. Hun anbefaler også Flammentanz, Lykkefund og Helena Hybrida, som alle er moderne roser. Lykkefund dufter og er tornefri. Den er derfor ideell å plante rundt buer og terrasser. Hadde den blomstret lenger enn en måned tror hun alle ville hatt hagene fulle av Lykkefund. Andre og gjenblomstrende sorter hun anbefaler er New Dawn, Rose de Rescht og Constance Spray som ser ut som peoner.

– Jeg brenner for at folk skal dyrke gammeldagse roser, de historiske rosene, sier Solfrid Kvernsveen.

Historiske roser

Historiske roser er slekter av rosesorter som fantes før 1867, og som lever videre i dag. De har orginale egenskaper som ofte går tapt gjennom foredling. Det magiske året 1867 kom den første stilkrosen La France. Dette markerer et skille i roseverdenen. De historiske rosene krever mer stell, men de tåler mye mer enn de moderne. Verken stilkroser eller klaseroser er særlig hardføre.

I Solfrid Kvernsveens hage er det nettopp de historiske rosene som har hatt den største overlevelsesevnen gjennom frostrike vintre. Hun har roser i hagen fra slutten av mai til snøen kommer, men hovedblomstringen er fra slutten av juni og en måned fremover. Selv har hun flest engangsblomstrende historiske roser.

– Jeg synes det er trist at mange ikke vil ha de rosene som har én blomstring. Altfor mange har hengt seg opp i at de skal ha en rosesort som blomstrer hele sesongen, sier Solfrid Kvernsveen.

Kvernsveen anbefaler å sette av plass til de engangsblomstrende som blomstrer i en periode på 2 – 6 uker. De som blomstrer hele sesongen har langt færre blomster enn de engangsblomstrende. De engangsblomstrende får en eksplosiv og flott blomstring som kan sammenlignes med rhododendron.

Av de engangsblomstrende historiske rosene vil Solfrid Kvernsveen anbefale albaroser, gallicaroser og damascenerroser. Hun anbefaler rett og slett å plante noen sikre kort, som hun kaller det, for eksempel Gallica som er en fransk rose. Den eldste gallicarosen hun selv har er fra 1400-tallet, og er kjøpt over internett.

Hun råder også folk til å dra til mindre plantesentre utenfor de store kjedene, fordi de har

CHARLES AUSTIN: Engelsk rose med navn etter mannen som laget dem. David Austin krysset frem 100 sorter.

FLAMMENTANZ: En engangsblomstrende kraftigvoksende klatrerose, kan bli opptil fire meter høy. Den har lang blomstringstid, men lukter lite. Kommer fra W Kordes Söne 1955.

bedre utvalg. Selv har hun fått mange planter og masse gode råd fra Hesleberg gartneri i Vollen i Asker. Har de ikke det hun trenger, bestiller de det til henne. En stor inspirator for henne er Grete Kari Hovde i Hyggen som har en ren rosehage.

Rosegelé

For Solfrid Kvernsveen en det ren nytelse for flere sanser når rosene står i blomst. Mange av de historiske rosene lukter fantastisk og er til å spise opp bokstavlig talt. Hun lager nemlig rosegelé. Roseblader blir til gelé som passer godt til ost, kjøttretter, eller på brødet.

Hun sprøyter ikke rosene sine, og kan derfor lage gelé uten bekymring for giftige rester. Det har gått fint, siden hun har lite soppsykdommer på rosene. For da hun startet på rosereisen fikk hun høre at det ikke gikk an å dyrke roser uten sprøytemiddel, men det vet hun ikke stemmer. I England oppdaget hun at det var de usprøytede rosene som var finest, og som gjorde det best i konkurranser.

Hun plukker av blader, og heller over kokende vann. Det får trekke i 25 min før det siles gjennom et håndklede. Det blir da til rosevann.

– Jeg bader med roseblader hver sommer. Jentene mine nekter å bade hvis det ikke er roser i vannet, sier Solfrid Kvernsveen.

Når alle rosebladene enten er blitt til gelé eller har visnet og falt av, lar hun plantene være i fred til våren kommer. Da klipper hun vekk det som er dødt, men ikke for mye. Hun har selv tabbet seg ut med å kutte de historiske engangsblomstrende plantene for mye. De skal helst ha hovedbeskjæringen etter blomstring på sensommeren, og litt på våren også.

For de som liker duftende roser er det de historiske rosene som lukter mest, nesten alle. På baksiden av huset slynger en stor rosebusk med hvite roser seg oppover husveggen. Den lukter magisk.

– Men en rose kan ikke få alt, man må velge. Det blir som å krysse frem en hunderase. Du kan ikke få alle positive egenskaper i én. Du må velge;, lang stilk, blomstring eller herdighet. Det første som ryker er som regel duften, sier Solfrid Kvernsveen.

LYKKEFUND: Noen roser ser ut som epleblomster, og de er faktisk i slekt. Siden Lykkefund ligner på epleblomsten har Solfrid Kvernsveen plantet denne rosen i epletreet. Først kommer epleblomstene og så kommer rosene. De kan bli store og lukter vidunderlig.

Nytt medlemstilbud fra Verisure!

Du får 2 ekstra røykdetektorer (verdi 1960,-) ved kjøp av boligalarm

Verisure Home
Installasjon
790,-*
(Ordinær pris 1290,-)
Månedsabonnement
399,- / mnd
inkludert Verisure IQ

Røykdetektorer som snakker sammen, redder liv!

Som medlem av Huseierens Landsforbund får du 2 ekstra røykdetektorer gratis (verdi kr. 1960,-) når du bestiller installasjon av vår alarmpakke Verisure Home. Bestiller du innen 31. juli får du i tillegg installasjonen til kun kr. 790,- (ordinær pris kr. 1290,-).

verisure
ALARMS WITH IQ

Bestill på 06010 eller les mer på verisure.no/huseierne

* Tilbudet gjelder til og med 31. juli og forutsetter nyinstallasjon av boligalarm og tegning av månedsabonnement. Tilbudet har noen geografiske begrensninger, og kan ikke kombineres med andre tilbud.

Klukkende godt naboskap

De to naboene hadde en felles drøm: Høner i hagen. Hva var da mer naturlig enn å bygge et hønsehus på tomtegrensa, med inngang fra begge sider?

TEKST: **RIKKE ÅSERUD** FOTO: **CHRISTA OSKARSSON**

FORNØYD FRØKEN: En stolt Sofie med hønen Peggy foran det snart ferdige hønsehuset.

– Vi flyttet inn omtrent samtidig, barnefamilien i nabohuset og jeg. Husene ligger ganske tett, så jeg syntes jo det var litt spennende å se hva slags naboer jeg fikk, sier Christa Oskarsson. Det er nå tre år siden hun flyttet fra et sosialt borettslag i Ålesund, til et erverdig, gammelt villastrøk i samme by.

– Da jeg kom i snakk med mor i huset over hagegjerdet en dag like etter at familien hadde flyttet inn, og hun fortalte at far i huset hadde en stor drøm for hagen, fryktet jeg jo i mitt stille sinn at det kunne være hva som helst. Kanskje ville han bruke hagen som lagringsplass for en enorm seilbåt eller noe slikt. Men så viste det seg at det var høner som var drømmen!

Selv hadde hun hatt samme drøm i en årrekke, men aldri bodd slik til at det passet med hønehold. Men nå! Dermed begynte hjulene å rulle.

DET GODE LIV: Lykkelig er den som har gode naboer og ferske egg fra frittgående høner.

Arkitekttegnet

Et hønsehus ble tegnet av arkitektfirmaet Rever & Drage, og kom raskt opp, midt mellom de to tomtene, med inngang fra begge sider. Hønsehuset ble litt utenom det vanlige. Her kunne kyllingene, som raskt ble kjøpt inn, nyte en nydelig utsikt over landskapet og de fikk muligheten til å vagle seg på håndskårne pinner.

Hønseholdet har bundet naboene tett sammen, forteller Oskarsson.

– Hva var oddsen for å få naboer som delte min drøm, og som var like ivrige som meg etter å realisere den? Jeg føler at jeg har vunnet i lotto, stråler den lykkelige nabo.

Sosialt

Hønsehuset har blitt et sosialt møtepunkt ikke bare for de to naboene, men også for hele nabolaget.

– Nylig arrangerte vi loppemarked med ferske egg. Og til jul har vi adventsfest – da pynter vi hønsehuset og har godtefest her for ungene. Det har i det hele tatt vært en masse morsomme episoder for både store og små i de årene vi har hatt hønsehuset, sier Oskarsson.

Fordeling av ansvar – og av eggsanking – går på omgang, og har aldri skapt problemer. Det er ikke så mye jobb med høns som mange kanskje tror, forteller Oskarsson.

– Hønene kan klare seg alene noen dager dersom man legger ut vann og mat. Og det er jo mye lettere å få naboer og andre bekjente til å passe høner, enn det er for eksempel med en hund. De får jo forsyne seg av ferske egg!

Eggproduksjonen reguleres av lyset. Det vil si at i sommerhalvåret er det egg i bøtter og spann. På vinteren er det mindre egg, men like mye kos

med hønene. Til de skal slaktes.

– Vi er usentimentale på det der. Til og med ungene synes det er greit at vi slakter hønene. Det er tross alt en del av livets gang, sier Oskarsson, som røper at de har blitt noen mestere i å lage coq au vin. Det å samle seg til hønsemiddag er et av mange lyspunkter i naboskapet.

Ønsker and

Planen nå er å utvide dyreholdet. Flere høner skal kjøpes inn. Og de skal få selskap av en and.

– Vi planlegger å få oss en løpeand. Det er en andetype som spiser snegler, men uten å legge igjen så mye skitt. Problemet er bare å få tak i en. Så hvis noen som leser dette har en løpeand å selge – ta kontakt, ler Oskarsson.

raa@huseierne.no

PÅMINNELSE: Arbeidet med å holde orden i hønsehuset, og gleden ved å sanke inn friske egg går på omgang. Høneskiltet på døra hjelper naboene til å vite hvem som har ansvaret.

ARKITEKTTEGNET: Hønsehuset har inngang fra begge tomtene, og hønene har panoramautsikt fra øverste vagle.

PASSER OVER ALT:

Den klassiske bålpannen fra Espegard passer så godt som over alt; i hagen, på hytta, ved sjøen, på fjellet. Uansett anledning, årstid og sted skapes god stemning rundt bålet. Pannen kan justeres i høyden, og bena kan reguleres slik at innretningen står støtt på ujevnt underlag. Bålpannen leveres med grillrist, oppheng for kaffekjele og oppsamlingskar for fett. Som ekstratilbehør kan du blant annet kjøpe et yttertrekk, kaffekjele, stekepanne og popcorngryte. Pris for 60 cm: 2 790 kroner. Pris 70 cm: 3 299 kr.

BÅLKURV:

Moderne og minimalistisk er stikkordene for dette fyrfatet fra Espegard. Stålet er ubehandlet, noe som gjør det «levende», det vil si at du kan følge med på prosessen etter hvert som det korroderer og dermed skifter uttrykk. Ildstedet kan brukes hele året og til enhver anledning. Pris: 1 099 kroner.

Utekvelder i fyr og flamme

Lyse vårkvelder, fløyelsmyke sommerkvelder, stjerneskinnende høstkvelder. Med varme fra en utepeis eller bålpanne kan de alle nytes i fullt monn, og den norske, korte utesesongen forlenges betraktelig.

TEKST: **RIKKE ÅSERUD** FOTO: **PRODUSENTENE / FORHANDLERNE**

ENKEL OG ELEGANT:

Et enkelt, men elegant bålfat som gir uforstyrret innsyn til de dansende flammene. Fatet er laget av oksidert stål med en overflate av rust. Base-ringen bålfatet står på gjør det enkelt å plassere det også på ujevne overflater. Modellen heter Rais Ra og finnes hos Varmefag. Pris: 2 000 kroner.

KLASSISK STIL:

Den hvite utepeisen Roma fra Nordpeis er laget i lettbetong og har brennkammer av lys thermotte, et varmebestandig kvalitetsmateriale som tåler opptil 1 280 grader. Peisen skal være enkel å montere, og har et høyt brennkammer for godt innsyn. Grillrist for den matglade følger med. Veiledende pris: 14 600 kroner. Gnistfanger: 3 800. Røykrør og montering kommer i tillegg.

EKSTREMTEMPERATURER:

Bor du i en kald del av landet, kan du trygt investere i denne robuste utepeisen fra RKC. Den skal nemlig tåle temperatursvingninger fra minus 70 til pluss 1 400 grader. Hemmeligheten er lavastein fra Island og betong. Peisen er håndlaget. Pris: 13 990,-.

LITEN OG NETT:

Den lille utepeisen Kube fra Skeidar passer godt for deg som har liten plass og ønsker en rimelig løsning. Med en størrelse på litt over 60 cm x 60 cm x 60 cm får den plass nesten hvor som helst. Ordinær pris: 1 999 kroner.
(2 095 kroner nordover fra Mo i Rana.)

FOR HOBBYKOKKEN:

Med trinnløs regulering av grillristen og reguleringsventil for lufttilførselen til glørne, er dette utepeisen for hobbykokken. Henriksen Peisforum, som forhandler modellen, tipser om at man ved grilling på slike åpne innretninger kan kontrollere hvor mye røyksmak det blir på maten: Jo flere små trebiter du legger oppå glørne, jo mer røyk(smak) får du. Trebitene bør ligge i vann over natten så de ikke forbrenner for raskt. Navnet på modellen er Barrique Red Anvil. Veildedende pris: 9 990 kroner.

GODT INNSYN:

Med godt innsyn fra flere sider er Jøtuls utepeis Terrazza nesten som et innebygget bål. Peisen er laget i cortenstål som får en rustikk, rusten overflate. Rusten er med på å beskytte stålet, slik at peisen kan stå ute året rundt. Klør det i grillfingrene når du har fått fyr på bålet, er det bare å sette i gang; peisen har tilhørende grillrist. Gnistfanger kan fås kjøpt i tillegg. Pris: 4 000 kroner. Grillrist og gnistfanger ca. 415 kroner.

HELNORSK DESIGN:

Denne utepeisen er designet, utviklet og produsert i Stavanger. Materialet er cortenstål, som også brukes i utvendige kunstverk. Stålet ruster raskt, men så stopper prosessen. Den lave brennhøyden gjør at peisen også holder bena varme, mens det store bålinnsynet sørger for kos og atmosfære fra mange vinkler. Peisen brenner vanlig ved med god trekk, den er flyttbar og enkel å fyre opp. Den krever ingen montering, og leveres over hele landet ved postoppkrav fra Industri og Maritim Service i Stavanger. Pris: 6 000 kroner.

BYGG SELV:

Med lecablokker er det nesten bare fantasien som setter grenser for hva du kan bygge. Leca har flere forslag til hvordan du kan få akkurat den størrelsen og utformingen du ønsker på utepeisen. Modellen Asaela, som inkluderer en benk og plass til veden, er en populær løsning. Et murt utearrangement må være fundamentert slik at konstruksjonen ikke beveger seg. På jordtomter må konstruksjonen føres ned til ikke-telefarlig grunn. Prisen vil variere alt ettersom hvor du kjøper Leca og hvor stor peis du skal lage.

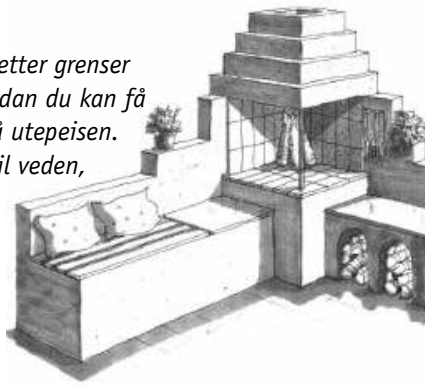

VÅRDUGNAD

RABATTER FOR MEDLEMMER

Etter suksess tilbyr vi igjen 12 % rabatt fast pris på container med restavfall.
Prisen inkluderer alt med leie inntil 4 dager (utsett dag 1, henting dag 4).
Alle typer avfall som ikke reguleres av særskilte forskrifter.

BRUK RABATTKODE HL

10m³ container

EE-pakke:
Sekk for elektrisk og elektronisk avfall

20m³ container

Kjøp i vår NETTBUTIKK eller ring 08899!

butikk.ragnsells.no

App Store
Google play

RAGN SELLS
En del av kretsløpet

Offisiell leverandør
NORGES IDRETTSFORBUND
08899
www.ragnsells.no

LEK: Terrassen skal være et sted der store og små kan leke uten å bekymre seg for flis i foten eller poten. Foto: Per Magnus Persson / NTB Scanpix.

Terrassegulv: Mye å velge i

Hvilke materialer bør vi velge når terrassen skal fornyes, eller når en ny platting skal bygges? Vi har sett nærmere på noen av alternativene.

TEKST: **RIKKE ÅSERUD**

Mens det for bare få år siden var lite annet å velge enn de vanlige trykkimpregnerte plankene, har butikkene nå et vidt utvalg av behandlet og ikke-behandlet treverk til uteplassen. Hva som passer best for deg kommer blant annet an på lommeboken, hvor mye tid du har til vedlikehold samt smak og behag.

«Vanlig» trykkimpregnert

Fortsatt er det grønnlige, trykkimpregnerte treverket vinneren på markedet for terrassebord, ifølge Rune Kjølberg, kategorisjef for trelast hos Løvenskiold Handel.

– Det er det som selger mest hos oss. Men

vi ser en tendens til at folk velger bredere og kraftigere bord nå enn for få år siden. Mens bestselgeren var 21 x 95 millimeter for noen år siden, har vi nå sett at stadig flere ønsker den kraftigere 28 x 120-millimeteren, sier Kjølberg.

Dette skyldes både trender, økonomi og holdbarhet, mener han. Kraftigere bord ser litt mer eksklusivt ut enn smale. De er litt dyrere, men gir samtidig et mer stabilt terrassegulv.

NATURLIG MOTSTAND: Sibirsk lerk er blant treslagene som naturlig er motstandsdyktig mot sopp og råte. Foto: Moelven.

– Når man går opp i dimensjon på bordene blir det gjerne mindre fliser og sprekker, sier Kjølberg.

Dagens trykkimpregnerte materialer inneholder mindre miljøgifter enn tidligere. Før bestod impregneringsmiddelet av kobber, krom og arsen, mens det i dag kun er tillatt å bruke kobbermidler, derav betegnelsen Cu-impregnert treverk. Moderne Cu-impregnert tre regnes ikke som farlig avfall. Men fordi det nesten er umulig å se forskjell på gamle og nye trykkimpregnerte materialer skal impregnert treavfall leveres på kommunalt godkjente gjenbruksstasjoner. Rester av trykkimpregnert tre skal ikke brennes.

BRUN GLØD: Termo furu får en karakteristisk, gjennomgående brunfarge. For å beholde fargen anbefaler Moelven en overflatebehandling som beskytter mot UV-stråling, for eksempel oljebaserte produkter. Foto: Moelven.

Ved bruk vil små mengder av kobbersaltene i kobberimpregnerte terrassebord vaskes ut. De vil binde seg i det øverste jordlaget der konstruksjonen står, og forbli der. De er dermed lite tilgjengelig for planter, dyr og mennesker. Overflatebehandling vil redusere utvaskingen. Det er derfor et godt miljøargument å vedlikeholde en Cu-impregnert terrasse med beis eller olje.

Trykkimpregnerte terrassebord koster ca. 100 – 130 kroner per kvadratmeter.

Royalimpregnert

Royalimpregnering er en litt mer avansert form for behandling, og består av to prosesser. Først impregneres trevirket på vanlig måte, noe som gjør treverket kobberholdig. Etter impregneringsprosessen kokes treverket i industriell linolje. Oljeforseglingen reduserer fuktopptak, svelling, krymping og sprekking, og gir et stabilt virke. Prisen ligger fra ca. 250 kroner per kvadratmeter.

– Våre materialer kommer med 50 års garanti mot råte. De trenger aldri maling eller beis, men etter en 7 – 8 års tid kan utseendet forbedres med litt olje, forteller Brynjar Ansnes Moe i Talgø, som produserer Møre Royal.

Royalimpregnert trevirke kommer både ufarget og farget, det kommer an på om produsenten tilsetter fargepigmenter i linoljekokingen eller ikke. Til neste år kommer Møre Royal ikke bare i natur, brunt, rødt og oker, men også i grått, reklamerer Moe.

Termotre

Å varmebehandle trevirke er også en måte å gjøre materialene mer robuste på. Prosessene går ut på at trevirket varmes opp til en temperatur på 180 – 250 grader, samtidig som tilgangen på oksygen reduseres. Dette gjør at trevirket blir mer stabilt og mer motstandsdyktig mot sopp og råte. Trevirket tilsettes ingen kjemikalier, og er i utgangspunktet ment å bruke helt ubehandlet. Med vær og vind får bordene en grå patina. Dersom man ønsker å bevare bruntonen som kommer av varmebehandlingen, kan man olje treverket med spesialolje.

Det er ulike treslag som varmebehandles: Furu, gran, ask, eik, bøk og poppel er blant sortene som kan brukes. Termofuru koster ca. 400 kroner per kvadratmeter, mens termobehandlet ask risikerer du å måtte betale over 1 000 kroner for, per kvadratmeter.

Thermo Royal

En forholdsvis ny sort på det norske markedet er såkalt Thermo Royal-terrassebord. Som navnet tilsier er dette materialer som først er varmebehandlet, deretter kokt i raffinert linolje. Dermed får treet stabiliteten som oppnås ved varmebehandling, pluss motstandsdyktigheten og den

MODERNE: Rillede terrassebord er trendy, og Møre Royal fra Talgø er blant tilbyderne av dette. Foto: Talgø / Møre Royal.

Vurderinger ved innkjøp av terrassebord:

- Innkjøpspris
- Utseende
- Miljøvennlighet
- Vedlikeholdsintervaller

eksklusive finishen ved linoljebehandlingen. Materialet kan være et godt miljøvalg siden det ikke inneholder tungmetaller. Prisen ligger på ca. 550 kroner per kvadratmeter.

Ubehandlet tre

Enkelte trevarer kommer nærmest med impregnering fra naturens side. Det gjør blant annet sibirsk lerk, som har vokst sakte, fått tette årringer og et så høyt innhold av fett og harpiks at det er motstandsdyktig mot sopp og råte. Men også kjerneved fra andre tresorter, som for eksempel eik, furu og lerk har fra naturens side stoffer i seg som gjør at de trekker lite vann og dermed holder lenger enn annet ubehandlet treverk. Ubehandlet tre får sølvgrå farge når det står ute i vær og vind. Prisen på sibirsk lerk ligger på ca. 400 kroner per kvadratmeter.

Kebony

Kebony har de siste årene blitt et sterkt varemerkenavn på det norske markedet for modifisert trevirke. Kebony kan, hvis man skal gjøre det litt komplisert, plasseres i sekkebetegnelsen «furfurylert trevirke». Men enkelt fortalt er Kebony trevirke som impregneres med en egen, patentert væske som består av avfallsstoffer fra jordbruket. Væsken gjør treverket motstandsdyktig mot sopp og råte, og er i tillegg dokumentert miljøvennlig. En rekke Kebonyprodukter har fått Svanemerket.

Kebony trenger i utgangspunktet ikke annet vedlikehold enn normal vask. Oljer man det, kan man beholde den naturlige brunfargen treet får av impregneringsprosessen. Velger man å la være, får treverket etter hvert en sølvgrå patina.

Kebony produseres av ulike treslag. Den vanligste, furu, koster ca. 350 – 400 kroner per kvadratmeter.

MILJØVALG: Kebony furu er svanemerket og varigheten er ifølge produsenten syv til ni ganger lengre enn tilsvarende ubehandlet furu. Foto: Maxbo Stormarked / Løvenskiold

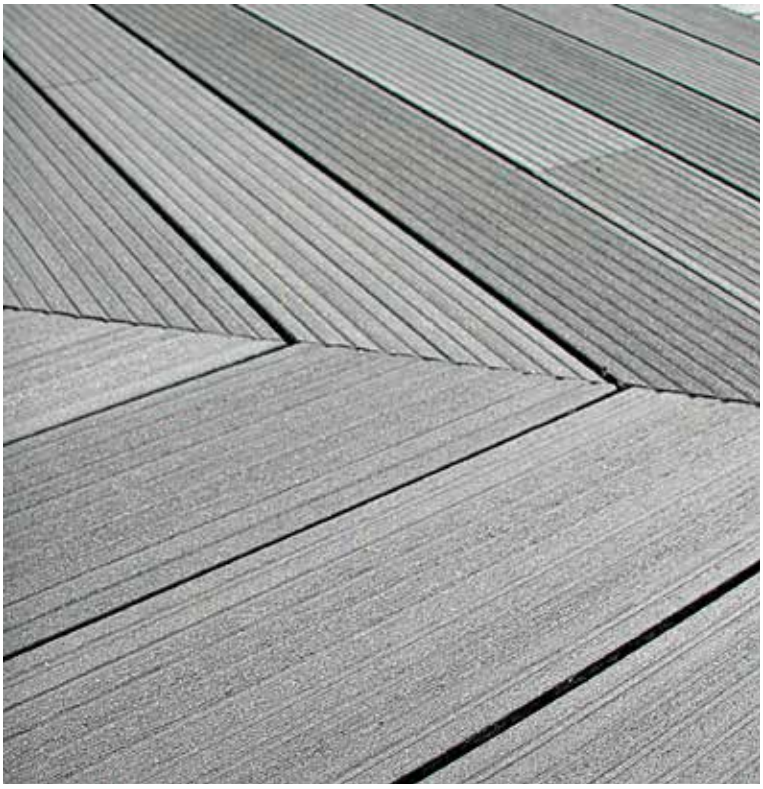

BLANDINGSPRODUKT: Kompositt er en blanding av tre og plast, og oppfører seg litt annerledes enn treverk når det kommer ut på terrassen. De fleste komposittbord har not og egne festesystemer.
Foto: Maxbo Stormarked / Løvenskiold Handel.

Kompositt

Kompositt er en blanding av tremasse, plast og bindestoffer. Materialet oppfører seg dermed litt annerledes enn vanlig tre: Det blir ikke helt dødt, men i den grad bevegelse skjer, kan det krympe og utvide seg noe i lengderetningen, altså ikke så mye i bredden som vanlig treverk.

– Kompositt er nok det mest vedlikeholdsfrie terrassegulv-alternativet vi har, fordi det også bevarer fargen svært godt uten at du trenger å gjøre noe annet enn å vaske bort skitt og støv, sier Rune Kjølberg. Disse egenskapene gjør at det stadig er økende interesse for materialet, selv om det har en nokså liten andel av totalmarkedet. Prisen, fra rundt 550 per kvadratmeter, gjør også sitt til at det foreløpig ikke selger i mengder i Norge.

Tøffe vilkår

Terrassen har et tøft liv. Med mindre den er helt overbygd utsettes den for en kompleks kombinasjon av lysstråler, varme, kulde, regn, fukt og mikroorganismer. Hva slags materiale som til syvende og sist er best egnet i forhold til levetid og vedlikehold finnes det ingen fasit på.

– Det er særlig råte man har behov for å beskytte terrassebord mot. Ulike typer overflatebehandling, samt bruk av enkelte typer kjerneved, bidrar til redusert opptak av vann og beskytter mot sopp. Men det er ikke alltid prisen på produktene gjenspeiler holdbarheten. Det

mest holdbare mot råte er stort sett det som er trykkimpregnert, sier seniorforsker Per Otto Flæte ved forskningsinstituttet Treteknisk.

Selv ville han valgt impregnert trevirke eller ubehandlet kjerneved som han ville beiset, dersom han skulle bygd terrasse i dag. *raa@huseierne.no*

Trykkimpregnert trevirke

I Norden har vi fire impregneringsklasser for trykkimpregnert trevirke:

- M (marin)
- A (i kontakt med jord eller vann)
- AB (over bakken, for eksempel kledning og terrasser)
- B (over bakken, for eksempel vinduer og dører)

Det er viktig å bruke riktig materiale på rett sted. Den forventede holdbarheten på klasse A og AB (som er de som vanligvis selges til forbrukermarkedet) er 20 – 30 år. Terrassebord av trykkimpregnert materiale bør oljes eller beises hvert annet år for best holdbarhet.

Cu-impregnert terrasse fra Moelven. Foto: Moelven.

FRISK OG TØRR KJELLER

Vi løser ditt fuktproblem med vårt unike Tørt Bygg-system!
Fuktproblemer løses raskt, enkelt og rimelig.
Unngå mugg, sopp, råte og kjellerlukt.

TA KJELLEREN TILBAKE!
Vi har unike løsninger for rehabilitering av kjellere.
Spør oss om ditt fuktprobem!
- Du finner mer informasjon på www.tortbygg.no

- **Kjellere**
- **Garasjer**
- **Boder**
- **Sokkel-leiligheter**

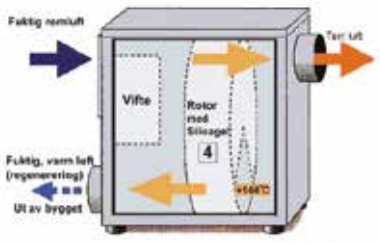

Funksjonsprinsipp for ROTORavfukter.

tørt bygg

Tørt Bygg AS
Tlf: 90 85 99 99
E-post post@tortbygg.no
www.tortbygg.no

Fuktkontroll - Avfukting - Overvåking - Fuktmåling - Forebygging

NYHET **Skjult innfesting av terrassebord!**

Med CAMO SKRUMAL får du en elegant overflate uten merker etter spiker eller skruer.
CAMO SKRUMAL selges fra lokale trelastforhandlere. Sjekk vår facebookside CAMO Norge.

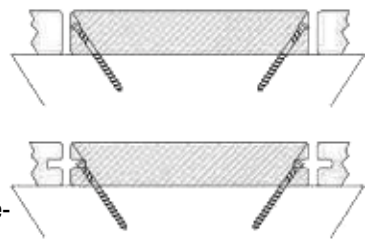

TerrasseSpesialisten.no
Uteplassen som bruksområde - ikke arbeidsoppgave

Sørg for godt feste

Med mindre du ønsker å gå rundt med hammeren hver vår og banke ned eventyrlystne spiker, anbefaler de fleste fagfolk skruer for å feste terrassebordene.

TEKST: RIKKE ÅSERUD

– Skruer er stort sett bedre enn spiker, rett og slett fordi de sitter bedre og dermed varer lengre. Det sier produktsjef Lars Gulbrandsen hos trelastprodusenten Bergene Holm. Spiker er imidlertid ikke helt ut. Det finnes varianter med riller og litt ekstra lengde, som gjør at det skal større krefter til før de kommer ut igjen. Fordelen med spiker er at arbeidet går mye raskere.

De fleste sverger imidlertid fortsatt til skruer. To ting er spesielt viktig å huske på når du skal finne de rette. For det første må skruene være egnet for klimaet de skal brukes i. For det andre må de være lange nok i forhold til bordene du skal feste.

Vær og vind

– Skruer med belegg som beskytter mot rust er den typen det selges mest av. Bor du i tørt innlandsklima er dette godt nok. Men bor du nærmere kysten må du ha syrefaste skruer for at de skal holde i sjøluften, sier produkt- og markedsansvarlig Bjarne Nordvik i Christiania Spikerverk. Syrefaste skruer er gjerne de dyreste, men de holder altså bedre enn både de med belegg og de «vanlige» rustfrie når klimapåkjenningen er tøff.

Lengden teller

I Norge er 21 og 28 millimeter den vanligste tykkelsen på terrassebord. Til disse bør du minst bruke henholdsvis 45 og 55 millimeter lange skruer. Poenget er å få gjengepartiet helt ned i bjelkelaget.

– Det må ikke være igjen gjenger i selve terrassebordet. Der skal det gjengefrie området av skruen være. Ellers får du ikke festet det skikkelig, sier Nordvik.

Skru riktig

Han tipser også om at skruene ikke må skrus for langt ned i terrassebordet. Da åpner de fibre i tre-

verket, og så får du mørke felt når vannet samler seg i gropene.

– Skruen skal være i flukt med bordet, kanskje én millimeter ned så fibrene bare bøyer seg, men ikke ødelegges, sier Nordvik.

Det er også viktig at skruen verken festes for langt ut mot kanten, eller for nær midten av bordet.

– Skrur du for nær endene kan du fort få sprekker, men er du for langt inn mot midten av bordene kan treverket bøye seg opp. Mellom 1 og 2,5 millimeter inn er ideelt, sier Gulbrandsen.

Skjult feste

Vil du at skruehodene ikke skal synes? Det finnes ulike systemer, og skruer, som kan brukes for skjult innfesting. En av fordelene er at du senere for eksempel kan slipe terrassen uten problemer. Skruene festes på skrå inn på sidene av terrassebordene.

– Vi har en løsning som består av spesialskruer, spesialbits og en mal. Med dette systemet, som heter Camo, kommer skruene inn der de skal uten å ødelegge treverket. Skruene har freseskjær som gjør at bordene ikke sprekker, og systemet krever ingen forboring. Dermed sparer man en masse tid under arbeidet, sier daglig leder Arne Franck-Petersen i Terrassespesialisten. raa@huseierne.no

SKJULT: Med skrusystemet Camo tar skjult innfesting kort tid, siden to skruer kan settes inn samtidig. Foto: Terrassespesialisten.

BOLIGSALGSRAPPORTEN
- tryggere bolighandel

La en dyktig takstmann med sertifikatene i orden gjøre en grundig vurdering av boligen. Be om Boligsalgsrapport. Når selger og kjøper har samme oppfatning av boligens tilstand, blir det sjelden bråk i etterkant.

NORGES TAKSERINGS FORBUND

Norges TakseringsForbund er organisasjonen for takseringsforetak i Norge, og representerer de fleste av landets takstmenn.

Grevling i hagen

«Vi har en grevling i taket,» med Knutsen og Ludvigsen var en hyggelig landeplage. Det er ikke helt det samme når man får grevling under gulvet. Eller i hagen.

TEKST: **ANNE KARI BERG**

– Lukten var ikke til å holde ut. Det endte med at vi rev opp hele gulvet, forteller mannen som opplevde å få en grevling under gulvet i gjestehuset på hytta.

– Vi hadde ikke vært der på et par måneder da vi åpnet døren. Det luktet svært ubehagelig, sier mannen som bestemte seg for å bryte opp gulvet for å se etter hva som forårsaket stanken. Krypekjelleren, der det lå mye glassvatt, hadde tydeligvis blitt brukt som toalett for en grevling. Han fjernet alt sammen og la nytt gulv, men fikk nytt besøk av grevlingen et par år senere til tross for at han hadde fylt krypekjelleren med grus og forsøkt å tette alle åpninger i den gamle, glisne grunnmuren.

– Vi lå og sov da vi hørte noen lyder som minnet om grynting. Det var tydelig at grevlingen hadde tatt seg inn i krypkjelleren, sier hytteeieren, som fikk følgende «kjerringråd,» da han kontaktet viltnemnda i kommunen: Hell diesel rundt bygningen. Det er en lukt grevlingen ikke kan fordra. Eller sprøyt med salmiakk.

Gift mot grevling er ikke tillatt, ifølge Nasjonalt folkehelseinstitutt, som også fremholder at utstyr som sender ut ultralyd eller lavfrekvente lyder antagelig ikke har noen effekt. Det mest effektive er å stenge grevlingen ute. Men man må for all del ikke stenge en åpning før man er sikker på at grevlingen er ute av hiet. I verste fall kan man stenge grevlingunger inne i et bebodd hi, for eksempel under et uthus. Man kan også oppleve at skadene rundt en bygning blir større hvis hiet er bebodd og grevlingen graver seg inn igjen.

Kjetil Bevanger ved Norsk institutt for naturforvaltning har forsket på grevlinger. Foto: NINA.

Kan ødelegge grunnmur

– Det eneste som virkelig hjelper, er å tette alle åpninger, sier Kjetil Bevanger ved Norsk Institutt for Naturforskning (NINA). Han har forsket på grevlinger og understreker at dyret, som tilhører mårfamilien, stort sett er fredelig og harmløst. Men det hender at folk opplever dyret som en plage fordi det ødelegger bygninger eller hagen eller tar kjæledyr.

– I blant lager grevlingen hi under garasjer, uthus eller hytter – gjerne en bygning der det sjelden kommer mennesker. Den er et ryddig og renslig dyr som unngår å gjøre fra seg i bolighiet sitt. Ofte har grevlingene egne mindre hi eller groper der de gjør fra seg. Det blir ofte en stram, ubehagelig lukt i bygninger som ligger over grevlinghi, og det vil selvfølgelig lukte ille om grevlingen

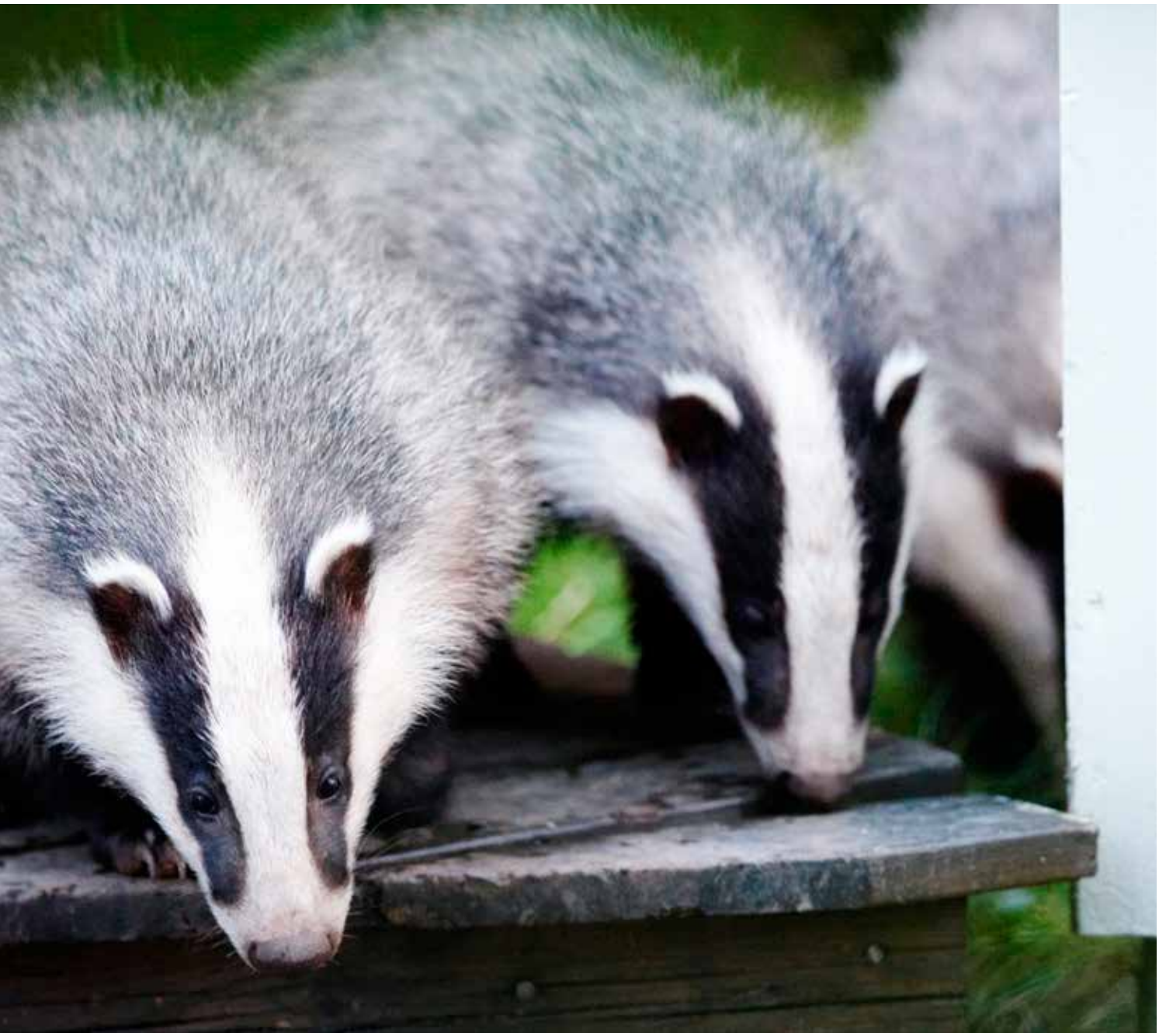

UGANGSKRÅKE: Grevlingen er lett å kjenne igjen. Forsker Kjetil Bevanger mener det er harmløse dyr som blant annet spiser iberiasnegler. Foto: Tore Wuttudal / NTB Scanpix.

lager en latrine under en hytte eller et bolighus. Men grevlingen ødelegger sjelden noe, sier Bevanger. Et unntak er gamle, dårlige grunnmurer som kan gå i stykker dersom den trenger seg inn gjennom en åpning.

For øvrig blir slike hi i tilknytning til hus eller hytter ofte forlatt etter relativt kort tid, mener han. Grevlingen får nemlig behov for å utvide hiet når den får unger og familien vokser. Da vil den gjerne bygge hi i en jordvoll eller lignende der det er mulig å grave et nettverk av ganger og hulrom.

Tar kjæledyr

Det forekommer at grevlingen dreper små husdyr, som høner, katter, marsvin eller kaniner. De er flinke gravere og kan lett ta seg inn i en løpegård som ikke er sikret ordentlig. Grevlingen kan også enkelt bite i stykker hønsenetting og lignende og ta seg inn. Men man bør ikke uten videre gi grevlingen skylden for eventuelle hønse- eller

5 råd for å bli kvitt grevling:

1. Sikre søppelkassene så de ikke så lett lar seg velte og åpne.
2. Sørge for å sikre grunnmur og ytterpanel på gamle bygninger, uthus eller lignende, særlig hus som står mye tomme. Tett alle åpninger.
3. Prøv også gjerne å helle diesel rundt bygningen, fortrinnsvis når grevlingen er ute.
4. Er du i tvil om hva slags dyr som kommer i hagen din om natten, kan det være en idé å installere et såkalt viltkamera.
5. Kontakt viltnemnda for eventuelt lån av feller.

kaninmassakrer. Rev eller hunder kan også angripe små dyt.

Folk har rapportert om slagsmål mellom grevling og hund. Men grevlingen er et fredelig dyr som sjelden vil gå løs på mennesker eller hunder om den ikke føler seg truet, påpeker Bevanger.

Grevlingen er for øvrig altetende. Favorittkosten er meitemark, men den tar også mus, fugler og andre mindre dyr, planter og grønnsaker. Mange har dessuten erfart at grevlingen raider søppelkasser om natten på jakt etter noe å spise.

Stadig får viltnemndene telefon med spørsmål om hva folk kan gjøre for å kvitte seg med en innpåsliten grevling. De kan få tilbud om en felle der man kan fange grevlingen levende. Men i så fall må man håndtere den illsinte krabaten. Man kan velge mellom å slippe den ut langt til skogs eller man allierer seg med en jeger. Grevling kan felles uten særskilt tillatelse hele året dersom dyret gjør skade av vesentlig økonomisk betydning på hus, hage eller åker eller på fjørfeoppdrett eller lignende. Men husk at det er forbudt å bruke skytevåpen i tettbygde strøk.

Nyttig

– Kanskje bør vi lære oss å leve side om side med grevlingen, mener grevlingforsker Kjetil Bevanger, som understreker at grevlingen sannsynligvis er mer til nytte enn til skade. – Når de graver hull i plenen er det ofte fordi de jakter på oldenborrer - disse store larvene som spiser planterøtter og er blitt et økende problem for hageeiere. Eller de tar mus, rotter, frosk og snegler, deriblant den fryktede iberiasneglen.

– Og det er jo spennende å oppleve naturen tett inn på, sier Bevanger som mener grevlingen for mange er det eneste rov-dyret de kommer i nærkontakt med.

Han understreker at grevlingen er atskillig bedre enn sitt rykte. I gamle dager sa folk at man burde stappe gummistøvlene fulle av koks dersom det var grevling i nærheten. For grevlingen biter til det knaser, ble det sagt. Det stemmer overhodet ikke, ifølge Bevanger, som kjenner til mange tilfeller der grevlingen er blitt mer eller mindre tam. Så kanskje kan man leve godt med en grevling, om ikke på taket så i hvert fall under verandaen.

Fakta om grevlingen:

Grevlingens latinske navn er meles meles. Den er et nattdyr og tilhører mårfamilien og er i slekt med jerv, oter, mår, mink, ilder, røyskatt og snømus. Dette er rovpattedyr som er kjennetegnet ved sin langstrakte kortbente bygning og ved at de ofte har en kjertel ved analåpningen, som utsondrer et illeluktende sekret. Grevlingen er utbredt over store deler av landet så langt nord som til Mo i Rana. Den er 60 – 90 centimeter lang og kroppsvekten ligger gjerne rundt 10 – 12 kilo. Lett gjenkjennelig med hvitt hode og svarte striper på hver side fra snute til nakke.

Grevlingen ligger i dvale om vinteren fra oktober – november til de våkner om våren og begynner å streife om natten etter at telen har gått.

Ser ut som en heis, og brukes som en heis!

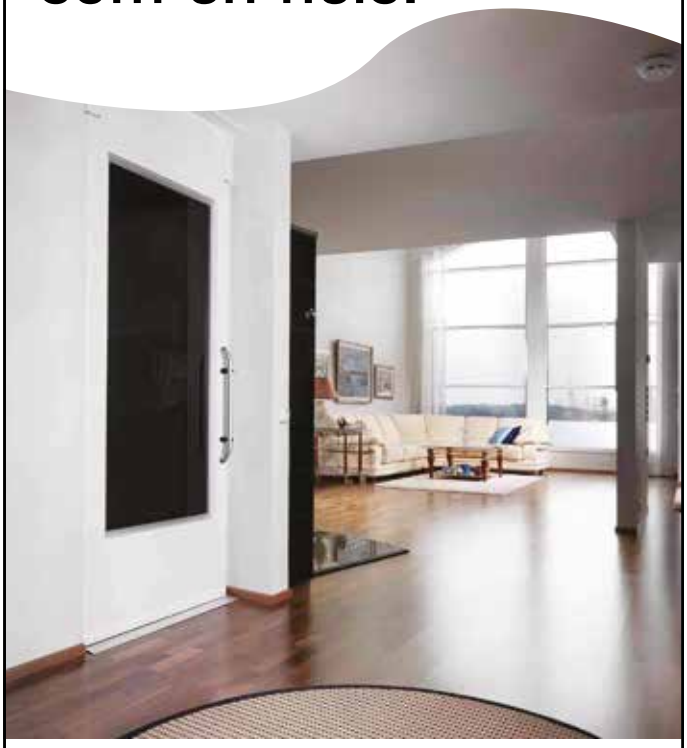

Våre lekre løfteplattformer i sjakt fungerer nærmest som en vanlig heis. Du blir enkelt og sikkert bragt til ønsket etasje. Forskjellen er at de er enkle å installere, krever få bygningsmessige forandringer og er svært brukervennlige og driftsikre.

Og ikke minst, prisen er også betydelig lavere enn for en tradisjonell heis.

Mer informasjon finner du på tk-encasa.no

ThyssenKrupp Encasa
Life in motion.

ThyssenKrupp

Tlf. 21 97 97 00 • tk-encasa.no • post@tk-encasa.no

Trussel som fungerer

I 2007 fikk inkassoselskapene 3 890 649 saker i fanget. I fjor var tallet nær doblet til 6 712 844 viser tall fra Finanstilsynet. Årsaken skyldes først og fremst at flere saker sendes videre til inkasso nå, skriver Dine Penger. Ifølge Finanstilsynets tall blir én av tre inkassosaker avsluttet før det sendes ut purring. Det tyder på at inkasso er en trussel som fungerer.

Merket for god design

Mandal Veveri AS har fått Merket for god design for sitt bunadspledd. Ideen om et pledd inspirert av den norske bunaden kom fra designer. Bunadspleddet, som er designet av Andreas Engesvik, bryter med oppfatningen av hva et pledd skal være og føles både nytt og annerledes. Det bindes til norsk kultur og historie, men oppleves som tidsriktig og moderne med en sterk internasjonal appell, sier juryen i sin begrunnelse.
Foto: Kråkvik & D'Orazio.

sett&hørt

"Politisk harakiri å gå inn for økt boligskatt i N."

Kommentator Tom Stovi i VG på Twitter

Mer kjernekraft i England

I kjølvannet av atomulykken i Fukushima besluttet Tyskland og Japan å legge ned samtlige av sine kjernekraftverk, og Italia og Frankrike har dette oppe til vurdering. Men Storbritannia går motsatt vei. Britene planlegger å bygge flere nye kjernekraftanlegg de kommende årene for å erstatte sine aldrende reaktorer, skriver Fyrtøyet. Når det nye anlegget Hinkley Point C kommer i drift om noen år, vil det levere ca. 7 prosent av Storbritannias elektrisitetsbehov, og det vil dekke strømforbruket til mer enn 5 millioner husstander.

Billig strøm

De norske strømprisene var 20 prosent lavere i første kvartal i år enn i tilsvarende kvartal i fjor. Mildt vær og lavt strømforbruk, samt billig vindkraft fra Danmark, har bidratt til det lave prisnivået.

Snittprisen i årets første kvartal var 15 prosent lavere enn i fjerde kvartal i 2013. Vest-Norge hadde den laveste snittprisen med 24,6 øre/kWh, mens resten av landet hadde en snittpris i overkant av 25 øre/kWh. I uke 12 var systemprisen i det nordiske markedet på 20,3 øre/kWh. Sist gang systemprisen var så lav, var i september 2012.

– Relativt høye temperaturer og mer tilsig enn normalt har sammen med utvekslingen med utlandet ført til en gunstig situasjon for norske sluttbrukere, forklarer vassdrags- og energidirektør Per Sanderud. Foto: Nina Granlund Sæther.

Norges minste hus

Det som trolig er Norges aller minste enebolig med sine beskjedne 18 kvadratmeter, ble nettopp solgt til en mann fra Fredrikstad.

– Jeg så salgsannonsen, og synes huset var morsomt og sjarmerende. Derfor slo jeg til og la inn et bud, sier den nye eieren, som ønsker å være anonym, til Sarpsborg Arbeiderblad. Huset i Sarpsborg var bebodd inntil nylig.

Fredrikstadmannen ga 380 000 kroner for huset fra 1952. Det er langt under snittprisen for en enebolig, men kvadratmeterprisen er omtrent det samme som snittprisen i området. Foto: Jarl M. Andersen / Sarpsborg Arbeiderblad.

Ordfører i motvind

Ordføreren i Grimstad, Hans Antonsen (V), har fått mye pepper i det siste. En av årsakene er metoden kommunen brukte da eiendommene i sørlandsbyen skulle omtakseres. Eierne ble ikke forelagt takstgrunnlaget før skattegrunnlaget ble lagt ut, og innbyggerne fikk eiendomsskatt på blant annet hundehus.

– Det tar selvfølgelig på at du dag ut og dag inn blir kalt udugelig. Jeg tror dette har mye å si for rekrutteringen til politikken, sier Antonsen til Agderposten.

Utrydningstruet

Husker du de upraktiske gryteklutene formet som søte kjoler? Eller de med et søtt dukkeansikt i midten? Den helsprø suksessen oppsto etter andre verdenskrig. Moten holdt seg helt frem mot 1980-tallet.

Gjennom sitt rødlisteprosjekt vil Norges Husflidslag bevare utrydningstruede håndverksteknikker. Vestfold Husflidslag tok utfordringen og satte i gang med et bokprosjekt om grytekluter. "Grytekluten – et kulturminne fra bestemors kjøkken" kom ut like før jul i fjor, og med den vil de bidra til å løfte frem "et nyttig husflidsprodukt, kjent fra de fleste hjem".

– Vi ønsker med dette å støtte opp om en viktig brikke i kvinnenes håndverkshistorie, sier Ellen Holtan Folkestad i Vestfold Husflidslag til Klikk.no.
Foto: Nina Granlund Sæther.

sett&hørt

"I Norge har en veldig stor andel av befolkningen råd til Stressless, mens prisen i en del andre land begrenser hvem som har mulighet til å kjøpe. I Norge er Stressless noe folkelig – litt som Toyota – mens i utlandet er vi mer Mercedes."

Markedsdirektør Runar Haugen i Ekornes til Aftenposten

Trenger ladestasjoner

Salget av elbiler øker og bilene må lades. Det gjør at flere boligselskaper nå setter opp ladestasjoner på fellesområdet, skriver Bolig & Miljø. I dag finnes det ca. 25 000 elbiler, og antallet vil anta-gelig øke kraftig fremover. Petter Haugneland i Elbilforeningen tror derfor ladestasjoner vil bli svært viktig når kjøpere ser etter leiligheter i fremtiden.

Momssmell

Fire huseiere i Bergen og omegn kan vente seg en skikkelig momssmell etter å ha benyttet utenlandske steinleggere, skriver Bergens Tidende. Huseierne vil motta krav om etterberegnet merverdiavgift for ca. 900 000 kroner. Huseierne får regningen fordi de har et medansvar for avgiften når de betaler mer enn ti tusen kroner i kontanter.

Hver vår dukker omreisende håndverkere opp i store deler av landet. De fleste er irer og briter, og de tilbyr sine tjenester ved å ringe på dørene eller legge lapper i postkasser.

Skatteetaten har dokumentert at fire av 51 huseiere som ble kontrollert i Bergen og Os i fjor benyttet kontant betaling. Det er disse som nå må bla opp for merverdiavgiften som steinleggerne ikke har gjort opp.

Potensielle miljøbomber

De siste ti årene har Norge importert varmepumper for mer enn 2 milliarder kroner, og salget fortsetter å øke. Utskiftning fra gamle til nye pumper skaper en stor miljøutfordring.

– Varmepumpene inneholder både miljøgifter og klimagasser, og hvis de ikke behandles på forskriftsmessig måte, vil det innebære betydelig risiko for at miljøgifter kommer på avveie, sier Gunnar Murvold, administrerende direktør i returselskapet Renas. – Fra 2011 til 2013 samlet Renas inn over 2 100 tonn med kasserte varmepumper. Dette er likevel trolig kun starten på en formidabel strøm av kasserte varmepumper, sier Murvold.

Varmepumpene skaper et miljøparadoks. De bidrar til reduserte utslipp av klimagasser, samtidig som de inneholder fluorgassene HFK og PFK som har en klimaeffekt som er opptil 12 000 ganger så kraftig som CO^2. Foto: Renas

Tekst: Rolf Karlstrom Design: Mike Mills Foto: Thinkstock

Hvor gode ører må du ha for å høre hvor husbukken gnager?

En flaggermus kan registrere lyder langt utover de frekvensene som er hørbare for et menneskelig øre. I tillegg kan den bruke ekkoet av sin egen stemme til å oppdage og jakte på insekter selv i stummende mørke.

Sammenliknet med flaggermusen kommer altså menneskets hørsel sørgelig til kort. Det spiller imidlertid liten rolle hvis du skulle være så uheldig at huset ditt blir invadert av husbukk, borebille eller stokkmaur. Ørene dine er nemlig fullt ut i stand til å registrere skadeinsektenes gnage- og kraslelyder. Det gjelder bare å vite *hvor* du skal lytte og *hva slags lyder* du skal lytte etter.

Ørene og hørselen er faktisk blant de beste «verktøyene» vi har i jakten på slike skadeinsekter. Selv våre egne takstfolk bruker ofte ikke andre hjelpemidler enn sine egne sanser.

Bruk dem du også! Jo før du oppdager tilløp til en skade og får satt i gang utbedringen, desto større er sjansene for at du slipper unna med småreparasjoner.

Ring ditt forsikringsselskap og be om tilleggsforsikring mot treødeleggende insekter og råtesopper!

Men siden ingen kan «høre alt», anbefaler vi at du også skaffer deg en forsikring!

Norsk Hussopp Forsikring (NHF) er det eneste forsikringsselskapet i landet som utelukkende jobber med råtesopp og insektskader. Våre forsikringer selges gjennom de fleste av landets skadeforsikringsselskaper – som en tilleggsforsikring eller som en integrert del av en utvidet villa- fritidshusforsikring.

Forsikringen dekker kostnader til utbedring av skader påført av *råtesopp og treødeleggende insekter.* I tillegg dekkes bekjempelsestiltak mot *stokkmaur, husbukk, stripet borebille, kakerlakk og veggedyr.*

NORSK HUSSOPP FORSIKRING
1938 – 2013

Enebakkveien 307, 1188 Oslo
Tlf. 22 28 31 50 Faks 23 38 10 78
E-post: firmapost@hussoppen.no
Nettsider: www.hussoppen.no

Eli Kari Gjengedal

Fruen Værbitt

Hun skulle bli fiskebonde, men brisen fløy henne i en annen retning. Gjennom «Værbitt» på NRK har hun lært nordmenn hvilke enorme klimaforskjeller vi kan oppleve i det barske, langstrakte landet vårt.

TEKST: **DAG ERIK KONGSLIE** ILLUSTRASJON: **HERB**

Gratulerer med giftemål – hvordan var det å gifte seg i Las Vegas?
– Det var helt fantastisk. Vi liker ting litt annerledes og Las Vegas er jo totalt annerledes enn alt her hjemme. Dette var skikkelig fabrikkbryllup; vi var i «Little White Wedding Chappel» og vielsen tok kun åtte minutter. Det var som å være med i en film. Vi hadde 50 gjester med oss fra Norge og hele rammen ble utrolig artig. Å gifte seg som Marilyn Monroe var virkelig gøy.

Du bor i Bergen og han i Drammen – hvordan løser dere det som gift?
– Vi kommer til å bo hver for oss. Så det blir en del pendling. Jeg har en sønn på åtte år som det er helt uaktuelt å flytte vekk fra Bergen med. Men jeg må få skryte av Drammen som jeg har vært så heldig å bli kjent med i det siste. Det er jo så flott der, og byen har virkelig ikke noe å skamme seg for lenger. Da jeg var der første gang for 12 år siden var Drammen noe helt annet. De har fått til noe helt enestående, så det hadde vært mulig å bo der.

Kan vi få høre din bolig-CV?
– Jeg er født i Leikanger i Sogn og Fjordane, og vokste opp der med en fantastisk utsikt over Sognefjorden. Der bygde vi et helt nytt og flott hus som moren min fortsatt bor i. Etter at jeg flyttet til Bergen i 1992 som student har jeg bodd mange steder. Blant annet i Blomsterdalen, omtrent 20 minutter utenfor Bergen, på Danmarksplass sammen med ei studievenninne, og mitt første hus kjøpte jeg i Skivebakken. Da vi flyttet til en villa i Øvsttun ble vi medlemmer i Huseiernes Landsforbund, faktisk! Nå bor jeg på Nøstet i et hus som kalles trappehuset. Helt til slutt bør jeg nevne at jeg nettopp har kjøpt nytt hus, og det er nesten å betrakte som et museum her i Bergen, ettersom huset er fra rundt 1650 og faktisk har egen grue.

Ikke redd for alt som kan følge med å kjøpe et så gammelt hus?
– Nei, jeg er ikke så bekymret for det. Eventuelle utfordringer som skyldes alder får man bare ta, men knirking og lyder er et problem. Jeg må innrømme at jeg egentlig er ekstremt husredd. Jeg hater å være alene hjemme. Da blir det til at jeg lytter etter lyder og tror folk tar i døren og liknende. Det er irrasjonelt, men jeg vet ikke hvorfor jeg er sånn. Det er faktisk ganske slitsomt. Å se skumle filmer når jeg er alene hjemme, eller faktisk også hvis jeg er sammen med noen, er helt umulig for meg.

"Jeg tror nok aldri jeg kunne bodd i Finnmark."

Men ellers er det bra vær i dag? Hvorfor er været det mest populære samtalemnet blant nordmenn?
– Det handler nok om at vi preges så fælt av været. Landet vårt er ekstremt værhardt. I mange deler av landet er det faktisk været som bestemmer hva man kan gjøre fra den ene dagen til den andre. Nå er det 20 grader i skyggen og vi har det nydelig. Senere i uken er det jaggu ventet snø her. Det er jo helt utrolig hva slags væromslag vi har, og når vi preges så innmari av været, blir vi naturligvis også veldig interessert.

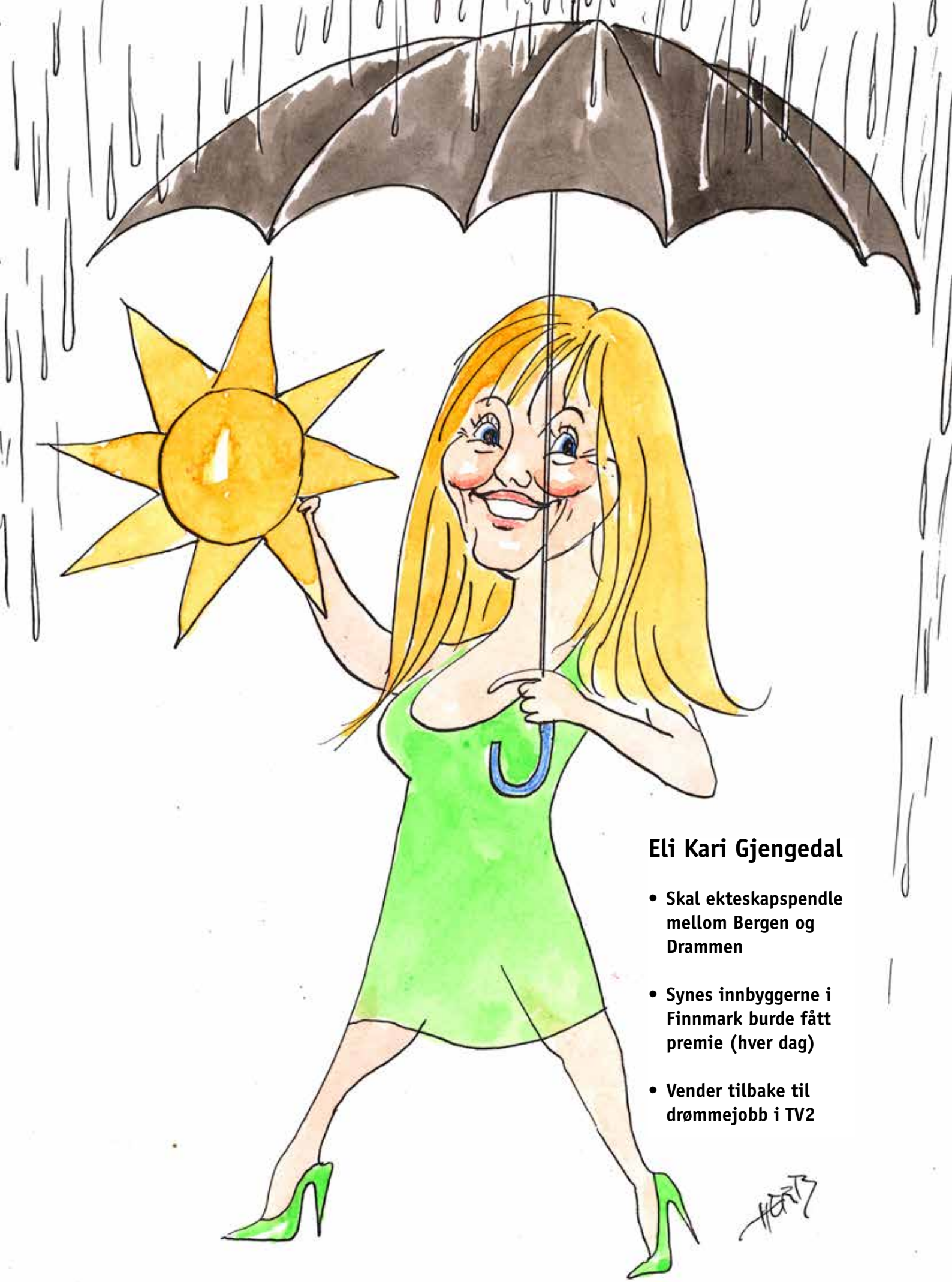

Eli Kari Gjengedal

- Skal ekteskapspendle mellom Bergen og Drammen
- Synes innbyggerne i Finnmark burde fått premie (hver dag)
- Vender tilbake til drømmejobb i TV2

Gjennom programmet Værbitt på NRK viste du værforskjellene i Norge. Hvis du fikk velge et hvilket som helst sted i landet du kunne bo, hvor ville det vært?

– Det er lett. Jeg ville bodd i Skippergata utenfor Kristiansand. Dette er Norges vakreste plass, uten tvil. Vi filmet der da vi laget «Værbitt» og det var rett og slett fantastisk.

Hvor kunne du aldri ha bodd?

– Jeg tror nok aldri jeg kunne bodd i Finnmark. Det handler kun om at det blir for utfordrende for meg værmessig, for landskapet er vakkert. Det er så hardt der oppe at jeg synes de som bor der fortjener honnør og premie hver dag. Det er vilt og barbarisk og det styrer hverdagen fullstendig.

Og om du bare ville være der i blant – hvor burde drømmehytta ligget?

– Da kunne jeg nesten valgt hva som helst på Sørlandet. De har mange soldager, fine og trivelige folk og en deilig stemning. Samtidig kunne jeg også faktisk tenkt meg å ha hytte i skjærgården i Oslofjorden. Den er virkelig undervurdert, og det er nydelig der om sommeren på de fine dagene. Fjellhytte er ikke min ting, for jeg er jo tross alt født og oppvokst midt i fjellveggen.

"Fjellhytte er ikke min ting, for jeg er jo tross alt født og oppvokst midt i fjellveggen."

Hvilke inntrykk sitter du igjen med av landet vårt etter å ha laget programmet?

– Det er litt todelt. Endelig fikk jeg muligheten til å få et forhold til disse stedene jeg stort sett har snakket om på TV. Det var spesielt å få se hvordan Norge faktisk ser ut. Men det som slår meg mest er den rausheten og åpenheten vi møter rundt om i landet. Jeg kan ikke forstå hvorfor vi selv snakker om at nordmenn er så stive, innesluttet og redd for fremmede. Jeg har aldri drukket så mye kaffe og spist så mye kaker noen gang. Overalt hvor vi kom var folk stolte av stedet sitt og de møter deg med vidåpne armer. Det skal vi være stolte av.

Du er utdannet aquaingeniør – det må du fortelle hva er for noe?

– Jeg studerte på høyskolen i Bergen. Jeg har alltid hatt et engasjement for klima og miljø. Jeg kan på en måte alt om fisk og hvordan den trives i vannet og om bærekraft i oppdrettsbransjen. Så det å være en fiskebonde var det jeg egentlig trodde jeg skulle bli.

På Wikipedia står det at du er forfatter. Det er vel ikke det vi først og fremst tenker på?

– Ja, det står faktisk det. Jeg ser ikke på meg selv som forfat-

ter altså, den tittelen tilhører mer begavede folk enn meg. Men jeg har skrevet fem bøker jeg er meget stolt av. Min første bok het «44 veier til fin bris» og den handlet om drinker og coctails siden jeg er gammel bartender. Den tittelen er jeg utrolig fornøyd med, men boken er dessverre ikke å få tak i lenger. Hele førsteopplaget ble utsolgt, men forlaget trykket ikke opp flere. Det har jeg aldri forstått.

Er det greit å være aquaingeniør når du plutselig har en bekk rennende gjennom huset?
– Det er helt utrolig med den bekken. Femte januar dukket det faktisk opp en bekk i huset vårt. På de verste dagene når det regner, renner det faktisk 1 000 liter vann gjennom gjesterommet. Noen ganger har det vært vanvittig vått i leiligheten. Nå har jeg en pumpe som går døgnet rundt for å få vannet ut. Men jeg må ærlig innrømme at jeg drømmer litt om å få hjelp av en arkitekt til å ramme inn bekken.

Det hadde vært utrolig koselig å ha en bekk sildrene under gulvet som man kunne se på gjennom glass eller noe liknende.

Hvordan har du sett at folk bygger hus for å tilpasse seg værforholdene?
– Vi har kommet over flere eksempler på ingeniørkunst og kreativitet. Vi ser at folk klarer å tilpasse boligene til å passe godt inn der de ønsker å bo. Blant annet var vi i Refvik i Sogn og Fjordane hvor de bygger husene sine med en side av mur eller betong. Her kommer vindkastene så hardt fra den ene siden at de bygger slik for å beskytte husene. I Mehamn traff vi en som hadde fått en arkitekt til å tegne et hus med vinkler som gjorde at vinden tok seg av all snømåking.

Snøen fokket seg på de rette stedene rundt huset. Det er utrolig fascinerende å se hvordan folk tilpasser seg sine omgivelser.

Hvorfor er vi så glade i våre små kommuner?
– Jeg tror det handler om tilhørlighet. Jeg er jo fra en liten kommune selv. Selv om Leikanger er sentrum for fylkeskommunen, er det ikke stort. Jeg ville synes det var trist om Leikanger plutselig ikke skulle være noe annet enn en bit av en større kommune. Jeg har egentlig aldri tenkt på at for eksempel Leikanger og Sogndal plutselig kan bli en og samme kommune.

Nå er du arbeidsledig. Hva er planen videre?
– Nå skal jeg tilbake til TV2 i en nyopprettet stilling som en slags fagredaktør for TV2-været. NRK hadde et par andre prosjekter de lurte på om jeg ønsket å være med på, men jeg er litt rastløs og ønsker hele tiden nye utfordringer. Den nyopprettede stillingen i TV2 er på en måte drømmejobben min, så den var umulig å takke nei til. Jeg er opptatt av ikke å brenne broer, så jeg har hele tiden hatt et godt forhold til TV2. Og jeg kommer til å ha et godt forhold til NRK nå i ettertid. Og hvem vet – kanskje gjør jeg noe for NRK igjen, dersom det rette prosjektet dukker opp.

TYRKIA

~~8990,-~~

2390,-*

(Pris pr. person inkl. frokost i dobbeltrom)

Spesialpris for Hus & Bolig lesere!

Spar 6600,-

Kombiner avslappende dager med

STORE OPPLEVELSER

Nå er det din tur til en uforglemmelig reise til Tyrkia sammen med et norsk reiseføLge til en fantastisk rabattert pris.

Følg med på en opplevelsesrik uke til den Tyrkiske rivieraen. Nyt det gode liv på vårt 5 stjerners luksushotell. Unn deg flere herlige dager med tilgang til god mat, SPA og massasje samt en rekke andre bekvemmeligheter.

Bli så med på en spennende ekskursjon med to overnattinger til Hierapolis og Pamukkale med nye luftkondisjonerte busser for å se hva Tyrkia har å by på utenfor de vanlige turiststedene. Så avslutter vi vår ferieuke tilbake på hotellet hvor vi kan slappe av et par dager før hjemreise.

En uke luksuriøst besøk til den Tyrkiske riviera på fantastiske 5-stjerners hotell

Flyreise tur/retur og opphold på 5-stjerners luksushotell som Paradiso Verde og Grand Ring i Antalya, Belek eller Kemer. Disse luksuriøse hotellene er rikelig utrustet med fasiliteter som utendørs basseng, tyrkisk bad, SPA, mass-asje* (*mot vederlag), badstue, gym og tennisbane og mye mer. Hver morgen kan du se frem til en alle tiders frokostbuffét som allerede er inkludert i prisen. Du bor fem netter på ditt 5-stjerners hotell ved stranden og to netter på et 3 til 4-stjerners temahotell i Pamukkale.

Utflukstprogrammet er allerde inkludert

Du kommer til å delta på en meget interessant to dagers utflukt til høylandet i Anatolia med norsk/engelstalende guider. På veien besøker vi oldtidsbyen Hierapolis og naturfenomenene med de hvite kalkstensterrassene i Pamukkale. Avslutningsvis blir det utflukt til Antalya, der vi besøker bl.a. Hadrian-porten og den populære basaren.

Avganger fra Oslo/Gardermoen 2014

09. Okt	*Skatter/avgifter/Sesongtillegg kr. 990,-
16. Okt	*Skatter/avgifter/Sesongtillegg kr. 810,-
23. Okt	*Skatter/avgifter/Sesongtillegg kr. 750,-
30. Okt	*Skatter/avgifter/Sesongtillegg kr. 598,-
06. Nov	*Skatter/avgifter/Sesongtillegg kr. 598,-

Utnytt denne fantastiske sjansen til å oppleve det unike Tyrkia og bestill din reise allerede i dag på telefon, mens det fortsatt finnes ledige plasser.

Velkommen!

Bestill på telefon

57 83 11 22

www.clubroyal.no

REISEGARANTIFONDET RGF -rgf.no-

Hvem må gå og hvem får stå?

TILHØRIGHET: I ettertid ser Sølve Søyland i Re at tilhørighet ikke nødvendigvis er avhengig av kommunenavn og kommunestørrelse.

Men han var imot kommunesammenslåing ved valget i 1999.

Debatten om kommunesammenslåing raser i Norge. Nordmenn er ikke generelt i mot å slå sammen kommuner, skal vi tro forskerne. Men motstanden øker jo nærmere ens egen hage man kommer. Hvorfor er det slik?

TEKST: **DAG ERIK KONGSLIE / RIKKE ÅSERUD**
FOTO: **SOLFRID SANDE**

Solen skinner varmt fra himmelen og det er på tide med en liten pustepause i gårdsarbeidet for Sølve Søyland. Det er snart 70 år siden han ble født i det staselige hovedhuset som sto nytt i 1900. Gården har ikke flyttet seg en meter siden da, men Sølve, som ble født i utkanten av Våle kommune, bor nå sentralt i Re.

Re er resultatet av en sammenslåing av de to kommunene Våle og Ramnes. Fusjonen skjedde i 2002, etter flere års forarbeid og en folkeavstemning i 1999.

Søyland husker godt at det var debatt i forkant. Selv stemte han imot.

– Det hadde vel med en følelse av tilhørighet til Våle å gjøre; en slags patriotisme. Men etterpå ser jeg at det var jo bare tull! Nå føler jeg jo tilhørighet til Re, sier Søyland, som ikke én gang etter sammenslåingen har tenkt at han skulle ønske det hadde blitt annerledes.

– Det er litt som med arveoppgjør; når man er midt oppe i det er det så hett, og man skal ha akkurat den stolen og det bordet, men etterpå har man jo fort glemt det. Generelt sett har vi vel en forestilling i Norge om at vi må passe på kommunene våre. Før i tiden trodde man jo dessuten at man måtte ha kommunesenteret nært. Men sannheten er at man veldig sjelden er der, sier Søyland.

Styrt av følelser

– I Norge vet man egentlig ikke så mye om hvorfor folk er for eller mot. Man er i stor grad for, så lenge man spør generelt om det er behov for kommunesammenslåing. Spør man derimot om det er behov for å slå sammen egen bostedskommune med en eller flere nabokommuner, er man i større grad negativ til kommunesammenslåing.

Dette forteller seniorforsker Svein Johan Frisvoll ved Norsk senter for bygdeforskning. Sammen med Reidar Almås, i det som er den eneste undersøkelsen som har sett på identitet og tilhørighet i kommunesammenslåingsspørsmål, fant de ut at der hvor kommunenes inn-

byggere over tid, altså gjennom generasjoner, har blitt bygd sammen gjennom felles oppgaveløsning, var det lettere å få til frivillige kommunesammenslåinger. Rapporten ble laget på oppdrag fra Kommunenes sentralforbund.

– Her følte man at man var i samme båt som naboen, og man så at løsningen var å gå sammen i møte med fremtidens utfordringer, sier han.

– Jeg tror ikke det er noe særlig spesifikt med den norske folkesjela som gjør oss ekstra glade i kommunene våre eller mer skeptiske til kommunesammenslåinger. Det folk ofte er opptatt av, er hvorfor man skal endre på noe man er fornøyd med og vet fungerer, sier Frisvoll.

Han peker på at det er tre typer forklaringer som sirkulerer i forhold til hvorfor folk eventuelt er i mot en sammenslåing: demokrati, tjenester og identitet.

– Demokrati handler om at avstanden mellom velger og folkevalgt øker. De folkevalgte vil i mindre grad være tett på oppgaveløsingen, sier Frisvoll. – Med tanke på tjenester frykter man at avstanden mellom dem som bruker tjenestene og de som utfører, planlegger og styrer vil øke. Tjenesten vil, ifølge denne forklaringen, bli mindre tilpasset folkets behov. Når det kommer til identiteten er det her ting blir vanskelig. Her handler det om følelser og folks konservative refleks. Man vet hva man har, og man er redd for det som kan komme.

Et annet verdensbilde

Kommunestrukturen i Norge har vært i konstant bevegelse fra kommuneordningen ble innført i 1837. Antallet har økt og minket. Mangelen på lokalt selvstyre ble opplevd som et misforhold av nordmenn som skulle være et «fritt» folk etter grunnloven fra 1814, til tross for fortsatt union med Sverige. Den 14. januar 1837 ble de såkalte formannskapslovene innført. Med utgangspunkt i prestegjeldene fra 1837 er det disse som dannet grunnlaget for dagens kommunestruktur og de opprinnelige 392 første kommunene i Norge.

– Svært mange av disse kommunegrensene er for lengst utgått på dato. De er laget i en helt annen tid. Det som var naturlige grenser for snart 200 år siden er ikke naturlige grenser i 2014. I dag har vi en totalt annerledes infrastruktur, sier administrerende direktør Kristin Skogen Lund i Næringslivets Hovedorganisasjon. Hun har talt for tvangssammenslåing av kommuner.

Skogen Lund mener at det største utbyttet av kommunesammenslåing faktisk ligger i nærheten av de store byene og ikke i kommuner med store avstander.

– Det er viktigst å gjøre noe med kommunene som ligger i nærheten av for eksempel store byer. Her er det minst avstander og derfor færrest ulemper og flest fordeler med sammenslåing.

Hun får støtte av nestleder Helga Pe-

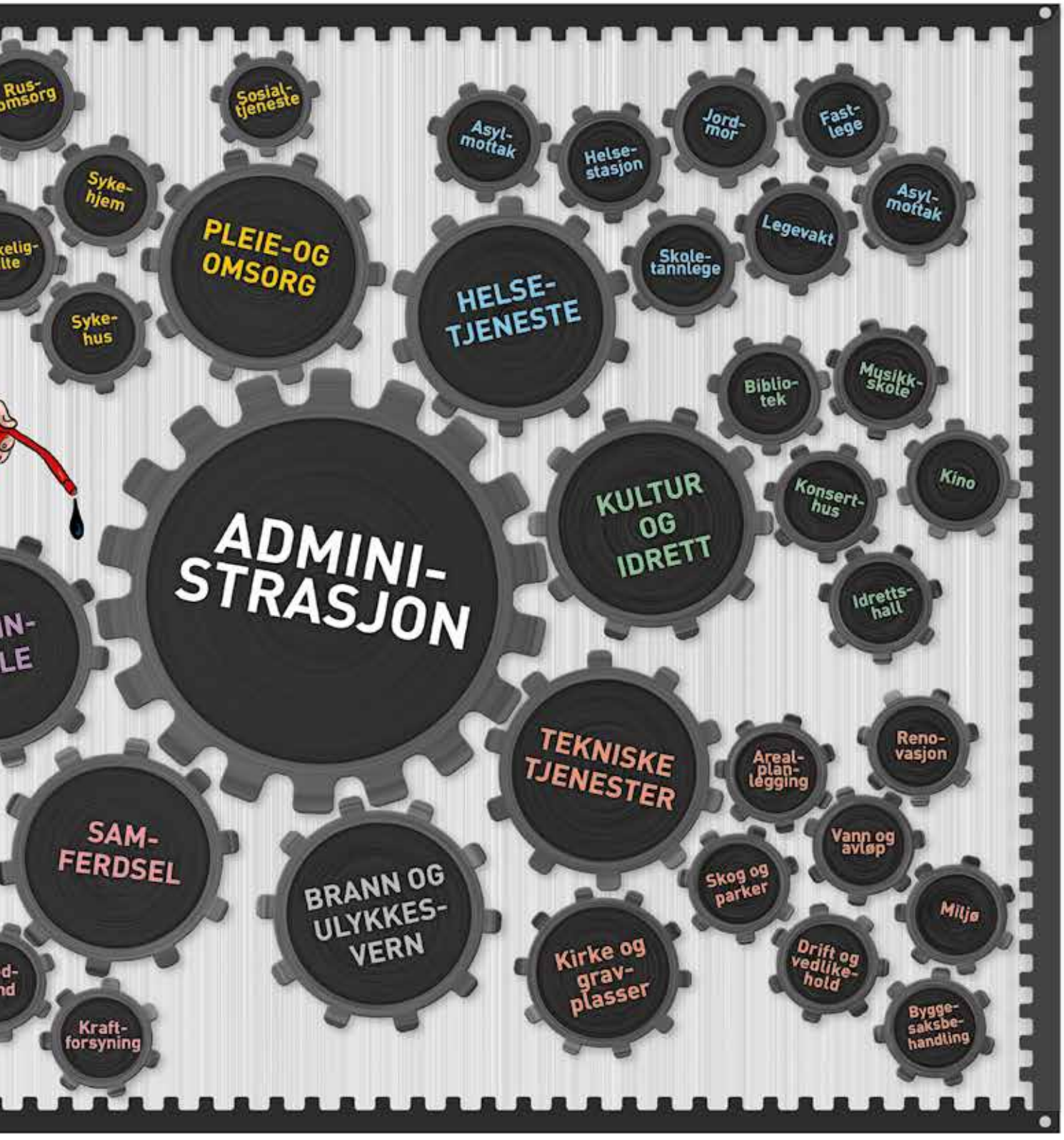

Grafikk: Kenneth Lauveng / Mediamania

dersen i Arbeiderpartiet, som også mener at området rundt Oslo og andre store byer er viktig å prioritere.

– Dagens administrative inndeling i for eksempel hovedstadsområdet vanskeliggjør en helhetlig areal- og transportplanlegging. Arbeiderpartiet vil ta initiativ til en særskilt vurdering av inndelingen i hovedstadsområdet, eventuelt også andre storbyområder.

Små avstander – bedre tilbud

Sølve Søyland er ingen storforbruker av kommunale tjenester. Men sønnen og svigerdatteren, som har tre døtre på tre, seks og ni år, er som småbarnsforeldre nødvendigvis mye i kontakt med kommunen både gjennom barnehage, skole, helsestasjon og så videre. De to er ikke i tvil om at en stor, robust kommune er til det beste for innbyggerne.

– Ta for eksempel det med skoleplasser – i dag kjøper Re skoleplasser av Andebu kommune, det er dyrt og tungvint.

FORNUFTIG: Knut Søyland og Maria Tuft Søyland mener det bare er fordeler for mindre landbrukskommuner i Vestfold å slå seg sammen.

Hadde vi ikke hatt kommunegrensen der, ville det vært enklere for barn å gå på den skolen som ligger nærmest, og det ville være billigere for fellesskapet, sier Maria Tuft Søyland. Selv jobber hun på Kirkevoll skole i Våle.

– Innen skole, PPT, (praktisk- pedagogisk tjeneste, red anm.) og barnevern vil man kunne oppleve et bedre samarbeid, og en bedre informasjonsflyt, dersom man har færre kommunegrenser å forholde seg til. Med det vil mye tid og arbeid være spart, sier Tuft Søyland. Hun påpeker også at større enheter ofte gir et rikere og bedre fagmiljø. Ektemannen er enig.

– For oss i Vestfold er det bare fordeler ved å stå sammen. Vi trues ikke av fraflytting, og det er heller ikke store avstander her. Alle kjører uansett bil; om du kjører i to minutter eller ti til sentrum, spiller vel liten rolle, sier Knut Søyland. Han påpeker at det i dag er kniving kommunene imellom, for eksempel innen arealpolitikk, og når det gjelder å skape industriarbeidsplasser.

Professor i bydesosiologi og regionalpolitikk ved NTNU, Reidar Almås, mener det er på høy tid med en ny kommunereform, men sier at noen kommuner må få bestå.

– Øyer og typiske distriktskommuner, hvor det er lange avstander, bør få slippe sammenslåing, sier han.

– Mange distriktskommuner har så stort areal og så spredt bosetting at kommunen i seg selv knapt utgjør et felles bo- og arbeidsmarked. Sammenslåing mellom slike kommuner vil gi liten gevinst og bør derfor ikke ha prioritet, så fremt ikke kommunene selv tar initiativet.

Han mener imidlertid at disse kommunene kan være med på reformen ved å slippe en del spe-

Mulige fordeler:

- Sterkere og mer spesialiserte fagmiljø som i større grad har spesialkompetanse på sine områder innen plan, bygg, skole, helse osv.
- Bedre regionalt planarbeid av boligbygging, infrastruktur og næringsutvikling.
- Mindre sårbare fagmiljøer i kommunen.
- Større og mer attraktive fagmiljøer for kompetent arbeidskraft.
- Færre interkommunale selskaper, samkommuner og tverrkommunale råd og styrer.
- Innsparinger ved effektivisering på lang sikt.
- På lang sikt bedre og likere tjenestetilbud i hele landet.

Mulige utfordringer

- Vesentlige kostnader i gjennomføringen.
- Fare for svakere tjenestetilbud i gjennomføringsperioden.
- Det blir igjene noen små "satelittkommuner" som ikke har naboer i omegn som det vil være hensiktsmessig å slå seg sammen med.
- Følt økt avstand mellom beslutningstakere og innbyggere.
- Dårligere økonomi og tjenestetilbud i kommuner som i dag har god økonomi og godt tjenestetilbud fordi disse må slå seg sammen med svakere nabokommuner.
- En krevende nyorganisering av bydels- og grendeutvalg for å sikre et godt lokalt politisk engasjement, og nye politikerroller.

sialiserte tjenester, og isteden kjøpe dem av regionkommunen.

– Det viser seg at folkene som bor i slike områder også generelt er fornøyde med tilbudet de får. Dessuten kan det være ekstremt upraktisk å skulle måtte reise over ekstreme avstander og over store hindringer for å møte sin lokalpolitiker, sier han.

Frykter Oslomakta

By mot bygd, sentrum kontra periferi, liten formell utdanning kontra høy utdanning og liknende. Dette er alle motsetningsforhold Svein Frisvoll mener blir gjeldene når folk føler at kommunene skal slås sammen – spesielt ved tvang.

– Disse motsetningsforholdene mobiliseres for eksempel ved forsøk på kommunesammenslåing fra et kontor i Oslo, sier Frisvoll. – Oslomakta, "som tror den vet best" og at de kan bestemme hvordan vi skal gjøre ting her.

Frisvoll tror det er få som går rundt og tenker på at de er så glade i kommunen sin i det daglige. Det er forandringen folk frykter. Det at ting ikke skal være som normalt.

– Innbyggerne er redd for lokalsamfunnet, livskvaliteten, hvem de er relatert til, resten av samfunnet og slike ting. Se bare på andre forhold i livet hvor man møter på utfordringer i forhold til forandring. Vi leter etter det trygge. Det nye ukjente er ikke attraktivt for mange, sier Frisvoll.

Regjeringen sier at de ønsker sterke og robuste kommuner, som kan få flere oppgaver og mer ansvar, men er tydelige på at Oslo-makta ikke skal diktere de nye kommunegrensene.

– Kommunekartet skal ikke tegnes på kommunalministerens kontor i Oslo. Vi skal ha en grundig og bred prosess i kommunene og i Stortinget. I mange kommuner er debatten allerede

ENDA STØRRE: Re kan vokse seg enda større dersom kommunen slår seg sammen med omkringliggende landbrukskommuner.

FOLKEKONTAKT: Hver torsdag ettermiddag sitter ordfører Thorvald Hillestad (Senterpartiet) på benken utenfor Meny i Revetal for å snakke med kommunens innbyggere. Denne ettermiddagen er det Tom Bøyesen (i midten) og Jan O. Førde (til høyre) som har slått seg ned for en prat.

i gang. Vi har tro på at fremsynte lokale ledere er sitt ansvar bevisst og vil være med å påvirke hvordan lokalsamfunnet skal utvikle seg, sier statssekretær Jardar Jensen i Kommunal- og moderniseringsdepartmentet.

Jardar sier de fleste tjenester best løses nærmest innbyggerne, i lokalsamfunnene. Regjeringen ønsker å flytte makt og ansvar til kommunene. Opposisjonen på Stortinget er ikke like overbevist.

– Regjeringens kommunestrukturreform er i realiteten opplegg til en bosettingsreform med sterk sentralisering som mål. En slik reform kan Senterpartiet på ingen måte akseptere, sier Dagfinn Sundsbø, rådgiver i Senterpartiets stortingsgruppe.

– Kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner sier regjeringens kommunereform er en velferdsreform. Danskene har prøvd dette. Erfaringene med en stor reduksjon i antall kommuner, har verken gjort velferden billigere eller bedre. Men mer byråkrati og svekket lokaldemokrati har det blitt, og økt avstand mellom bruker og tjenesteyter, sier SVs representant i Kommunalkomiteen, Karin Andersen.

I Danmark var, ifølge SV, målet med kommunereformen å skape større markeder for kjøp og salg av tjenester mellom kommuner og private leverandører.

Vellykket sammenslåing

Stor avstand til dem som bestemmer bekymrer imidlertid Marie Skinnes, som har bodd på gården Bakke et lite stykke utenfor Revetal siden 1950.

– Når man er 93 år er man vel for gammel til

å mene noe som helst, smiler Skinnes, mens hun møysommelig holder balansen over tunet med rullatoren.

– Men jeg var ikke så veldig begeistret for sammenslåingen i 2002. Jeg syntes vi hadde det bra som vi hadde det. Om vi nå skal vokse og bli enda større, kan jeg ikke skjønne er godt for noe. Skal vi slå oss sammen med byfolk, da? Da blir det jo også større avstand mellom de som har lite og de som har mer. Og byene…. de har større problemer enn oss, sier Marie.

På kommunehuset inne i Revetal, kommunens sentrum, sitter ordfører Thorvald Hillestad (Sp). For noen år siden tok han initiativet til det som etter hvert har blitt et nært samarbeid med nabokommunene Holmestrand og Hoff. Nå utredes muligheten for en sammenslåing mellom Re, Holmestrand, Hoff, Stokke og Andebu.

– Samarbeid gjør administrasjonen mindre sårbar for sykemeldinger, ferieavviklinger og så videre. Planleggingen blir mer helhetlig, fagmiljøene blir bedre, og innbyggernes valgfrihet, for eksempel til å velge den nærmeste skolen, blir større, sier Hillestad, som tidligere var ordfører i Våle og også den gang en varm tilhenger av sammenslåingen.

– Skal man trekke frem noe negativt, kan man kanskje anføre at lokaldemokratiet taper. Før var det 25 representanter i kommunestyret i Våle, og 25 i Ramnes. Nå skal 25 representere alle i Re. På den annen side er det vanskelig nok å få folk til å stille, sier Hillestad.

Han har aldri fått noen klager på sammenslåingen som skjedde i 2002. Hemmeligheten tror han er å involvere innbyggerne – og de ansatte i kommunen.

– Vi hadde jo en folkeavstemning, og da resultatet ble FOR sammenslåing i begge kommunene, respekterte folk avgjørelsen – selv om det holdt hardt i Våle, der flertallet var på 50,4 prosent, i praksis 14 stemmer. Vi involverte også folk ved å be dem komme med forslag til kommunenavn og kommunevåpen. I tillegg la vi til rette slik at de ansatte hele tiden var med i prosessen, sier Hillestad, som i det daglige vektlegger nærhet til folket. Hver torsdag setter han seg ned på «Ordførerens hjørne» utenfor Meny-butikken i Revetal, så alle som vil kan stikke bort for en prat.

– Det er viktig å være ute blant folk. Da blir ikke avstandene så store, sier Hillestad.

dek@huseierne.no

STOR NOK: Nå er kommunen stor nok, mener 93 år gamle Marie Skinnes, som her får støtte over tunet av svigerdatter Maria Skinnes.

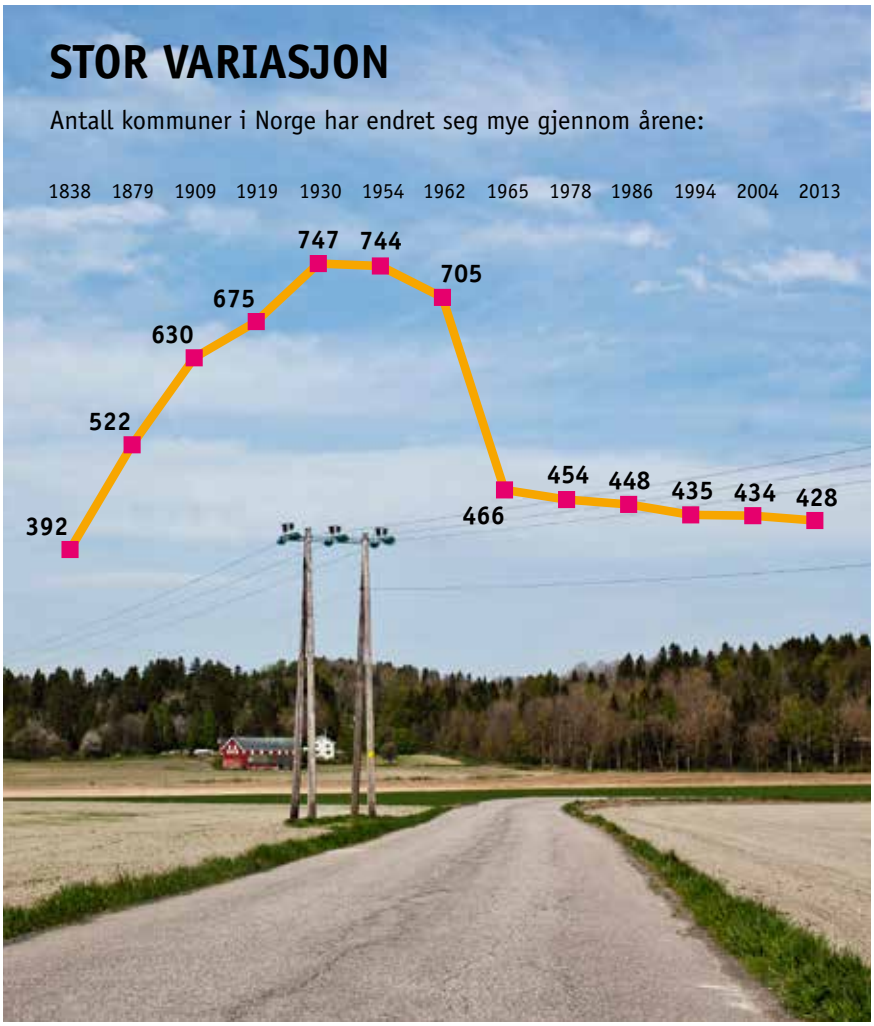

AVSTAND: Betyr egentlig den fysiske avstanden til kommunesenteret noe, dersom man uansett må sette seg i bilen og kjøre et stykke?

Trenger du advokat

ADVOKATFELLESSKAPET KRISTOFFERSEN, WINSVOLD & SEKKELSTEN

Fast eiendom, arv, skifte, familiesaker, husleie, erstatning, arbeidsrett, forretningsjuss, alminnelig praksis. Eiendomsmegling.

Bryggeriveien 6, 1607 Fredrikstad. T: 69955040. F: 69955045. Epost: kristoffersen@advokatf.no winsvold@advokatf.no www.advokatf.no

ØSTFOLD

ADVOKAT TROND SELSAAS

Fast eiendom, skatterett, arv og generasjonskifte, personskade, forretningssaker, boligreklamasjoner.

Tune Senter, Rådmann Sirasv. 1, 1712 Grålum. Postboks 34, 1713 Grålum. Tlf.: 69 11 97 10. Mobil: 90 18 37 57. Faks: 69 11 97 20. Epost: trond@gramselsaas.no

ØSTFOLD

ADVOKATENE RESEN-FELLIE, STEIN & BRATBAK v/adv. Tom Bratbak

Fast eiendoms rettsforhold, bolig- og husleierett. Entrepriserett, forsikringsrett, arv/skifte. Alminnelig praksis, eiendomsmegling.

Hovsveien 10, 1831 Askim.
Tlf.: 69 84 42 00. Fax: 69 84 42 01.
Epost: tombratb@frisurf.no

ØSTFOLD

ADVOKATFIRMAET YTTERBØL & Co AS

Fast eiendom, tomtefeste, arv, skifte, familiesaker, husleie, erstatning, sameier/seksjoner, inkasso, alm. praksis.

Fredrikstad: Postboks 273, 1601 Fredrikstad. Tlf: 69 36 60 00. Epost: fredrikstad@ytterbol.com

Halden: Tlf: 69 19 69 50. Moss: Tlf: 69 20 69 50.

Sarpsborg: Tlf: 69 16 18 00.

ØSTFOLD

ASKERADVOKATENE
v/adv. Bugge, Ryengen, Strenge Næss og Varmann

Fast eiendom kjøp/salg, mangelsaker, husleie, nabosaker, ekspropriasjon, entreprise, forsikringssaker, personskade, feilbehandling, arv & skifte.

Strøket 8, Postboks 84, 1371 Asker.
Tlf.: 66 90 70 80. Fax: 66 90 70 81.
www.askeradvokatene.no

AKERSHUS

ADVOKATFIRMAET ØKLAND & CO DA
v/advokat Tom Carsten Troberg

Alt innen fast eiendom, entrepriserett, tingsrett, bolig og husleierett, eiendomsoppgjør, tvister ved kjøp og salg av eiendom, arv og generasjonsskifte, arbeidsrett og alminnelig avtale og kontraktsrett.

Lillestrøm
Alexander Kiellandsgate 2B, 2001 Lillestrøm
Phone: +47 64 84 60 60,
Fax: +47 64 84 60 89
E-mail: post@oklandco.no

AKERSHUS

Oslo
Nedre Vollgate 8, 0158 Oslo
Phone: +47 22 42 60 60
E-mail: oslo@oklandco.no

OSLO

BULL & CO ADVOKATFIRMA AS
v/adv. Ole B. Gundem og adv. Jan-Erik Sverre

Fast eiendom: Alle tvister herunder eierskifte, mangler, entrepriser, leieforhold, sameie/seksjons spørsmål, plan- og bygn. rett. Skatt, avgift, arv og generasjonsskifte. Tomtefeste.

Observatoriegt. 1 B, Pb. 2583 Solli, 0203 Oslo.
Tlf.: 23 01 01 01. Fax: 23 01 01 11. www.bullco.no.
Epost: og@bullco.no og jes@bullco.no

AKERSHUS OSLO

ADVOKATFIRMAET NESS LUNDIN DA
v/adv. Erik Johnsrud og adv. Christian Lundin

Bolig, avhendingsloven, bustadoppføringslova, tingsrett, odelsrett og landbruksjuss.

Lakkegt. 3, 0187 Oslo. Tlf.: 23 29 90 00.
Fax: 23 29 90 01. Voldgt.1, 2000 Lillestrøm.
Tlf.: 63 89 20 20. Fax: 23 29 90 01.
firmapost@nesslundin.no, www.nesslundin.no

AKERSHUS OSLO

ADVOKATFIRMAET NICOLAISEN & CO ANS
v/adv. Ole Jan Halvorsen

Entreprise, alt innen fast eiendom, Arv/skifte, Arbeidsrett, Erstatningsrett og Bedriftsrådgivning.

Våre kontorer:

Skedsmo: Olavsgaard Kontorsenter

Jessheim: Gotaasgården

Bekkestua: Bærumsveien 205-207

Telefon: 67 15 00 00

firmapost@advonico.no

www.advonico.no

AKERSHUS OSLO

STABEKKADVOKATENE
v/advokat Hilde Solberg Øydne

Fast eiendom, familie, arv, skifte, skilsmisse, barnefordeling, skatt, eiendomsmegling, boligrett, spanske rettsforhold.

Gamle Drammensvei 48, 1369 Stabekk.
Tlf.: 67 11 10 00. Mobil: 900 64 510.
hilde@oydne.no – www.stabekkadvokatene.no

AKERSHUS OSLO

ADVOKATFIRMAET NORDIA DA
v/adv. Alf-Erik Vollen

Sameier. Borettslag. Næringseiendom. Husleie. Kjøp og salg av eiendom. Entreprise. Tomtefeste. Seksjonering. Forsikring. Erstatning. Arbeidsrett. Skatt. Arv. Alle land i Norden.

Olav V'gt. 6, Postboks 1807, Vika, 0123 Oslo
T.: 23 10 30 00. F.: 23 10 30 01. www.nordialaw.com
Epost: alf-erik.vollen@nordialaw.com

AKERSHUS OSLO

ADVOKATFELLESSKAPET WESSEL
v/adv. Svein Andersen

Fast eiendomsrett, bolig- og husleierett, entrepriserett, kontraktsrett, forsikringsrett, arv- og generasjonsskifte, og alminnelig praksis.

Idrettsveien 16 A, Postboks 34, 1401 Ski.
Tlf.: 64 91 13 00. Fax: 64 91 13 01.
Epost: svein.andersen@advokat-wessel.no
www.advokat-wessel.no

AKERSHUS OSLO

ADVOKATFIRMA ARVESEN & CO DA
v/advokatene Jon Rike og Claus Arvesen

Fast eiendom – feil og mangeler ved bolig. Forsikringssaker – erstatning. Borettslag og sameier – forretningsførsel.

Hieronymus Heyerdahlsgate 1, 2. etasje, 0160 Oslo.
Postboks 1697 Vika, 0120 Oslo. Mob.: 95 25 69 18.
Tlf.: 24 14 03 30. Fax: 22 33 53 66.
Epost: rike@alaw.no, arvesen@alaw.no

OSLO

ADVOKATFIRMA STADHEIM

Advokat Dag Stadheim – rådgiver for borettslag, boligaksjeselskaper og eierseksjonssameier. Bistand ved rehabiliterings- og utbyggingstiltak. Forfatter av Håndbok for styremedlemmer i boligselskaper.

Stensbergsgaten 27, Postboks 6698 St. Olavs plass, 0129 Oslo, Mob.: 97 17 84 05. Tlf.: 22 60 50 50.
Epost: dag@stadheim.no, www.stadheim.no

OSLO

LANGSETH ADVOKATFIRMA DA

Plan- og byggningsrett, mangelssaker, seksjonering, husleie og entrepriseavtaler.

Haakon VIIs gt 2, Pb. 1371 Vika, 0114 Oslo
Tlf.: 22 42 42 42. Fax: 22 42 42 44.
Epost: botolfsen@ladv.no
www.langsethadvokat.no

OSLO

ADVOKATFIRMAET HAAVIND AS
v/advokat Inger-Johanne Lund

Bolig- og næringseiendom. Borettslag og sameie. Avhending av boligeiendom, fast eiendoms rettsforhold, entreprise.

Ta kontakt på tlf.: 22 43 30 00,
epost: i.lund@haavind.no
eller besøk oss på www.haavind.no

OSLO

DÆHLI, BULL & CO ADVOKATFIRMA DA
v/adv. Jens Petter Bull

Feil og mangler ved overdragelse av fast eiendom. Ellers alt vedrørende fast eiendoms rettsforhold.

Tordenskiolds gate 6, Oslo. Postboks 1714 Vika, 0121 Oslo. Tlf.: 24 14 56 00.
Fax: 24 14 56 01. Epost: jpb@dblaw.no

OSLO

advokatfirmaet KLOSE ans

Tone-Lise L. Klose Wilhelm Klose
advokater med møterett for Høyesterett

Tlf: 22 33 50 70, www.klose.no
Epost: post@klose.no

OSLO

ADVOKAT OLAV CHR. MYHR

Husleie, veitrafikk, trygd, naborett, fast eiendom, arbeidsrett, familierett, arv, sambo, bygg, erstatn.

Holberg gt. 19, 0166 Oslo.
Tlf.: 40 63 32 23, Fax: 22 20 52 13.
Mobil: 90 63 31 00.
Epost: olav@advokatkontoretmyhr.no

OSLO

bistand?

Trenger du bistand utover den svar-tjenesten som er gratis for medlemmene, kan du ta kontakt med en av HLs samarbeidsadvokater. Som medlem får du en halv times gratis bistand, deretter 20 prosent rabatt på advokatenes vanlige timesats, likevel begrenset nedad til en pris tilsvarende den offentlige salærsatsen som for tiden er på kr 925,- + mva. Se Huseiernes hjemmesider www.huseierne.no for en fullstendig oversikt over samarbeidsadvokatene.

ADVOKATFIRMA RÆDER DA
v/advokat Audun L. Bollerud

Plan- og bygningsrett, bolig og næringseiendom, borettslag, eierseksjonssameier, entreprise, husleie, mangelskrav og fast eiendom.

Henrik Ibsens gate 100, 0265 OSLO
Tlf.: 23 27 27 14 / 00
Epost: alb@raeder.no

OSLO

ADVOKATFIRMAET KRABBERØD

Fast eiendom, forretningsjus, arv/skifte, selskapsrett, kontraktsrett, bobehandling.

Vestre Strandgate 42 (Haanesgården),
Postboks 482, 4664 Kristiansand.
Tlf.: 38 14 61 00. Fax: 38 14 61 01.
adv@krabberod.no www.krabberod.no

VEST-AGDER

ADVOKATFELLESSKAPET TORSTRUP & GRØSFJELD v/adv. Magnus Grøsfjeld

Fast eiendoms rettsforhold, herunder reklamasjoner, håndverkertjenester, entreprise, plan- og bygningsrett. Økonomisk oppgjør ved samlivsbrudd.

St. Olavsgt. 6, Pb 140 Sentrum, 4001 Stavanger.
T: 51 84 47 70 / 92 04 32 92. F: 51 84 47 71.
Epost: magnus.grosfjeld@torstrup.no

ROGALAND

ADVOKATFIRMAET SELAND DA
v/advokat Stian Wessel

- Når skattespørsmål skal løses

Klingenberggt. 7 A, Pb 1938 Vika, 0125 Oslo.
Tlf. 24 13 43 40. Fax 24 13 43 41.
Epost: stian.wessel@seland-law.no
www.seland-law.no

OSLO

ADVOKATFIRMAET KJÆR & CO DA
v/adv. Kjell Bentestuen

Fast eiendoms rettsforhold, entreprise, kontraktsrett og generasjonsskifte.

Handelens Hus, 2 etg., Rådhusgata 3,
Postboks 153, 4662 Kristiansand.
Tlf. 38 02 85 00. Fax: 38 02 85 01
bentestuen@advkjaer.no www.advkjaer.no

VEST-AGDER

ADVOKATFIRMAET ØGLÆND & CO AS
v/adv. Harald Øglænd

Fast eiendom inkl. feil og mangler, husleie, arv, skifte, barnefordeling, skilsmisse/samboeroppgjør, erstatning, alminnelig praksis.

Jærveien 12, 4319 Sandnes.
Tlf.: 51 97 20 20. Fax: 51 97 20 21
Epost: ho@advia.no www.advia.no

ROGALAND

ADVOKATFIRMAET ENGESETH AS
v/adv. Kjell-Ove Engeseth, c.o Advokatfellesskapet Advonor

Mangler og andre twister fast eiendom, husleie, sameier, borettslag, generasjonsskifte; f.eiend. Spania.

Lille Grensen 7, 0159 Oslo (Inng.: Arbeidergaten). Postadresse: Advonor, Pb. 1393 Vika, 0114 Oslo. Tlf.: 22 91 00 50. Fax: 22 91 00 51.
koe@advok.no www.advok.no

OSLO / AKERSHUS / BUSKERUD

ADVOKAT HENRIK LUND

Juridisk bistand i norsk-spanske forhold. 4 års praksis som advokat på Costa del Sol. Fast eiendoms rettsforhold.

Postboks 33, 4501 Mandal.
Tlf.: 38 53 16 00. Fax: 38 53 16 01.
Mob.: 47 89 34 56.
Epost: hl@lundsneve.no

VEST-AGDER

ADVOKATKONTORET FLØIEN
v/adv. Monica Bryner / adv. Paal A. Bjaarstad

Fast eiendomsrett, bolig- og husleierett, arv, skifte, kontraktsrett, eiendomsmegling, tomtefeste, arbeidsrett, byggesaker, advokatmekling.

Fortunen 7, Pb. 225, Sentrum, 5804 Bergen
Tlf.: 55 36 11 50. Fax: 55 36 11 51.
Epost: post@floien.com www.floien.com

HORDALAND

NYSTUEN | BØEN | WEFLING advokatfirma
v/adv. Werner Forr Nystuen

Fast eiendoms rettsforhold, herunder tvister ved kjøp og salg av fast eiendom, og alminnelig praksis.

Spinneriveien 7, 2615 Lillehammer
Tlf.: 61 25 79 00. Fax: 61 26 01 30.
Epost: post@nystuen.as

OPPLAND

ADVOKATFIRMA TOFTE DA v/adv. Hans Erdvik

Fast eiendom, næringseiendom, husleie, mangelsaker, entreriserett, arbeidsrett og generell forretningsjus.

Havnekvartalet, Vestre Strandgt. 27-29,
Postboks 759, 4666 Kristiansand.
Tlf.: 38 17 70 00. Fax: 38 17 70 01.
Epost: he@advtofte.no www.advtofte.no

VEST-AGDER

ADNOR ADVOKAT ANS
v/advokat Gard S. G. Lyng

Fast eiendom, husleie, arv, familierett og kontrakt.

Dronningens gt 9, 7011 Trondheim.
Tlf.: 73 99 09 00. Fax: 73 99 09 01
Epost: gard.lyng@adnor.no www.adnor.no

SØR-TRØNDELAG

SVENSSON NØKLEBY ADVOKATFIRMA ANS
v/adv. Hans V. Haug
Buskeruds største advokatfirma.

Fast eiendom og de fleste øvrige rettsområder.

Nedre Storgt. 15/17, Pb. 294 Bragernes,
3001 Drammen. T: 32 25 55 00.
F: 32 25 55 01. hvhaug@eurojuris.no
www.svensonnokleby.no

BUSKERUD

WANGENSTEEN & CO ADVOKATER AS
v/adv. Sverre Bragdø-Ellenes

Fast eiendom, kontraktsrett, arv/skifte og forretningsjus.

Besøksadresse: Tangen Babord Kontorfellesskap.
Postadresse: Tangen 76, 4608 Kristiansand.
Tlf.: 402 90 985. Epost: sbe@wlaw.no
www.wlaw.no

VEST-AGDER

ADVOKATFIRMAET NESS LUNDIN DA
v/adv. Tom Sørum

Bolig, avhendingsloven, bustadoppføringslova, tingsrett, odelsrett og landbruksjuss.

Fjordgata 43, 7010 Trondheim.
Tlf.: 73 87 02 50. Fax: 23 29 90 01.
Epost: tom.sorum@nesslundin.no
www.nesslundin.no

SØR-TRØNDELAG

TENDEN ADVOKATFIRMA ANS
v/adv. Eystein Setsaas

Faste eiendommers rettsforhold, herunder entrepriserett, regulering, avhending, husleie m.v.

Thor Dahlsgt. 1-5, inngang E, Sandefjord
Pb. 423, 3201 Sandefjord. E: es@tendenans.no
T: 33 35 46 40. F: 33 35 46 02. M: 907 36 318.

VESTFOLD

ADVOKATFIRMAET BULL ÅRSTAD ANS
v/adv Leiv Bjørnsen

Eiendom reklamasjoner mv, håndverkertjenester, husleie, arv, skifte, nabotvister, skilsmisse-/samboeroppgjør mv.

Brødregata 7, Pb 8, 4001 Stavanger
Tlf 51 93 40 40. Epost: post@bullans.no
www.bullans.no

ROGALAND

ADVOKATFIRMAET MALM
v/advokat Egil Malm, advokat Jon Arne Østvik

Fast eiendoms rettsforhold, byggesaker, entreprise-rett, arverett, skifterett og alminnelig praksis.

Postboks 295, 8504 Narvik.
Tlf.: 76 94 45 50. Faks: 76 94 35 04.
Epost: lex@malm.no www.malm.no

NORDLAND

ADVOKATFIRMAET ASTHOR AS
v/advokat Thor Johan Larsen

Tvister etter kjøp og salg av eiendom, saker mot entreprenør og håndverker, husleie, sameier, borettslag, naborett, arv- og generasjonsskifte, familiesaker m.m.

Ta kontakt på tlf.: 35 90 53 90 / 92 46 16 03,
tjl@asthor.no eller besøk oss på www.asthor.no

TELEMARK

ADVOKAT EYOLF LUND

Fast eiendom, avhendingsloven, bustadoppføringslova, håndverkertjenesteloven, kjøpsrett, arv, allmenn praksis. Omfattende erfaring innen fast eiendom og 18 år som samarbeidsadvokat med Huseiernes Landsforbund.

I kontorfelleskap med advokatfirmaet Legal ANS.
Lars Hertervigsgt. 5, boks 12, 4001 Stavanger.
Tlf.: 92 89 04 70. Faks: 51 53 82 61.
Epost: el@legal.no www.legal.no

ROGALAND

Ønsker du å annonsere på disse sidene, ring Britt Fossum, tlf. 62 94 69 03 eller send en e-post til bf@hsmedia.no

Oppføring av ny bolig: Sørg for en god kontrakt

Å bygge bolig er både gøy, slitsomt og risikabelt. Sørger du for orden i papirene fra begynnelsen av, kan du spare deg for bekymringer i etterkant.

TEKST: RIKKE ÅSERUD

– Jeg skulle ønske flere satte seg litt inn i lover, regler, rettigheter og forpliktelser før de begynner å bygge. På den måten kan man spare seg for mye plunder og heft i ettertid. Det er alltid enklere, og mye billigere, å forebygge enn å reparere.

Det sier Huseiernes Landsforbunds distriktsleder på Sunnmøre, Are Opdahl. Han hjelper stadig medlemmer som opplever at drømmen om nybygd bolig ikke blir helt som de hadde tenkt seg. Dårlige kontrakter, uklare avtaler og dårlige kunnskaper om rettigheter og plikter er gjengangere.

– Hadde de bare spurt om råd i forkant, kunne de vært spart for mye. I stedet kommer de når problemene tårner seg opp, og da er det ikke alltid like lett å gjøre noe, sier Opdahl.

En god kontrakt

Det kan ikke gjentas for ofte, mener advokaten: Første bud er å sørge for å ha en god, skriftlig kontrakt.

– Jeg har vært borti saker der husbyggerne ikke hadde kontrakt av noe slag. De fikk høre fra entreprenøren at de dermed ikke hadde noen rettigheter. Det stemmer imidlertid ikke. Bustadoppføringslova gir deg som bygger hus en rekke rettigheter. Disse kan man verken avtale seg bort fra, eller miste, sier Opdahl.

Likevel – en god kontrakt er gull verd. Standard Norge har balanserte kontrakter som er utarbeidet av NBR (Norges Bygningsstandardiseringsråd), men det finnes mange varianter. Siden bustadoppføringslova setter rammene, skal det mye til å bli rundlurt i kontrakten. Men den kan ha alvorlige mangler. Derfor er det lurt å vite hva dokumentet bør inneholde.

Garanti og overtagelsesdato

– Ett av de viktigste punktene i kontrakten er at det stilles bankgaranti. Bygger du på egen tomt skal bankgarantien være på minst ti prosent av vederlaget.

Gjelder kontraktssummen både eiendom og hus skal den være på minst fem prosent, sier Opdahl.

Etter overtagelsen av eiendommen reduseres disse garantiene til henholdsvis fem og tre prosent. Garantien er et minstebeløp som du er sikret dersom det ved overtagelse viser seg at huset har mangler, og beløpet får du utbetalt selv om entreprenørfirmaet skulle gå konkurs.

Et annet viktig punkt i kontrakten er overtagelsesdato.

– Her må du være konkret: Skriv en eksakt dato! Å skrive at huset skal være ferdig «til jul» holder ikke. For når er

UTFORDERENDE: Det er spennende å bygge nytt hus, men hvorvidt du går på en økonomisk smell bør ikke være ett av spenningsmomentene. Foto: NTB Scanpix / Paulina Westerlind

Trenger du bistand?

Bull & Co er et advokatfirma med bred kompetanse innen fast eiendom. Vi bistår huseiere, sameiere og borettslag med:

- Rådgivning og prosedyre
- Naborett
- Eierskifte/mangler
- Boligoppføring/entreprise
- Utleie
- Tomtefeste
- Plan- og bygningsrett
- Skatt og avgift
- Sameie/seksjonering/borettslag
- Arv- og generasjonsskifte

Vi gir rabatt til medlemmer i HL.

Advokat Ole B. Gundem
E og@bullco.no
T +47 23 01 01 15
M +47 977 50 015

Advokat Jan-Erik Sverre
E jes@bullco.no
T +47 23 01 01 59
M +47 996 24 359

Bull & Co Advokatfirma AS I Observatoriegaten 1B I Postboks 2583 Solli I 0203 OSLO I T: +47 23 01 01 01 I www.bullco.no

BULL&CO

egentlig det? Er det første dagen i juleferien, eller er det innen trettende dag jul, eller varer jula helt frem til påske? For ikke å snakke om – er det i år, eller til neste år?

En dato kan derimot ikke misforstås, og er enkel å forholde seg til for begge parter.

I mange tilfeller vil man selv bidra med noe når et hus oppføres, for eksempel innvendig maling. I så fall bør man i kontrakten sette av en viss tid, for eksempel 120 dager, til denne jobben. Avtalen bør deretter kreve at entreprenøren kommer inn igjen etter denne perioden og avslutter sitt arbeid.

En konkret overtagelsesdato er ikke bare for at både du og entreprenøren skal være helt sikre på tidsperspektivet på prosjektet. Det er også for at du skal ha muligheten til å gi dagmulkt dersom entreprenøren ikke klarer å levere i tide.

Dagmulkt

Det er din rett som byggherre å kreve dagmulkter dersom overtagelsen blir forsinket. Dette kan man ikke avtale seg bort fra, og retten gjelder også dersom dette ikke nevnes i kontrakten. Dagmulkten skal minst være på én promille av kontraktssummen dersom du eier tomta huset bygges på. Hvis du kjøper både tomt og hus av entreprenøren skal mulkten være på minst 0,75 promille.

Du kan kreve dagmulkt i inntil hundre dager. Dersom du for eksempel bygger et hus til 5 millioner kan du altså maksimalt få 500 000 kroner ved forsinkelse. Dette er uavhengig av hvor mye forsinkelsene har kostet deg reelt. Kanskje har du bodd billig hos familie i dagene før du kunne flytte inn i det nye huset, eller kanskje har du måttet ut med dyre hotellutgifter eller lignende.

Loven er laget slik for å minimere konfliktnivået og diskusjonene rundt akkurat dette.

Dagmulktene skal virke som et pressmiddel så entreprenøren strekker seg for å bli ferdig i tide. Dersom du følger byggeprosjektet og ser at det begynner å sakke akterut når overtagelsen nærmer seg, vil det være realt av deg å gi beskjed til entreprenøren at du planlegger å avkreve dagmulkter ved forsinket levering, mener advokat Opdahl. Dette kan sette fart i prosessen, og føre til at entreprenøren gjør en ekstra innsats for å bli ferdig.

Advokat Are Opdahl.

Endringer underveis

Det hører til sjeldenhetene at det ikke oppstår endringer underveis i byggeperioden. Ofte dukker det opp små eller store ting man ønsker å forandre.

– Kanskje ønsker du å oppgradere fra et standard hvitt kjøkken til eikekjøkken, eller kanskje vil du ha gullkraner på badet. Slike endringer skal godtas i et endringsskjema fra entreprenøren. Det blir som en slags kontrakt i kontrakten, forklarer Opdahl.

Det er entreprenørens ansvar å gi deg prisen på endringen du ønsker. Dersom han ikke oppgir noen pris kan det bli vanskelig for entreprenøren å komme i ettertid og kreve at du skal betale noe ekstra.

– Det hender at man ønsker seg endringer man ikke ser konsekvensen av. Å flytte et rør fra et rom til et annet kan for eksempel ha store konstruksjonsmessige følger. Jeg har sett eksempler på at byggherren har blitt presentert for store ekstraregninger på grunn av slike endringer. Men dersom ikke begge parter ble enige om prisen på forhånd, blir det vanskelig for entreprenøren å avkreve disse pengene, sier Opdahl.

Dersom du velger en billigere løsning enn standardløsningen har du krav på prisavslag, på fagspråket kalt «uttrekk.» Dette bør også avklares på forhånd og skrives ned som et tillegg til kontrakten.

Delbetalinger underveis

Et typisk problem som kan oppstå underveis i en byggeprosess, er at entreprenøren har dårlig økonomi og trenger delbetalinger. Dette må avtales på forhånd, og er avhengig av om du eier tomten det bygges på eller ikke. I alle tilfeller anbefales det at du krever tilleggsgaranti. Dersom du ikke eier tomten, skal entreprenøren stille slik tilleggsgaranti.

Entreprenøren kan aldri kreve betalt for mer enn arbeidet som er gjort uten å stille slik garanti. Hvis taket ikke er satt på, skal du altså ikke betale for det før det er på plass. Av og til kan det være vanskelig å avgjøre verdien av arbeid som er delvis ferdig. Da kan det være lurt å få inn en fagperson utenfra.

raa@huseierne.no

Les mer om oppføring av ny bolig i neste nummer av Hus & Bolig.

Overlat styre og stell til oss!

ENQVIST EIENDOMSDRIFT AS

● Utleie ● Forretningsførsel ● Eiendomsforvaltning

ARF - Autorisert Regnskapsførerselskap
Konghellegaten 3, 0569 OSLO
Tlf. 22 80 95 95, Fax 22 80 95 96
post@enqvist.no
www.enqvist.no
Pb 6653 Rodeløkka, 0502 OSLO
Besøksadresse: Konghellegaten 3

BENDIXEN eiendom

Velkommen til kompetansehuset Bendixen Eiendom!

Bendixen Eiendom er et komplett fagmiljø innen forvaltning, drift, juridisk bistand og utvikling av fast eiendom.

Vi har forretningsførsel for boligsameier, boligaksjeselskaper og borettslag, og vi forvalter også noen utleieselskaper og næringsbygg. Vår virksomhet holder i hovedsak til i Oslo og Akershus.

Kontakt oss på telefon 22 00 86 00 for tilbud på forretningsførsel for ditt bolig- eller eiendomsselskap.

Det lille ekstra innen eiendomsrelaterte tjenester - les mer på www.bendixen.no

Privat vei betyr utgifter

Når veien er privat, har man plikt til å vedlikeholde den.

TEKST OG FOTO: **NINA GRANLUND SÆTHER**

ADMINISTRATOR: Formannen i Båstad og omegn vel har arvet ansvaret for brøytingen av de private veiene i området. Det øvrige veivedlikeholdet må de som bruker veiene ordne med selv.

På Båstad i Asker har formannen i vellet, Karl Jørgen Gurandsrud, full oversikt over de private veiene i området. Vellet har tradisjonelt stått for brøyting og strøing av disse veiene. De som sogner til dem må betale en egen brøyteavgift, men kommunen subsidierer vedlikeholdet, så utgiftsposten er ikke så stor.

– Å administrere dette fulgte med vervet som velformann. Nå som alle har fått epost er det ikke så mye arbeid lenger, sier Gurandsrud. Noen somler litt med innbetalingene, men alle har skjønt at de må være med på spleiselaget. Det generelle vedlikeholdet av veien er ikke vellets ansvar, påpeker han.

Fordeling av utgifter

Når en privat vei brukes av flere, plikter hver eier, bruker eller den som har bruksrett til veien, å holde den i forsvarlig og brukbar stand. Sammen utgjør de et veilag. Dersom fordelingen av kostnader ikke er regulert i avtaler eller vedtekter, er det veiloven som bestemmer hvordan man skal fordele utgiftene til vedlikeholdet.

– Som hovedregel skal kostnadene fordeles forholdsmessig mellom brukerne på bakgrunn av den enkeltes faktiske bruk. Hvorvidt man er eier av veien eller kun har en bruksrett er altså ikke avgjørende, sier advokatfullmektig i Huseiernes Landsforbund, Morten Fæste. En grunneier som ikke bruker veien er nødvendigvis ikke forpliktet til å bidra til vedlikeholdet.

– I tettbygde boligstrøk vil utgifter til private veier normalt fordeles likt mellom eiendommene tilknyttet veien, men det kan i enkelte tilfelle være rimelig å fordele utgiftene ut fra omfanget av bruken – for eksempel etter veilengde eller intensitet i belastningen, sier Fæste. Utenfor tettbebygd strøk, der private veier ofte strekker seg kilometervis innover landskapet, vil det være praktisk å legge et prinsipp om leddvis vedlikeholdsplikt til grunn, mener han. Kostnadene fordeles da etter hvor langt stykke av veien man benytter. Den som har kortest vei betaler minst, og den som har lengst vei betaler mest.

Advokatfullmektigen anbefaler alle veilag å lage vedtekter som hindrer konflikter. *ngs@huseierne.no*

SEBRA FORVALTNING
Vi er spesialister på sameieforvaltning.
Vi er erfarne. Vi er fri og uavhengig.
www.sebraforvaltning.no / post@sebraforvaltning.no / tlf: 23 89 10 20

Taletrengt?

Benytt anledningen til å si din mening i Hus & Bolig. Skriv kort til husogbolig@huseierne.no Merk emnefeltet "Taletrengt". Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte debattinnlegg.

Skruer som frustrerar

Eg er medlem i forbundet og synes at dere gjer ein fin jobb for oss. Det som eg skriver om nå er ikkje 100 prosent med dykkar å gjere, men dykkar kan kanskje sett i gang en "aksjon" for saken.

"Saken" er at eg holder på å skrue opp diverse saker i en nyoppusset underetasje. Eg er så frustrerte over kvar mange skrutyper det finnes, og kvar dårleg kvalitet dei kjem i. Også med biter for el-skrujern. Vi trenger ikkje så mange bit-typer, berre ein som funker! Utan tvil, det beste type skru er 'torx' . Med dei alle fleste typer treverk, etter litt motstand, andre typer skru, som Phillips, etc, man misser grepet fullstendig og skruene og bitene blir fort ødelagt.

Kan HL derfor då starte en kampanje for å ulovligjere alle type skruer, bortsett frå torx, berre fordi det er fornuftig, og fordi det vil gjer meg til å vere mye mindre frustrert? Det vil også bidra til å forminske bruk av diverse dårlige engelske ord under arbeidet.

Richard

Dyrt og besværlig i Søgne

I Hus & Bolig 4-2009 sto en artikkel om eiendomsskatt i Søgne. Lokalpolitiker Peder Johan Pedersen (SV) fikk etter lang kamp flertall for sitt forslag om eiendomsskatt i Søgne. Nå har hele "sundet" i Ny Hellesund blitt fredet (bilde i 4-2009 og 2-2014) og PJP slipper unna eiendomsskatten, etter hva jeg har hørt.

Jeg er meget godt kjent i Ny Hellesund, min mor bodde i huset bak masten på losskøyten en periode som barn og min yngste bror, bosatt i Søgne, har landsted ca 50 m utenfor billedkanten til venstre. Eiendommen "St. Olavsstrand" som omtales i dagens artikkel er den vi ser gavlen på over "10"-tallet på bildet. Til høyre for den store gavlen (over "årsaker") går det kjente Olavssundet ut mot Skagerak. Rutebåten, som her ligger ved Vilhelm Krags brygge, gjør 4 daglige turer til fastlandet. Ikke rart at Oslofolk, stort sett, mister interessen for stedet. En idyll, men med fredede hus blir også vedlikehold både dyrt og besværlig.

Jan Arne Rødland

Om byggfagene

Det er prisverdig at Hus & Bolig setter søkelys på rekrutteringen til byggfagene slik dere gjorde i nr 2/2014.

Da er det beklagelig at artikkelen inneholder grove feil på viktige områder. En av hovedillustrasjonene til artikkelen er et kurvediagram som viser katastrofal nedgang i viktige, store fag. Forskaling er tilsynelatende falt fra 259 i 2006 til 26 i 2012. Vet dere at de fire betongfagene (forskaling, armering, betong- og grunnarbeid og betongindustrifaget) ble slått sammen til ett fag i og med Kunnskapsløftet? Til betongfag. De aller fleste som tar fagbrev i betongfag, gjør det som forskalere. Se på denne linken fra Utdanningsdirektoratet: http://www.udir.no/Tilstand/Analyser-og-statistikk/Fag--og-yrkesopplaring/Fag--og-svenneprover/Avlagte-fag--og-svenneprover-i-2012/

287 avla fagprøve i Betongfaget i 2012, de aller fleste med arbeidsområde forskaling. Det burde vært flere, det er sant, men de som roper varsko blir ikke tatt alvorlig hvis de viser så liten kunnskap som i HB 2/2014.

Veidekke alene har ca 75 betongfaglærlinger. De aller fleste av dem har forskaling som hovedarbeidsområde.

En ting til: I skoledelen i reportasjen står tømrerlinje nevnt. Den rene tømrerlinjen forsvant i og med Kunnskapsløftet. Nå er løpet først Vg1 bygg- og anleggsteknikk, så valget mellom flere Vg2, f.eks vg2 Byggteknikk. Derfra rekrutteres lærlinger til fire fag: Betongfaget, murerfaget, tømrerfaget og stillasfaget.

Asle Hermansen, Daglig leder
Skole på Byggeplass, Veidekke Entreprenør AS

ENDA ENKLERE

Nå er det blitt enda enklere å betale kontingenten din i Huseiernes Landsforbund. Neste gang du betaler din tilsendte faktura i nettbank, kan du velge om du heller vil ha e-faktura eller avtalegiro. Med e-faktura får du betalingsvarselet på e-post. Med avtalegiro gjøres trekket automatisk. Lurer du på noe? Ta kontakt med Huseiernes Landsforbund på telefon 22 47 75 00 eller post@huseierne.no

Refinansiere boliglån?

Tilbyr du god sikkerhet, tilbyr vi god rente* og inntil 40 års nedbetaling.

**Lån må være innenfor 65% av verdi på selveiende bolig. Eks: nom.rente 3,65%, eff.rente 3,70%, lån kr 2 mill o/25 år, totalt kr 3.057.888,- pr 25.4.14.*

Sammenlign oss gjerne med andre! Send SMS "ta kontakt" til 404 98 887, kontakt oss på bolig@eiendomskreditt.no tlf 55 33 27 00 eller på www.eiendomskreditt.no

eiendomskreditt
eies av sparebanker

INSTANT STILLASSYSTEMER

Vår kvalitet - din sikkerhet

Snappy

6990.-

Instant Snappy Color er det ideelle lettstillas. Arbeidshøyde opptil 4m. Monteres på få sekunder. Kampanjemodellen fraviker noe fra bildet da den er fargelakert. Begrenset antall.

- PERFEKT FOR MALING OG VEDLIKEHOLD
- ROBUST LETTSTILLAS I ALUMINIUM
- ENKEL OG FLEKSIBEL MONTERING
- BENYTTES AV LEDENDE STILLASENTREPRENØRER
- TYPEGODKJENT AV ARBEIDSTILSYNET

TYSK KVALITET

Alternativ 1

13990,-

Systemstillas i aluminium. Arbeidshøyde opptil ~7m ved bruk av benjusteringer og bredde 3m (1 lengde og 2 høyder). Komplett med 2 stiger, justerbare føtter, veggfester, avstivere og fotlister.

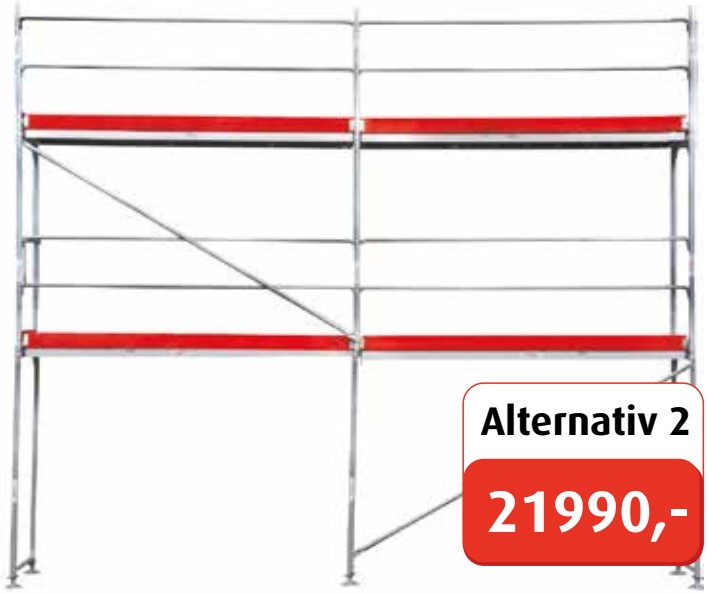

Alternativ 2

21990,-

Systemstillas i aluminium. Arbeidshøyde opptil ~7m ved bruk av benjusteringer og bredde 6m (2 lengder og 2 høyder). Komplett med 2 stiger, justerbare føtter, veggfester, avstivere og fotlister.

Be gjerne om tilbud på andre sammensetninger til kampanjepris.
Priser er inkl. mva og eks. frakt.

Instant Norge AS | Oslo - Bergen
tlf. 23 19 11 00 | post@instant.no
www.instant.no

INSTANT NORGE AS

tema: arkitektur

Arkitektur angår oss, enten vi liker det eller ikke. Naboens valg av vinduer kan begeistre eller irritere. Det kan også et nytt tilbygg. Bli med til Stavanger og se hva som skjer i den gamle trehusbebyggelsen. Side 73

Stavanger sett fra luften.
Foto: Roy Mangersnes / NTB Scanpix.

GRØNT: På Sunnmøre har en dame bygget et hus litt utenom det vanlige. Miljøet har vært i fokus når hun har tatt sine valg. Se side 64.

RØFT: I år er det 200 år siden eidsvollsmennene samlet seg om Grunnloven. Vi guider deg gjennom den arkitekturpolitisk historien fra 1814 og frem til i dag.

Kjærleiken endra livet totalt for Annelise Chapman og Leif Arild Håhjem. Og når ein er to om jobben er det ingen kunst å legge torvtak. Foto: Privat.

Neste sommar vil drivhuset fylle plassen blomsterkrukkene er åleine om i år. Foto: Privat.

Noko gammalt og noko nytt. Skåpet er arvegods som står godt til det nye spisebordet.

Vedomn: Termosella pluss Bordeaux frå La Nordica-Extraflame, Italia. Importør: Ole Chr. Bye AS, Rakkestad.

Miljøvennleg på Sunnmøre

– Det kjennest som å bli omfamna kvar gong eg kjem inn døra! Annelise Chapman strålar. Den tyske økologen har flytta inn i sitt eige nybygde miljøhus yst på den vêrharde Sunnmørskysten. Her har ho funne sin stad på jorda, her vil ho slå rot.

TEKST OG FOTO: **MAY BRITT HAUKÅS**

Om du er på veg til fugleøya Runde og kikar til høgre når du er komen på toppen av Remøybrua, ser du det: I det vesle byggefeltet med vindskjermande granskog mot nordvest står eit hus i enden av blindvegen og skil seg ut. Ytterveggane lyser av umåla treverk. Taket på utbygget har ein bratt knekk mot sørsida med to mørke flater som på avstand ser ut som store vindauge. Om du svingar nærare vil du oppdage at det er solfangarar. Og du vil sjå at ytterveggane er i ferd med å endre farge frå gulkvitt til sølvgrått. Dei skal ikkje målast, oljast eller beisast, dei skal gråne i sitt

Ytterveggane på miljøhuset er i ferd med å skifte farge til sølvgrått. Dei er kledde med naturleg impregnert tre frå seinveksande norsk malmfuru og skal ikkje oljast, beisast eller målast. I enden av terrassen skal drivhuset stå. Foto: May Britt Haukås.

eige tempo. Dei er impregnerte av naturen sjølv, kledde med kjerneveden frå seinveksande norsk malmfuru.

Kjærleik

Røsslyng, mose og blåbærlyng kryp nesten heilt inntil husveggane. Her er ingen plen. Men kompostbingen er i ferd med å omskape matavfall til feit fin matjord til det framtidige steinbedet og til drivhuset som skal byggast på den store terrassen.

– Eg hadde aldri, aldri tenkt tanken at eg skulle bygge mitt eige hus, seier Annelise Chapman med ettertrykk. Ho trudde ho skulle pusse opp og bu i gamle hus som allereie har sjel og karakter, slik ho har gjort i Tyskland, England og Canada. Men på forskingsoppdrag i Ny Ålesund på Svalbard møtte ho sunnmøringen Leif Arild Håhjem. Det endra livet totalt for begge to.

– Hadde denne naturen vore i Tyskland hadde den vore freda! Ho slår ut med armane mot utsikta til hav og fjell, tek djupe drag av frisk sjøluft og lukta av fjøre, lyng og skog. Ei venninne på besøk frå Tyskland gret nesten då ho fekk sjå at det veks orkidear ved den vesle bekken som rislar forbi.

– Det er vanskeleg å finne noko som kan måle seg med naturen her. Den ville bli eit stort sakn for Leif om han flytta til meg i Canada. Dessutan var det lettare for meg å finne ny jobb her enn omvendt, forklarer ho på nesten perfekt norsk. Miljøforskaren hadde budd og jobba i Canada lenge nok til å få statsborgarskap. Men forsking er ikkje avgrensa av landegrenser. Ho har reist og jobba i fleire delar av verda.

På Svalbard fekk ho tilbod om universitetsjobb i Longyearbyen, men takka nei. Med kjærast på fastlandet og ny forskarjobb ved det planlagde Runde Miljøsenter gjekk flyttelasset i 2008 til eit eldre hus på Remøya i Herøy kommune med sykleavstand til jobben på naboøya. Huset til Leif på Ellingsøya utanfor Ålesund vart fritidsbustad.

Annelise Chapman er forskar og fører dagleg nøyaktig logg over kor mykje sola bidreg til oppvarming av huset.

Frå vogge til vogge

I lag med dei andre tilsette hadde ho kontor i leigde lokale på Runde medan miljøsenteret vart bygd. Gjennom jobben fekk ho kontakt med det tyske instituttet EPEA i Hamburg som står bak Cradle to Cradle-konseptet (C2C). Frå vogge til vogge betyr miljøtenking frå start til mål. Alt skal vere produsert på ein miljø- og energivennleg måte. Alt skal enten kunne brukast om att eller kunne gå tilbake til naturen igjen utan å gjere skade, ingen ting blir søppel. Modellen er naturen sitt eige krinsløp. Ein representant frå EPEA kom til Runde og ga råd og vegleiing til miljøsenteret i byggeprosessen.

Gratis tomt

Etter eit omflakkande liv i mange år kom behovet for å etablere seg for godt, for tryggleik og røter. Chapman ville kjøpe det gamle huset ho leigde, men det var ikkje til sals. Så las ho i lokalavisa at det var ledige tomter i det eldre byggefeltet på Remøya og at kommunen ville gi bort tre av dei gratis. Føresetnaden var byggestart innan to år. Tanken slo ned i henne som eit lyn: Tenk om ho kunne bygge sitt eige hus! Få det slik ho ville frå starten av, omsette ideane sine i praksis...

Modningstida var lang. Ho las boka «Omtankens arkitektur» om den norske arkitekten Wenche Selmer og vart begeistra. Også frå Aktivhus og Holz 100 henta ho inspirasjon og kunnskap. Ho ville bygge eit miljøhus som passa inn i naturen og utnytta dei naturlege kvalitetane i tomta.

Chapman var der ofte og lenge. Ho såg kvar sola stod opp, drøymde og kjente etter kvar ho ville bu. Ho valde ikkje den største tomta, men den i utkanten lengst ut mot havet, den som ikkje vil få andre hus midt i utsikta.

Samarbeid

Arkitekt Magne Bergseth forstod kva Chapman meinte frå første møte. Med byggfirmaet tok det litt lengre tid. Dei var positive, men syntes ho hadde mange rare idear.

– Folk er uvande med andre motiv enn pris, seier Chapman. Huset vart dyrare å bygge enn eit konvensjonelt hus. Fleire arbeidstimar enn normalt gjekk med fordi så mykje var nytt for alle involverte. Men dei ekstra utgiftene blir tente inn att etter kvart. Når mesteparten av energien kjem frå sol og ved blir straumrekningane låge. I ettertid har byggfirmaet installert solfangarar i sitt eige bygg og kjøpt seg inn i selskapet som leverer dei. Rørleggjaren har blitt forhandlar av den spesielle italienske vedomnen som magasinerer 65 prosent av varmen i vasstanken i kjellaren. Berre når huset står tomt i lengre tid blir det nødvendig med elektrisk oppvarming i tillegg.

– Nye måtar å tenkje på spreier seg, seier Chapman glad. Etter kort tid var gjensidig tillit etablert også med byggfirma og snekkarar, hovud-

JURIDISK BISTAND I
SPANSK-NORSKE FORHOLD

Advokat HENRIK LUND MNA
Tlf. + (47) 38 53 16 00 | Bryggegata 24, 4514 Mandal

hl@lundsneve.no | www.lundsneve.no

HP7

EFFEKTIV
UNIVERSALRENS

Biologisk nedbrytbar og trygg i bruk
for mennesker, dyr og miljø

Du finner TEC7-produktene hos trelast, byggevare, rør- og fargehandlere.
Mer info: www.tec7.no

RELEKTA
Tlf 22 66 04 00

Berlin Murens fall 25 år
med Jahn Otto Johansen

7. - 10. november
Pris kr. 9585,-

Fly, hotell 3 netter, 4 middager inkl. drikke,
3 lunsjer inkl. drikke, transport, fullt program.

Les mer på Temareiser.no
eller ring oss på 23 38 33 00

Om 5 sekunder er det slutt på varmtvannet ...
3 ... 2 ...

Du kjenner følelsen – å gå tom for varmt vann.
Nye **Titanium Pro 250 L** har en tank som rommer hele 50 liter mer enn dagens standard beredere.
Slik at du kan unne deg det lille ekstra, uten at andre blir sure. Går du sjelden tom, men har en eldre bereder?
Titanium Pro 250 L har markedets beste isolering og det laveste varmetapet. Slike ting synes på strømregningen.

Be om introduksjonspris hos din rørlegger!

TEL Reklamebyrå Foto: Privat

NYHET!
Titanium Pro 250 L
30 % mer varmtvann og
25 % mindre varmetap
enn en 200-liters
varmtvannsbereder
fra før 1994.

Høiax har levert norsk-produserte varmtvanns-beredere siden 1927.
Selges kun gjennom autoriserte rørleggere.
12 års garanti på trykktanken.
www.hoiax.no

Høiax®
SYSTEMS

risting erstatta med løysingsorienterte forslag og verdifulle praktiske råd. Det skulle jo sjå fint ut også!

– Eg hadde aldri fått det til utan støtta frå Leif, arkitekten, byggfirmaet og snekkarane, slår ho fast. Ho meiner dei har stor eigarskap i huset fordi dei har vore så engasjerte, interesserte og villige til å prøve nye ting.

– Dei har lagt inn ein innsats langt utover det ein kan forvente, seier ho, og fortel at byggeprosessen var ei gledetid med mange gode opplevingar. Sjølv bidrog ho med kake med jamne mellomrom.

Løysingane

Huset til Annelise Chapman er bygd i tre, av materiale som er tilpassa klimaet og gammal kunnskap om kva som fungerer. Det er eit sunt hus som pustar med naturleg ventilasjon og er oppvarma av energi frå sol og ved. All måling er miljøvennleg, fliser på bad og gangar er C2C-sertifiserte. Ytterveggane er kledde med malmfuru frå Østerdalen som er naturleg impregnerte med harpiks.

Solfangarane på taket og vedomnen på stova samlar opp og magasinerer varmen i ein stor vasstank i kjellaren. Den har elektriske kolbar som slår inn om ikkje sol og ved skulle produsere nok. Varmen blir fordelt i huset gjennom vassrøyr i golvet.

– Første vinteren var kald, men med mykje sol, særleg mot slutten. Sidan dagane vart lengre har eg nesten ikkje hatt behov for å fyre, fortel ho fornøgd. Kvar kveld fører ho nøyaktig logg over bidraga frå sola og kor mykje varme som er produsert. På ni månader brukte ho mindre energi enn mange vanlege hus brukar på ein månad.

Isolasjonen er trefiberplater som absorberer og gir frå seg fukt. Også innvendig er veggane kledd med trefiberplater, i staden for gips. Vindauga er trelags med aluminiumskarmar ute og olja trekarmar inne. Huset er diffusjonsope, ikkje tett.

– Dei nye byggforskriftene krev at nye hus skal vere heilt tette med mekanisk ventilasjon. Men det blir som å bu i ein gummistøvel, seier Chapman. Etter ein del diskusjonar med kommunen landa dei på eit kompromiss: Ho måtte montere ventilasjonsanlegg som kan koplast til aggregat i fall naturleg ventilasjon ikkje er nok. Så langt har ikkje det vore nødvendig.

– Eg hadde heile Runde blandakor på besøk ein kveld, vi song og fyrte i omnen, men lufta var like frisk, smiler ho.

I alle takspotar på bad, kjøkken og gangar er det LED-lys, resten er sparepærer. Ute er torva på plass på taket og drivhuset på terrassen framfor kjøkkenvindauget under planlegging. Emballasje frå byggeprosessen vart sendt til resirkulering så langt det let seg gjere.

– Ambisjonen min var å tenkje miljø i alle steg så langt økonomien tillét, ikkje berre energisparing når huset er ferdig. Det vart nokre kompromiss, men eg er veldig fornøgd med resultatet, smiler ho.

Før ho rakk å flytte inn sjølv inviterte ho alle involverte i byggeprosessen til middag. Einaste møblane som var på plass var spisebordet og stolane. Det vart ein magisk kveld med mykje latter, stoltheit og glede over huset dei har skapt.

1. september 2012 flytta ho sjølv inn med dei arva møblane som har følgd henne rundt om i verda. Sidan då har ho skifta jobb og arbeider frå heimekontoret når ho kan. Røtene har festa seg i miljøhuset på Remøya.

Solfangarane på taket er effektive sjølv på den vêrharde Sunnmørskysten. Skjermande granskog vernar miljøhuset på Remøya mot vinden, men er ikkje i vegen for utsikta. Foto: May Britt Haukås.

Fakta om solfangarane:

- Namn: ASV Solar
- Produsent: Norsk Solfangerproduksjon AS, Holmestrand. Utvikla av oppfinnar og gründer Torkel Åsen. Tilpassa norske forhold. Første anlegg montert i 2004.
- Sola varmar opp vatn som sirkulerer i eit røyrsystem og blir lagra i vasstanken. Ingen kjemikaliar.
- Fem gongar meir effektiv enn solceller.
- Estimert varmefangst pr. år, Austlandet: 4 895 kWh. Vestlandet: 3 915 kWh (med 8,5 m^2 solfangar, 30 grader takvinkel mot sør, 840 liters tank, vedomn med vasskappe.)
- Enova kan gi tilskot på kr 10 000.

Kjelder: Norsk Solfangerproduksjon AS, Bygg & System AS, Ståle Berge VVS AS, Ole Chr. Bye AS.

STØYSVAK VALSEKVERN
2500 W FOR GREINER OPP TIL 40 MM
ÅRETS BESTSELGER!
Veil. 3.900.-

NÅ TIL JUBELPRIS!
1590,-

VEDKLØYVER
De lux modell
Hele 7 tonn kraft 52 cm
(Den beste vi har prøvet)
Veil. kr. 5.300,-

2.590,- Gulvstativ KR **370,-**

KJØTTKVERN
Elektrisk
Motor 750 W.
Kapasitet 150 kg/timen
KUN 2800,-

TALON 16" KJEDESAG
De Lux. 1800 W.
Veil. 1690,-
KUN 795,-

KJEDESAG JEMAR
Semi proff kvalitet.
2000W 16" sverd.
KUN 995,-

AVSUG m/støvsekk
1 HK ca 1000 m3/time.
Vekt 20 kg. Kan også brukes uten sekk for avtrekk.

kun **1190,-**

STASJONÆR SIRKELSAG
Nyhet!
Stasjonær sirkelsag de lux.
Motor 2 HK
Kuttdybde 78 cm
Vekt 30 kg.
Veil 2.990,-
KR 1890,-

Gulvstativ **250,-**

9" VINKELSLIPER 2000W
Levert med diamantblad.
Veil. 1980,-

KUN **696,-**

10 stk. KUTTSKIVER jern eller stein KR 150,-

VANNPUMPE
Trykktank i stål m/gummiblære som minsker risiko for dårlig vann og korrosjon. Tilkobling for 1" rør.
Motor 5 A = 1050 W. Avgitt effekt 375 W.Maks kapasitet 3800 l/t. Veil 1785,-

KUN **1290,-**

De Luxe modell
Vannpumpe med rustfri, underliggende tank
KR 1.590,-

Større vannpumper se:
www.moeco.no

INVERTER 160
A 10-160 – A: for elektrode 1, 6-3,25 mm.
Vekt 10 kg. **Levert m/sveiseskabler.**
Veil. kr. 3.900,-

Kun **1990,-**

Tig sveis: se www.moeco.no
INVERTER 200A Kun 2700,-

TREDREIEBENK de lux

Proffen for den viderekomne.
900 mm dreielengde. Vangen i høvlet støpejern. Kan dreie skåler opp til 45 cm diam. 10 hastigheter 500-2000 o/min. Motor 3/4 HK avgitt. 1 fas. Vekt 86 kg. Levert m/stativ.

JUBELPRIS 6 stk dreiejern proff **1000,-**
2980,-
Skålchuchs **995,-**
Planskive **100,-**
Kopieringsanlegg KR 1000,-

STRØM-AGGREGATER

Mod. SPG950,
Leverer 720W Veil. 1990,- KUN **1190,-**

Mod. 2500,
Leverer 2200W Veil. 4900,- KUN **2690,-**

Mod. 2700 de lux,
Leverer 2200W Veil. kr. 6900,- KUN **2990,-**

Bensin. 4000 watt
med elektrisk start KAMPANJEPRIS **4990,-**

Bensin. 5000 watt
med elektrisk start KAMPANJEPRIS **6900,-**

Dieselaggregat med elektrisk start
Leverer 3 kw veil 9800,- KUN **6900,-**

Dieselaggregat mod SDG5500
Leverer 4,5 Kw Veil 11900,- KUN **8490,-**

STRØMAGGREGAT INVERTER

Mod. 1000 - lettvekteren m/ Inverter teknologi. Leverer 1000W. Ekstra stillegående, lett bærbar, 13 kg.-
SUPERTILBUD KUN **2490,-**

DYKKPUMPE
for lenseoppgaver,
Navigator 4000 l/timen, 995,-
MOE PRIS 398,-

1449, 7000
l/timen, 1390,- **MOE PRIS 795,-**

Dykkpumpe 750W JH750 12000 l./t.
Maks høyde 11m. **KUN 995,-**

Dykkpumpe for skittvann
JH550 12000 l./t. Maks høyde 6 meter
KUN 1000,-

Nettbutikk: www.moeco.no
Ordre telefon 55236060/ Fraktfrie lavpristilbud!

BENKBOREMASKIN
5 hastigheter.400W 500-2500 o/min
16 mm chuchs vekt 30 kg.
KNALLTILBUD! **1.490,-**

BENKBOREMASKIN
De lux modell 12 hastigheter.
600W 16mm chuchs vekt 61 kg. KR **1990,-**

SØYLEBOREMASKIN
25 mm borekapasitet. 1000 W.
Total høyde 1.635 mm. KR **3490,-**

MASKINSKRUSTIKKE
kr **250,-**

Borsett til benkboremaskin m/kon 2 14,5-23 mm
KR **590,-**

Stasjonær fres for metall m/stativ
Motor 1,1 kwVekt 195 kg
Levert med stativ og 16mm chuchs

KUN KR. **12600,-**

BENSINDREVET MOTORSAG
Lettvekteren 35ccm 14"
Veil 2250,-

KNALLPRIS
1190,-

MOTORSAG
Motorsag 40 ccm 16"
Veil 2690,-
KNALLPRIS **1590,-**

NYHET! MIG 150DP Turbo viftekjølt.
Effekt 35 - 150 Amp. 4 strøminnstillinger. Trinnløs innstilling av trådmating. Kan anvendes med 0,7 kg. og 5 kg. trådspole. Leveres med rørtråd og maske. Kan også anvendes med gass
JUBELPRIS **1.490,-**
GASSUTSTYR KR. 500,-

METALL-DREIEBENK MED MATING

Dreielengde 400 mm. Spindelhøyde 125 mm.
1-fas. 6 hast. Vekt 130 kg. LEVERT MED STATIV
KR **8.980,-**

SPONAVSUG
750 W. 800 m³/timen. 1 fas 30 kg
1.590,-

2 HK 1-fas. Sugekap. 1650 m³ time.
Vekt 53 kg
2.790,-

VÅT- OG TØRRSTØVSUGER
1200W. 30 ltr.
Veil 1.890,-
5 ekstra poser kr 50,-

KUN 890,-

WIREJEKKTALJE
800 kg.
Levert med 20 mtr. wire
KUN 1390,-

1600 kg.
Levert med 20 mtr. wire
KUN 1980,-

ELEKTRISK VINSJ

Kapasitet 100/200 kg 500 W.
motor 3 mm wire 11 mtr.
Hastighet 11 m/min. Før 1590,- **KUN 695,-**

Kapasitet 200/400 kg. **KUN 995,-**

Kapasitet 300/600 kg.1300w **KUN 1290,-**

IDEELL FOR BÅTOPPTREKK:

Kapasitet 400/800 kg. **KUN 1780,-**

Kapasitet 600/990 kg
Veil 4500,- Kampanjepris **KUN 2990,-**

STASJONÆR BÅND OG DISCSLIPER
De lux modell
Båndstørrelse 100x915. Slipetallerken 150mm.
MOTOR 400W 1 fas. Vekt 17 kg.

JUBELPRIS **1090,-**

Gulvmodell
Båndstørrelse 150x1220mm. Sliperondell 250 mtr. Motor 800W.
Levert med gulvstativ. Veil.kr. 2980,-
KUN kr. **2990,-**

BÅNDSAG. EKSTRA STABIL BORDMODELL
Maks skjærehøyde 160 mm. Maks skjærebredde 300 mm
Motor 3/4 HK. Vekt ca 70 kg. Levert med anlegg.

MOE PRIS: **3.400,-**
Gulvstativ kr. 300,-

BATTERILADER

BOOST STAR MOD. 420
MED HJELPESTART
KUN 1790,-

VEDKAPPSAG
Ekstra kraftig og stabil,
hele 450 mm HM sagblad.

KAMPANJEPRIS KUN **2990,-**

BETONGBLANDER
140 liter.
650 watt.

KAMPANJEPRIS
KUN KR. 2.490,-

KAPP OG SLISSESAG
2200watt motor. Kuttdybde 70mm.
Levert med 250mm HM blad.

KAMPANJEPRIS KUN **2.490,-**

KOMPRESSORER
Utstyrt med reduksjonsventil. Alle modeller kobler ut på maksimal-trykk og kobler aut. inn på 7-8 kg. når trykket reduseres.

Type 300/8/50 1 fas 300 l/min.
Maksimaltrykk 8 bar, 50 ltr. tank.
Med hjul. Veil. Kr. 3980,-
KUN **2.390,-**

Type 400/8/50, 1-faset, 400 ltr/min.
Maksimaltrykk 9,5 kg, 50 ltr. tank.
2-sylindret. Med hjul. Veil. kr. 4980,-
KUN **2.790,-**

Type 400/8/90, 1-faset, 400 ltr/min.
90 ltr. tank. 2-sylindret pumpe.
Med hjul. Veil. kr. 5800,- KUN **3.490,-**

Reimdrevet, 3HK,
1-Faset, 150 ltr. tank. KUN **4.600,-**

Reimdrevet, 4 HK, 3-faset.
150 ltr. tank.
Før kr. 8900,- KUN **5.900,-**

Reimdrevet, 5 HK,
3 faset 150 ltr. tank KUN **7.400,-**

KJETTINGTALJE
m/sikkerhetsklemme 3 mtr. løftehøyde.

1 tonns kap. KUN **690,-**
2 tonns kap. KUN **890,-**
3 tonns kap. KUN **1190,-**

Se løfteutstyr www.moeco.no

LØPEKATT
1 tonn KUN **995,-**
2 tonn KUN **1.190,-**

Se løfteutstyr www.moeco.no

10" KJØTTBÅNDSAG
For kjøttsaging og kjøttkverning. Maks skjæredimensjoner. Bredde maks 250 mm. Høyde maks 254 mm. Motor 1 HK 1-fas. Vekt 58 kg. Levert m/kjøttkvern
KR **2990,-**

10" KJØTTBÅNDSAG DELUXMODELL
Konstruert for et større bruk. Veil. 7.990,-
KR **3990,-**

10" plan & tykkelseshøvel
3 HK motor veil. 11000,-

KUN **4990,-**

METALLBÅNDSAG
550 W.

KUN **3990,-**

Moe & Co SERVICE VERKSTED · UTLEIE · DELER

Spesialforretning midt i gågaten.
Strandgaten 71 – 5004 Bergen

Nettbutikk: www.moeco.no
Ordretelefon: 55 23 60 60

Fraktfrie lavpristilbud kun kr. 100,- for ekspedisjon.
Ved evt. retur betaler kjøper returfrakt.

Røff guide

til norsk arkitekturhistorie

TEKST: **METTE SVENSEN** ILLUSTRASJON: **ELINE SMEBY TVETEN**
ARKITEKTNYTT

❶ Nasjonsbygging – 1814–1870

I 1814 får Norge egen grunnlov, og den nye nasjonen skal formes. Århundret er preget av nasjonalromantikken, den rådende tidsånden i Europa. En ny norsk borgerstand, inspirert av opplysningstiden, setter sitt preg på samfunnet.

Store statlige institusjoner bygger den nye nasjonen. Universitetet i Oslo (1854), tegnet av Christian H. Grosch, er et typisk eksempel.

Før 1814 var kun militære bygninger og anlegg underlagt en bygge- og eiendomsadministrasjon. Men etter 1814 ønsker man en fastere ordning, og stillingen «bygningskyndig konsulent for de offentlige bygninger i Christiania» opprettes i 1816. Jobben, som i bunn og grunn er Statsbyggs spede begynnelse, får bergråd Christian Collett (1771–1833).

❷ Industrialisering – 1870–1900

Fra slutten av 1800-tallet vokser industrien i byene fram, og trekker folk fra landsbygda. Mange boliger må bygges for industriarbeiderne. Typisk er bygårdene i Oslo indre by, også kalt murbyen. Kummerlige boforhold i leiegårdene fører etter hvert til helseproblemer.

❸ Hageby og profesjonell byplanlegging – 1900–1940

Industrieierne ser at arbeiderne blir syke av de dårlige boforholdene. Det er ikke lønnsomt. Konseptet «Hagebyen», som skal gi arbeiderklassen boligområder med mye lys, luft og grønt, blir populært. Boligene viser seg imidlertid for dyre for industriarbeiderne. I Oslo kjøper kommunen opp eiendommer langs Akerselva for å sikre grøntområder i byen.

Harald Hals (1876–1959) er arkitekt og byplanlegger. Han starter karrieren i London og USA, og kommer hjem til Kristiania i 1912. Hals er boligdirektør og deretter reguleringssjef i Oslo kommune fra 1918 til 1947. Han er en drivkraft innen sosial boligbygging og deltar i utformingen av blant annet Ullevål Hageby og Torshovbyen i Oslo. Han representerer på mange måter starten på profesjonell by- og boligplanlegging i Norge.

OBOS stiftes i 1929. I 1935 inngår boligbyggelaget avtale med Oslo kommune om å være kommunens byggende organ. Lignende boligbyggelag opprettes rundt om i landet. Husbanken opprettes i 1946. En «hellig» treenighet oppstår: Kommunen stiller med tomter, Husbanken stiller med lånefinansiering, og OBOS bygger.

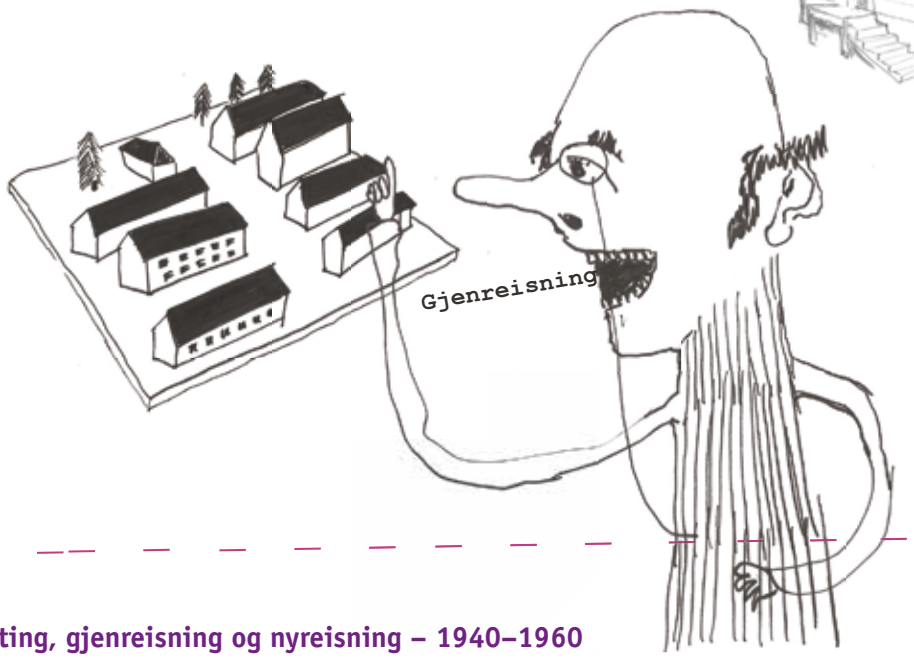

❹ Utsletting, gjenreisning og nyreisning – 1940–1960

I løpet av krigsårene ødelegges mange norske byer totalt. I 1940 bombes Molde, Åndalsnes, Kristiansund og flere andre steder langs kysten sønder og sammen av tyskerne. Byplanleggeren Sverre Pedersen leder arbeidet med gjenreisningen – Brente Steders Regulering – fra Trondheim. Planidealet er nyklassisisme. Resultat: særnorsk funksjonell modernisme. I 1944 brenner og tilintetgjør tyskerne store deler av bebyggelsen i Nord-Troms og Finnmark. Lokale myndigheter får ansvaret for gjenoppbyggingen, med plan- og bygningsloven som styringsredskap.

Kommunal- og arbeidsdepartementet opprettes i 1948, og får ansvaret for gjenreisnings- og nybyggingsbeidet. Departementet samarbeider med kommunene om arealplanlegging og boligbygging. Dette sees som en del av arbeidet for å sikre et næringsgrunnlag og arbeidsmarked i hele landet – et viktig ledd i byggingen av landet etter krigen.

I etterkrigsårene er det ikke bare gjenreisning som står på agendaen, nye boligstrøk bygges også. Til å begynne med bygges det flest én- og tomannsboliger. I 1951 kommer et forbud mot å bygge eneboliger i tettbygde strøk, og drabantbyene vokser fram. Lambertseter i Oslo er første eksempel. I 1948 reiser boligutvikleren Selvaag Ekeberg huset for å bevise at det er mulig å bygge billigere enn det OBOS gjør, som er referansen myndighetene går ut ifra. Selvaag blir en viktig utfordrer til treenigheten kommunen, Husbanken og OBOS.

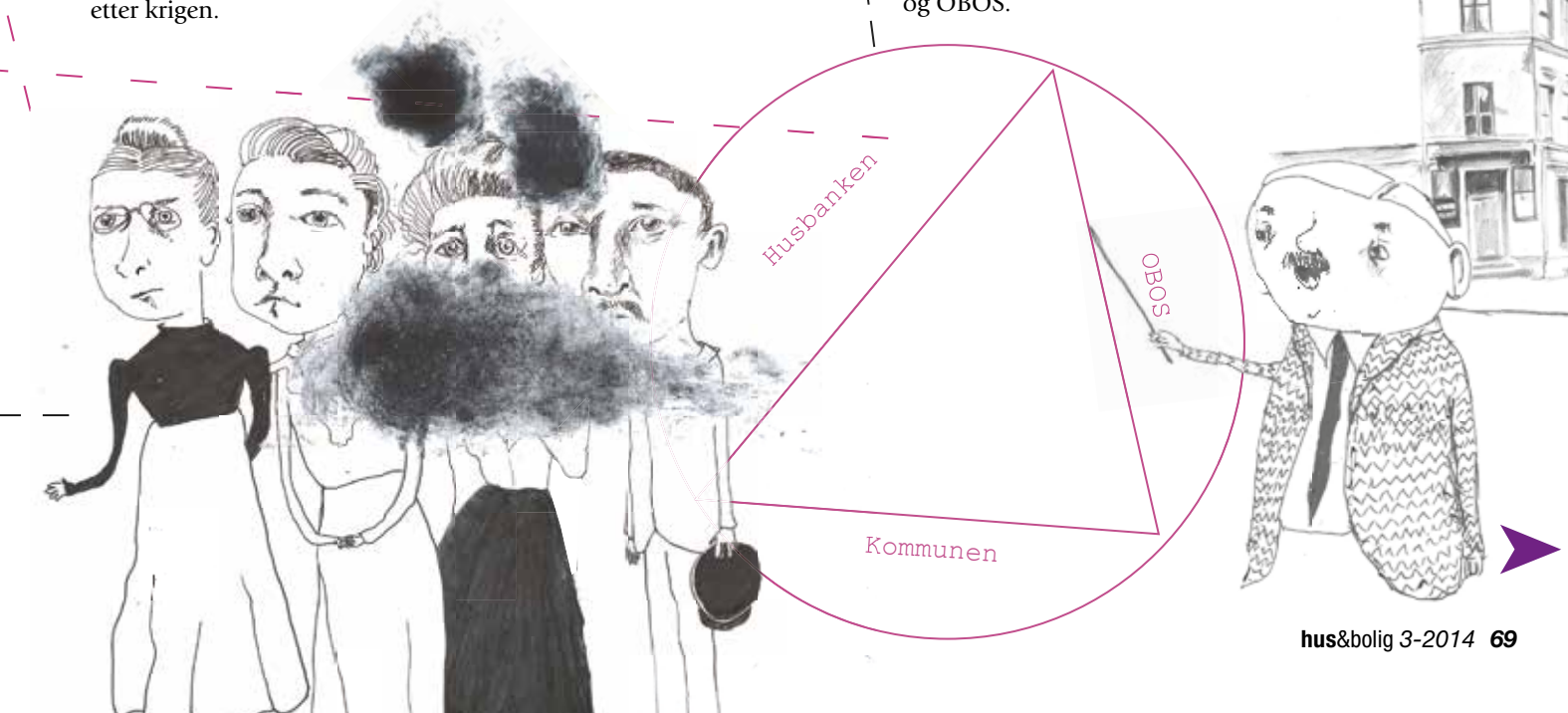

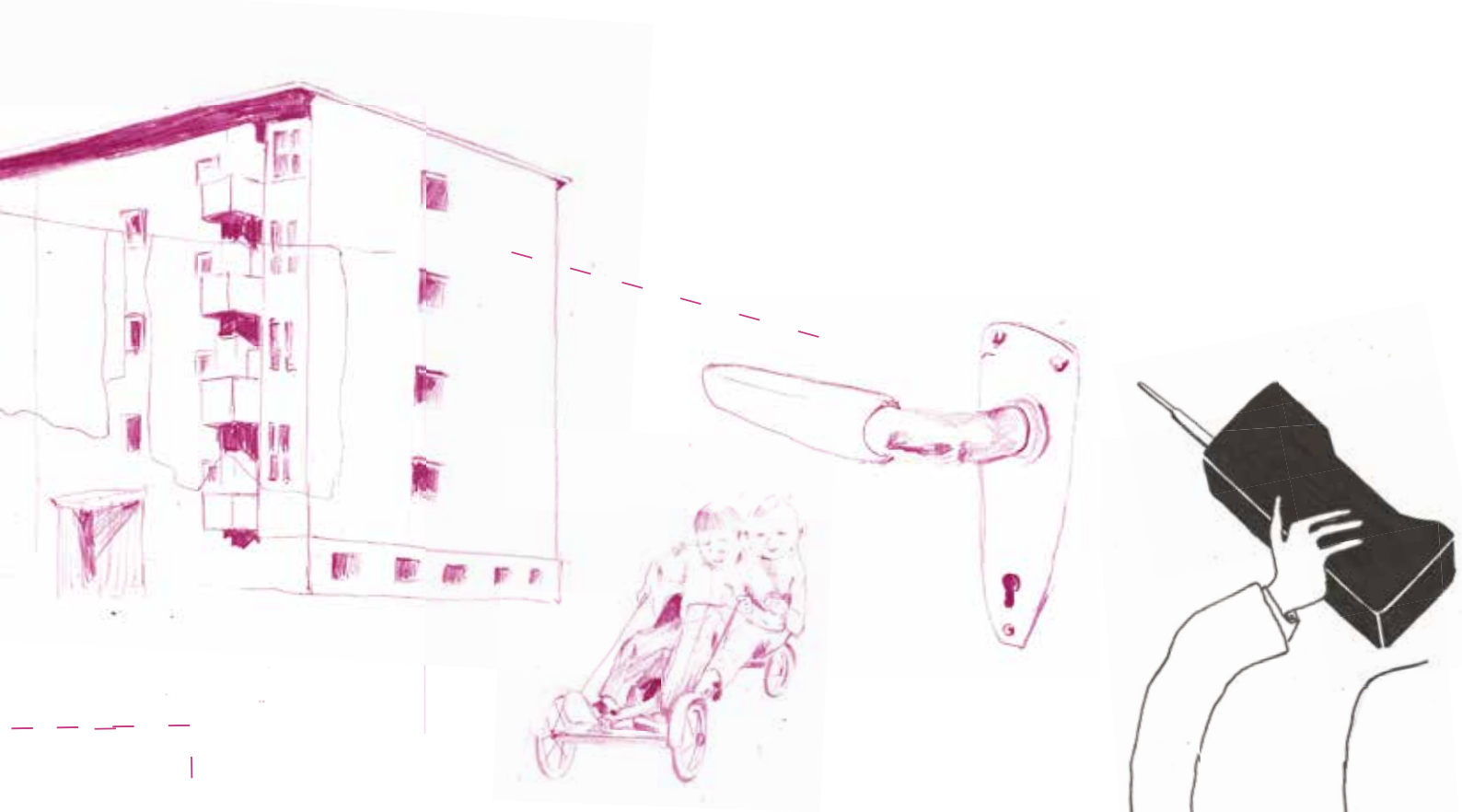

❺ Oppdrag gjennom politiske kontakter – 1960–1970

Etter krigen og utover på 1960-tallet satser stat og kommune kraftig på boligbygging. I 1965 lover regjeringen 40 000 nye boliger i året. Mange kommuner er på jakt etter nye skattebetalere og selger derfor eneboligtomter i fleng for å få nye innbyggere. I Oslo fortsetter drabantbybyggingen i Groruddalen. I etterkrigsårene starter også en storstilt utbygging av skoler og barnehager. Prosjektene settes i gang av kommunene, uten bruk av arkitektkonkurranser. Arkitektene får oppdrag gjennom politiske kontakter. Det gjelder å melde seg inn i rett parti.

❻ Urban sprawl – 1970–1980

Utover 1970-tallet sprer de ferdigtegnede typehusene fra Husbanken seg. Man får stadig nye boligfelt med én- og tomannsboliger utenfor byene. Økende bilisme kombinert med kommunenes eneboligstrategi fører til ineffektive boligområder som sprer seg ut over store arealer, såkalt urban sprawl.

Under oljekrisa på 1970-tallet opplever arkitekter for første gang å miste jobben, etter at begynnende deregulering av boligmarkedet gjør dem sårbare for konjunktursvingninger – en rystelse i arkitektverdenen!

❼ Cowboytilstander – 1980–1990

Offentlig regulering og finansiering preger boligpolitikken fram til slutten av 1970-tallet. Høyrevinden gjennom Europa kombinert med ny teknologi, muliggjør et globalt finansmarked, som fører til utflytting av industri fra Europa til blant annet Kina og India. Denne globaliseringen fører til deregulering av finansmarkedet, som igjen fører til fjerning av reguleringer for boligmarkedet. Liberaliseringen og dereguleringen av finans- og boligmarkedet skaper jappenes tiår. Forvirringens tid i byggebransjen. Høyremannen Kåre Willoch er statsminister i Norge – og går i bresjen for en ny markedsorientert boligpolitikk også her til lands. Fra å være en offentlig oppgave, blir eiendomsutvikling overlatt til private investorer.

Dereguleringen innebærer blant annet at:

- Det blir mulig å kjøpe og selge eiendom og bolig på et åpent marked, som igjen åpner for boligspekulasjon.
- Det blir også mulig å seksjonere, skille ut, og selge bygårdsleiligheter på et åpent marked.
- Reguleringer på lån fra private banker oppheves, og gjør det mulig for folk å ta opp forbrukslån.
- Mange av Husbankens strenge regler oppheves, for eksempel regelen om fem års binding mot å selge boligen dersom man skulle få lån til å bygge.

I Oslo setter kommunen i gang et byfornyelsesprogram for oppgradering av bygårdene. Deregulering av skjenkebestemmelser og åpningstider fører samtidig til nytt byliv med kafeer og restauranter. Industrien flytter ut av byen og man får waterfront-utvikling, for eksempel Aker brygge, og næringsklynger, for eksempel Skøyen i Oslo.

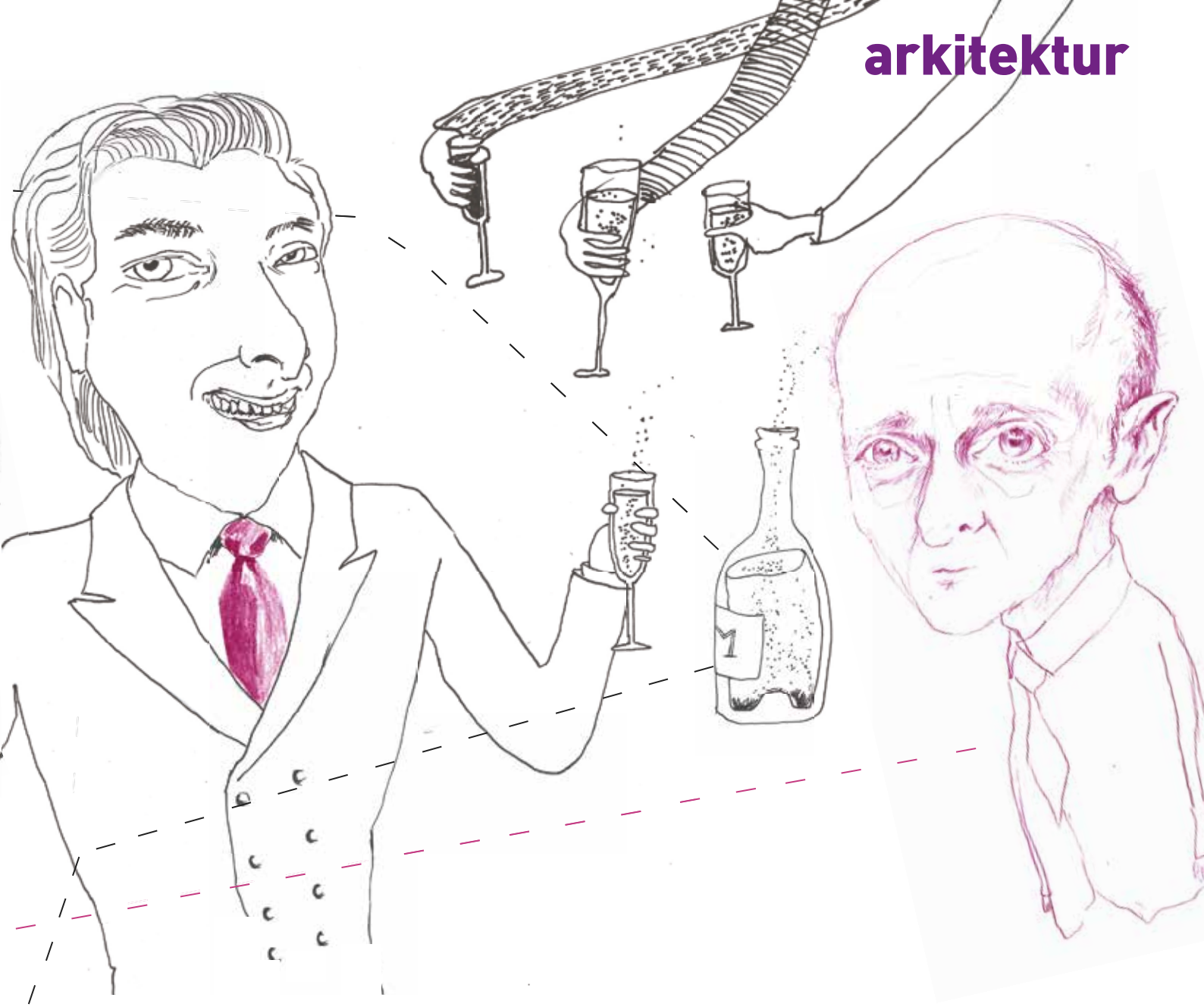

❽ Innovasjonsparadigmet – 1990 -->

Fra 1990-tallet skjer en profesjonalisering av eiendomsmarkedet.

Agenda 2000 er en EU-strategi for framtidig satsing på innovasjon. Planen for de nye næringsklyngene er å vokse gjennom satsing på kunnskapsbasert virksomhet. Forbildet er Silicon Valley i USA.

Strategien er nå å brande byene med signalbygg og kulturtilbud. Slik skal man tiltrekke moderne byboere og kunnskapsintensive næringer. Branding-strategien stopper opp i resten av Europa i 2008, når finanskrisen inntreffer, men den økonomiske situasjonen i Norge gjør at den fortsatt er aktuell her.

Swapping er et typisk konsept for tiden hvor alle kulturprogrammene dyttes inn på én eiendom. Slik brandes området. Konseptet passer godt sammen med knutepunktstrategien, bærekraftparadigmet, som prediker polysentrisk utvikling tett rundt knutepunkt i stedet for utover alt. Strategien passer godt til privat eiendomsutvikling fordi man kan planlegge byen innenfor eiendomsgrenser.

Kjennetegnet på strategien er ekspressiv arkitektur av en kjent arkitekt, et kulturbygg og et stort kjøpesenter med parkering i kjelleren eller på taket. Dette blir en sjablong som går igjen mange steder, lik drabantbysentrene på 1960- og 1970-tallet.

Brandingen av byer med signalbygg betyr en gyllen tid for arkitektene.

Kilder: Statsbygg.no, Dag Tvilde, førsteamanuensis ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Byggekunst, no.wikipedia.org, storenorskeleksikon.no, obos.no, husbanken.no og «De tusen hjem – Den Norske Stats Husbank 1946-1996».

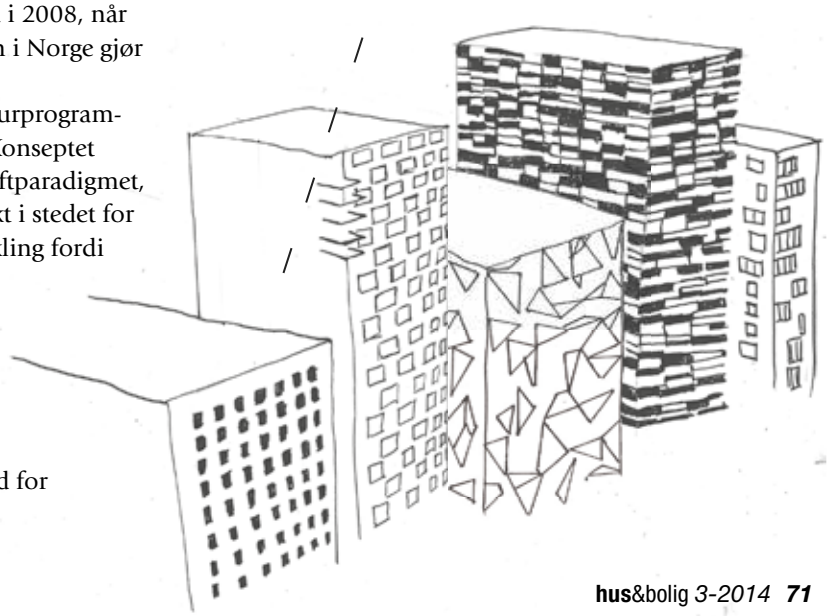

Kampanjeperiode 26. mai - 30. juni

MEDLEMS-TILBUD

Montér®

KUN FOR MEDLEMMER AV HUSEIERNES LANDSFORBUND

Benytt dine medlemsrabatter i sommer, stikk innom nærmeste Montér byggevarehus

Medlemskort MÅ vises ved betaling. Kun kontant.

HUSEIERNES LANDSFORBUND

585,-

JOTUN

DRYGOLIN MALING/ OLJEDEKKBEIS

10 ltr. Meget værbestandig oljemaling og olje-dekkbeis for utvendig treverk. Tilsatt middel mot svertesopp. Anbefales til treverk som er tidligere grunnet, beiset eller dekkbeiset.

299,-

JOTUN

LADY WONDERWALL

3 ltr. Nyheten LADY Wonderwall er markedets mest robuste veggmaling.

28x120 Kl. 1 cu

29,90 Pr. lm

HUSK! Krever A4 skruer

MøreRoyal® GARANTERT RÅTEFRITT 50år

199,-

Opus

OLJE TERRASSEBEIS 2,5 LTR

109,- Pr. m²

OPTIFORM BELEGNINGSSTEIN GRÅ 5x19,5x13,5 CM

TALGO | MøreRoyal®

TERRASSEBORD MØRE ROYAL BRUN DUO

Ingen råtedannelse, lang levetid og garanti på 50 år, formstabil, mindre sprekk og flising, 1 ltr. olje er kokt inn pr. m², kosmetisk vedlikehold. Krever A4 skruer.

2990,-

GILJE

TOPPSVING VINDU

109x119, 119x119, hvitmallt

Pr. sekk

49,-

Optiform

B20 MØRTEL 25 KG

Montér Minde - Florvaag Bruk
Montér Askøy - Florvaag Bruk
Montér Stord
Montér Bømlo
Montér Etne
Montér Odda
Montér Knarvik
Montér Hovden

Montér Lillesand
Montér Fevik Blom-Bakke
Montér Grimstad
Montér Tvedestrand
Montér Risør
Montér Flekkefjord
Montér Kvinesdal
Montér Mandal

Montér Lindesnes
Montér Farsund
Montér Vanse
Montér Lyngdal
Montér Vågsbygd
Montér Søgne
Montér Vennesla
Montér Haugesund

Montér Bryne
Montér Egersund
Montér Karmøy
Montér Nærbø
Montér Randaberg
Montér Sandnes
Montér Suldal
Montér Stavanger

Montér Stormarked Forus
Montér Stormarked Sørlandsparken

monter.no

VERNEVERDIG: Trehusbyen i Stavanger teller mer enn 8 000 hus, og er Europas største sammenhengende trehusbebyggelse. Foto: Visitnorway.com

Nye tider i Trehusbyen

Stavanger har Europas største samling av bevarte trehus. Nå møter de gamle husene nye generasjoner med forskjellige ønsker og behov.

TEKST OG FOTO:
SOLFRID SANDE

I Stavanger er det rundt 8 000 trehus som hører til Trehusbyen. Det er et område med spesiell arkitektonisk verdi, og egne regler for bevaring. De eldste husene er fra 1700-tallet, men de fleste ble bygget fra midten av 1800-tallet og frem til 1950-årene. Fra Gamle Stavanger vokste byen utover og oppover til Eiganes, Storhaug og Våland. Mange av husene var den gang nærmest ferdighus, og representerer kanskje ikke unik arkitektur hver for seg, men til sammen utgjør de en særpreget og spesiell helhet – faktisk er dette Europas største bevarte trehusbebyggelse.

Trehusfolk

Bydelen Våland vokste gjennom forrige århundre først oppover markene til Vålandstårnet, så over haugen og nedover mot området vi nå finner det nye sentralsykehuset. De eldste typiske trehusen som fylte tomtene i bydelen er i sveitserjugendstil, de yngste er i stram 50-talls funksjonalisme.

Det er en sterk tradisjon både for å eie selv, og å bygge hus av tre i Stavanger. Forsøk på å innføre murtvang etter bybranner ble ingen suksess her. Tre var mye billigere en mur, og på denne tiden, lenge før Stavanger ble til oljebyen, hadde folk ikke råd til noe annet. Stilimpulsene fikk de fra Europas murhusarkitektur, men den ble forenklet og tilpasset de lokale forholdene.

Gjennom årenes løp har mange hus mistet egenarten grunn av nye ideer og tidstypiske løsninger som husmorvinduer og plastdekke. Løsninger som mange i dag rister på hodet av. Den

RADIO-INSPIRERT: I utkanten av Våland er tomtene mindre ensartet enn i den eldste delen, og det er lettere å få tillatelse til å gjøre arkitektoniske sprell.

Utbygget til Stian Refsnes Henriksen og Unni Synnøve Lea skiller ser markant fra den øvrige bebyggelse.

nye generasjonen huseiere i bydelen har nå høyst ulik tilnærming til hvordan de skal leve med og utvikle den gamle arkitekturen.

Det klassiske femtitallshuset som ligger i bakken ned fra Vålandstårnet har fått selskap av et stort tilbygg, et radikalt grep som har gitt Stian Refsnes Henriksen og samboeren en moderne familiebolig. Huset ble bygget av morfaren i 1955. Stian kjøpte huset av sine foreldre for noen år siden, og ønsket å gjøre en del med det. Han ville i utgangspunktet gjøre som andre i strøket, flytte en trapp og endre på en umoderne femtitalls romløsning. Da han møtte Unni Synnøve Lea ble planene etter hvert utvidet til et helt nytt bygg.

– Arkitekten vi brukte har en forkjærlighet for å bevare særpreget ved den orginale arkitekturen, men ville at det nye utbygget skulle ha et retrouttrykk, med form som en femtitalls radio, forteller Stian Refsnes Henriksen.

Togvognen

Stian Refsnes Henriksen og Unni Synnøve Lea har latt femtitallshuset møte seg selv. Det gamle huset ble satt tilbake til slik det så ut da det var nytt utvendig, mens det inni har fått en moderne planløsning. Radioen som tilbygget skal forestille, har fått brunt kobbertak for å illustrere dette.

– Alle som går forbi legger merke til utbygget fordi det skiller seg ut, noen kaller det for ubåten eller togvognen, ler Stian Refsnes Henriksen.

Arkitekt Ole Serinius Trodal har gitt paret et tilbygg med et annerledes utrykk. De har fått en stor og lys stue som gir en følelse av å være et helt annen sted enn i et hus på Våland. Fra den går de videre opp til andre etasje der en åpen kjøkken- og stueløsning gir femtitallshuset et moderne preg. De har revet mange vegger, isolert, lagt nytt tak, gjort om planløsningen. I første etasje er det leilighet med egen inngang fra andre siden.

– Vi var redd for hva naboene ville si, men det gikk gjennom alle plasser. Jeg tror folk rundt her er glade for at vi ville gjøre noe, forteller Stian Refsnes Henriksen.

Paret gikk selv rundt og banket på alle dørene i nærmeste radius, for å snakke direkte med alle berørte om byggeplanene. Det er generasjonsskifte i området, og naboene var generelt positive, selv om enkelte nok synes det var uvant i begynnelsen. De er selv veldig fornøyd med resultatet, og nå koser de seg i den lyse nye stuen i utbygget mens de følger med på folk som går forbi.

– Folk stopper ofte utenfor for å ta bilder. Og da ser vi på ansiktsuttrykkene om de liker det etterpå, sier Unni Synnøve Lea.

Byantikvaren

Våland er blitt en populær bydel. Mange vil bygge om og modernisere, men handlingsrom-

met de får, varierer. Byantikvar Hanne Windsholt sier det viktigste er å bevare den grunnleggende strukturen i dette området.

– Jo mer brokete området er fra før av, desto enklere er det å få slippe til med nye sprell. En by skal til en viss grad leve, men vi må ha respekt for det som var det fra før, mener Hanne Windsholt

I den eldste delen av Våland gis det adskillig mindre handlingsrom enn på baksiden. Her er det rette gateløp, små tomter og et helhetlig preg Windsholt mener er viktigere å bevare. Man må ta vare på de små forhagene, og passe på at de ikke blir parkeringsplasser. For nå har bilene tatt over mange steder, og flere sveiserhus har fått stramme funkisutbygg som ikke passer helt sammen med orginalen.

– Når du kjøper et hus, bør du som utgangspunkt kjøpe et hus du vil ha, så det hender at jeg spør folk om de har vurdert å flytte selv, sier Hanne Windsholt

Hanne Windsholt tenker det trengs en sterkere bevissthet i reguleringsplanene for å ta vare på hus og hager i denne delen av byen. Hun tenker det burde stå mer eksplisitt og detaljert i reguleringsbestemmelsene hva som gjelder. Da ville folk visst konkret hva de har å forholde seg til når de kjøper en bolig. Byantikvaren sier det hender hun blir provosert av arkitekter som mener at de vil og kan forbedre ethvert utgangspunkt.

BYANTIKVAR WINSDHOLDT: Byantikvar Hanne Windsholdt vil gjerne bevare mest mulig av trehusbyen. Hun savner en sterkere bevissthet rundt å få mest mulig orginalt preg på vinduene. Folk må ikke bare ta noe som ser gammelt ut.

Fordums prakt

Ikke alle ønsker å tilføre noe nytt. Mange kjøper også hus for å gi dem det orginale preget tilbake. For mange av husene på Våland bygget fra rundt

Brannsikring av trehusbyen

Stavanger har Europas største sammenhengende trehusbebyggelse, oppført fra rundt 1700 fram til 1955. Totalt dreier det seg om i overkant av 8 000 bygninger. Stavangers samlede trehusbebyggelse vurderes som viktig i nasjonal sammenheng, og er vesentlig for Stavangers identitet og særpreg.

I 2008 vedtok formannskapet en strategi for sikring av trehusbyen. Stavanger kommune arbeider permanent med å redusere faren for bybrann.

Det er bestemt å fokusere på den eldste delen av trehusbyen, merket gult og svart på kartet, siden denne delen har størst fare for en stor og ødeleggende brann. Husene ligger tett, smale gater byr på utfordringer for brannbiler og deler av bebyggelsen representerer store verneverdier som er viktige å sikre for ettertiden.

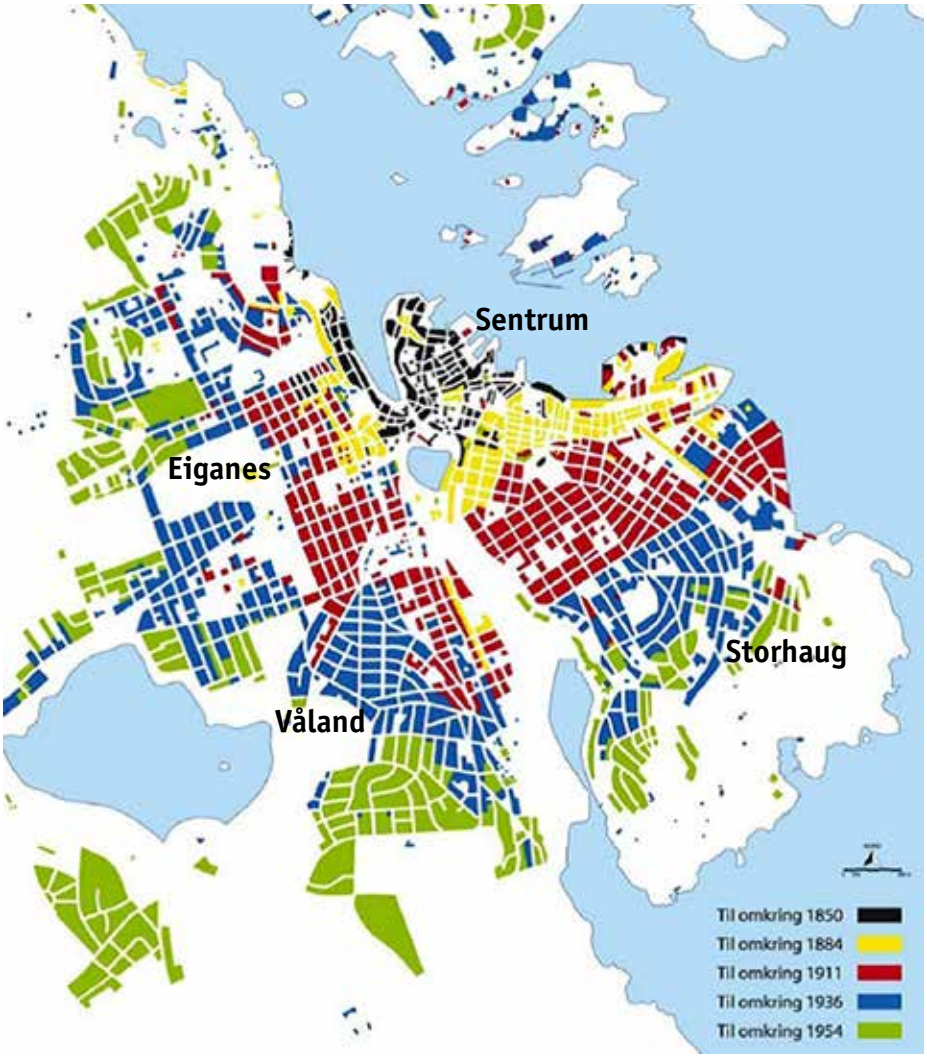

TREHUSBYEN: Kartet viser hvordan byen vokste utover. Den eldste delen er merket med svart og ligger rundt Vågen. Så følger det gule og det røde området, og til sist det blå og det grønne – som er bebyggelsen fra 1950-tallet. Kilde: Stavanger kommune.

1910, fikk fra femtitallet nye vinduer, plastkledning og mange av skifertaksteinene ble byttet ut til fordel for betongstein.

– Det er veldig positivt at det skjer noe i den gamle delen av Våland. Det har vært jobbet for å få husene tilbakeført til opprinnelig stil lenge. Men det brukes litt for mange masseproduserte vinduer uten at folk vet hva de skal ha, mener byantikvar Hanne Windsholt.

Mange kjøper da vinduer som passer inn i hullet i veggen. Og kjøper feil listverk, gjerne standardløsninger fra byggvarehusene. Dette gjør at de fine detaljene går tapt når folk skal gjøre det selv, mener byantikvaren. Hun vil at folk skal tilbakeføre med utgangspunkt i orginale tegninger, eller originale bygninger i nabolaget

– Nå er vi på tredje generasjon vinduer, og jeg håper at fjerde generasjon som setter inn vinduer ser nøyere på detaljene, sier Hanne Windsholt.

Fargebruken på de gamle husene er en annen sak byantikvaren er opptatt av. Hun mener det er blitt altfor mange grå hus, en trend som ikke passer til alle hus. Og man trenger ikke alltid å male dem hvite slik altfor mange også gjør. På femtitallshus for eksempel, liker hun de orginale pastellfargene, for stil og farge hører jo sammen.

I utgangspunktet får du lov til å tilbakeføre huset til opprinnelig utseende uten å søke kommunen, men problemet har vært at mange da bare ser på hva naboen gjør, og tror det er riktig.

– En arkitektvenn av meg sier at mange driver med det han kaller hviskeleken, det hviskes fra nabo til nabo og da blir det mye feil, mener Hanne Windsholt

Ny generasjon, gamle vinduer

Henning Helgeland er sjette generasjon i huset i Magnus Lagabøters gate. Da han vokste opp her, hadde huset plastpanel og små husmorvinduer.

Da farmoren ble alene flyttet han og ektefellen inn. I 2003 tok de over og startet prosessen med å få huset tilbake til slik det var en gang.

– Det var først da jeg ble voksen jeg så hvor stygg plasten var. Ikke var den helt vedlikeholdsfri heller, og det har alltid vært drømmen min å skifte kledning og vinduer, forteller Henning Helgeland.

Han brukte de orginale tegningene til å få spesiallaget vinduene, og under plasten var store deler av kledningen bra. Huset i sveitser-jugendstil har siden det stor ferdig i 1912 vært gjennom to store transformasjoner, og farmor Marie Helgeland har bodd i huset siden 1943. Det var hun som fikk husmorens drøm oppfylt i 1975, da huset fikk plastpanel og små, lett vaskbare vinduer med én stor glassrute.

– Jeg syntes det var herlig med de nye vinduene jeg kunne svinge rundt og enkelt vaske, sier Marie Helgeland

Hun synes huset har blitt fint nå, men den gang likte hun bedre små moderne vinduene. Det var nemlig vanskelig å plassere møblene fordi de orginale vinduene var så store og lave. Hun fikk så vidt plass til skjenken og dekketøyskapet, og sofaen stakk opp over vinduskarmen.

SVEITSER-JUGEND: I Magnus Lagabøters gate finner vi en husrekke det alle husene er forsøkt tilbakeført til slik de så ut en gang. Ikke alle har hatt de orginale tegningene til vinduene.

GAMLE BILDER FØR OG NÅ: Magnus Lagabøters gate 11 slik det orginalt så ut, og slik det ble i 1975 da de praktiske hensynene gikk på tvers av estetikken.

HELGELAND GENERASJONER: Henning Helgeland er sjette generasjon i huset i Magnus Lagabøters gate 11. Sammen med farmor Marie Helgeland og tanten Berit Helgeland. Hun er sjeleglad Henning har fått det orginale huset tilbake, hun likte aldri plasten og husmorvinduene.

Med mindre vinduer plassert tettere sammen ble det mye bedre plass på innsiden.

– Vi hadde en sjau med byantikvaren den gangen. Han ville gi tilskudd til å bevare den gamle stilen på vinduene, men det vi kunne få holdt bare til ett vindu, forteller Marie Helgeland.

Byantikvaren den gang, Einar Hedén (1916-2001), var mannen som reddet Gamle Stavanger fra rivning og betongkasser. Men på Våland kom han for sent på banen, for da hadde nesten alle de eldste husene allerede skiftet vinduer. Men nå har huset til familien Helgeland igjen blitt som før, og det på en måte som gleder dagens byantikvar. Hanne Windsholdt mener det er store forskjeller å se på bilder fra bydelen fra nittitallet og i dag, det har blitt mye finere. Men fortsatt savner hun en større bevissthet rundt orginale detaljer.

0 20 60

Gamle sikringsskap kan være brannfeller!

Vi har flere elektriske apparater i hjemmet i dag enn for 20 år siden. Faren for varmegang og overbelastning i gamle sikringsskap er stor, og dermed også brannfaren. Du behøver ikke å kjøpe nytt sikringsskap - kun bytte innmaten - og fronten for å få et pent skap både inni og utenpå. Og - det koster mindre enn du kanskje tror!

Kontakt en av våre Sikringen installatører for et pristilbud. Ring 0 20 60 eller gå inn på www.sikringen.no for å finne din nærmeste installatør. Du kan også sende en e-post til sikringen@solarnorge.no

Som medlem hos våre samarbeidspartnere har du rabatt på elektrisk materiell og tjenester, husk å oppgi ditt medlemskap ved bestilling hos installatør.

HUSEIERNES LANDSFORBUND Falck Tryg

SIKRINGEN
- din elektriker

Alt i ett-maskin

Mange er – med rette – skeptiske til maskiner som lover både å vaske tøyet og tørke det. Det er det ingen grunn til å være lenger, melder elektronikk-giganten AEG. Den nye Øko-kombi Plus er skånsom mot klærne i vasken, tørker dem ordentlig etterpå, og er i tillegg særdeles energieffektiv og vannbesparende, heter det i en pressemelding fra produsenten. www.aeg-electrolux.no

nyttpåmarkedet

Design handler ikke bare om hvordan ting ser ut. Design handler om hvordan det fungerer.

Steve Jobs

Grillpapir

Så er den her igjen. Grill-sesongen. Hele Norge baker ikke lenger. Hele Norge marinerer. Krydrer. Steker og svir. I hvert fall om vi skal tro all reklamen for grillprodukter som kastes over oss fra mars til september. Nå har også dopapirmakerne funnet en mulig inntjenings-nisje i grillsesongen. Produsenten Serla står bak det praktiske nye kjøkkenpapiret som ikke kommer på rull, men i bunker. www.serla.no

Praktisk foldesag

Denne nye foldesagen fra Gardena trenger du ikke å stue bort i redskapsbo-den. Bladet foldes inn i håndtaket når den ikke er i bruk, så du enkelt kan ha den med deg i beltet på din vandring i hagen din. Eller naboens hage. Om du er av typen som heller ber om tilgivelse enn til-latelse. www.gardena.no

Fargefin solseng

I sommer er det knallfarger som gjelder i hagen, ifølge Skeidar. Rød-rosa, turkis og knallgult er farger du trygt kan satse på når du skal fornye hagemøblene. Om denne knæsjfargede solsengen ikke er vågal nok, kan du style den med puter og pledd i ulike farger og mønstre, opp-fordrer møbelhuset. www.skeidar.no

Opp-nedpotte

Har du smale vinduskarmer og dermed dårlig plass til potte-planter? Heng dem i taket, da vel! Potten «Sky planter» er laget slik at når du vanner på toppen, risler vannet sakte nedover etter plantens behov. I bunnen er en rist som gjør at ting ikke faller ut. www.designdelicatessen.dk

Finn nye og spennende produkter i nettbutikken til Huseiernes Landsforbund

Besøk oss på www.hlbutikken.no

Batteridrevet lampe med bevegelsessensor for inne og ute bruk

GP Safeguard er en trådløs batteridrevet lampe med bevegelsessensor.
Enkel Installasjonen.

HL Pris: 498,-

art: HLB473043

Trådløs overvåkningskamera fra Philips

Philips In.Sight trådløs HD-monitor for hjemmeovervåkning med Ivideon teknologi for iPod/iPhone/iPad

HL Pris: 1450,-

art: HLBM120B

Eco Easy vannrensing. Alltid rent drikkevann!

Nyhet! Et lite drikkevannsfilter med mange renseegenskaper, utviklet for å gi drikkevann fra vannkilder med dårlig kvalitet.

HL Pris: 1490,-

art: HLBECOP

Trådløs komfyrvakt

Komfyrvakt er et sikkerhetsprodukt som overvåker komfyren og slår den av automatisk etter tid eller ved overtemperatur.

HL Pris: 3899,-

art: HLB163291

Optisk trådløs røykvarsler. 2pk

2pk Optisk røykvarsler, kan seriekobles med opptil 24 stk røykvarslere

HL Pris: 349,-

art: HLB601106

Rømningsstige 4,2m

NOHA Brannstige. Stige med kompakt design som tar liten plass ved oppbevaring.

HL Pris: 690,-

art: 1057

Besøk vår nettbutikk på www.hlbutikken.no

Vi tar forbehold om feil i pris og annen informasjon. Frakt og ekspedisjonsgebyr kommer i tillegg. Kampanjen gjelder til og med 30.05.2014.
Besøk vår nettbutikk på www.hlbutikken.no Kundeservice: 95 48 13 81

Mye nytt om utleie

Heftet "Farer og feller ved utleie" ble utgitt av Huseiernes Landsforbund første gang i 2004. Det har vært en meget populær publikasjon. Nå foreligger en revidert utgave med mye nytt stoff.

TEKST: **NINA GRANLUND SÆTHER**

Mye kan gå galt når man leier ut bolig. Det har mange utleiere smertelig fått erfare. Heftet "Farer og feller ved utleie av bolig" er laget for redusere gnisninger og konflikter mellom utleiere og leiere, og er et nyttig verktøy for alle som har et rom eller en leilighet å tilby.

Da heftet kom ut første gang for 10 år siden, var det på 24 sider. Den reviderte utgaven er på hele 52 sider, og utleiere får her kunnskap blant annet om kravene som stilles til en utleieenhet, om radonsikring, depositum, fastsettelse av husleie, om referanser og kredittsjekk – og ikke minst hvordan man fyller ut en leiekontrakt punkt for punkt. Man får gode råd om forsikringsdekning og hva man må gjøre hvis husleien uteblir.

Det er lett å trå feil. Setter du depositumspengene fra leier inn på din personlige konto, risikerer du å bli siktet for svindel. Og visste du for eksempel at en vanlig boligforsikring sjelden dekker hærverk i utleieboligen? Hvert år opplever utleiere å få utleieboligen ramponert. Men skadeverk blir ikke dekket hvis det er utført av personer som er gitt tilgang til leiligheten, altså personer som har fått utdelt en nøkkel. I heftet får du vite hva du må gjøre for å sikre deg.

Du får også vite hvordan du skal forholde deg til at leier plutselig får selskap av en kjæreste og flere barn, eller anskaffer en stor og truende hund.

Skattereglene for utleie av egen bolig er gunstige, selv om de er strammet noe inn de seneste årene. I heftet får du også vite hva du kan leie ut skattefritt.

Jo mer du vet på forhånd, desto bedre er sjansene for et vellykket leieforhold.

Heftet kan bestilles gjennom HL-butikken side xx.
Pris ikke-medlemmer kr 99,-, medlemmer kr 59,-

To gratis røykvarslere

Lurer du på om du skal installere alarm? Da er dette tiden for å slå til. Ikke bare står sommeren, med ferietomme boliger for tur, men som medlem av Huseiernes Landsforbund får du også et svært godt tilbud fra alarmleverandøren Verisure: Uansett hvilken alarmpakke du velger, får du to røykvarslere med på kjøpet. Verdien av disse er 1 960 kroner. Tilbudet forutsetter at du tegner månedsabonnement.

Med innbruddsalarm, brannvarslingsystem, delsikring og kontaktalarm fa°r du alt i en og samme løsning. Du kan fjernstyre hele systemet med Verisure App. Alt kommuniserer tra°dløst og er overva°ket av Verisures alarmstasjon og tjenester døgnet rundt.

Ny ansikter i HLOA

Generalforsamling i Huseiernes Landsforbund Oslo og Akershus (HLOA), ble avholdt 29. april 2014. Christine Warloe og Trude Hole, ble valgt inn I styret, mens Benedicte T. Wien og Kathinka Augustine takket for seg etter seks år som styremedlemmer. Begge vil holde kontakten med organisasjonen videre i kraft av å være nye medlemmer I valgkomiteen.

Warloe har bakgrunn som forbrukerøkonom i Nordea og Trude Hole er rådgiver i Bouvet hvor hun jobber med digitalisering av tjenester.

Ny medlemsfordel gjennom Polygon

Polygon er ledende i Europa og løser utfordringer knyttet til vann, brann, klima og miljø. For Huseiernes medlemmer tilbyd 15 prosent rabatt på materiell og utleie av utstyr i tillegg til 10 prosent avslag på timepris. Der avstand fra medlemsbedrift til kunde overstiger 10 km tur/retur, så kommer normale transportkostnader i tillegg til oppgitt pris.

– Denne avtalen sikrer at våre medlemmer har gode priser på rekke oppgaver som bør utføres av profesjonelle tilbydere, sier markedsjef Ulf Borgan.

Polygon tilbyr tjenester i form av for eksempel hjelp ved skade av eiendom, skadeidentifisering, skadebegrensning og forebyggende tiltak. Gjennom Polygon kan du også få hjelp til kortidslagring av innbo, utvask ved flytting og opprydding ved dødsfall.

– Dette er bare et lite utvalg av tjenstene våre medlemmer får tilgang på. På nett kan man lese mer om den fullstendige avtalen som jeg håper våre medlemmer får god bruk for. Dette er områder hvor vi vet at det er store behov, avslutter Borgan.

JAMAX®
Stillassystemer

Hvorfor Jamax?

- Din **SIKKERHET** ved maling og vedlikehold **I HØYDEN**
- Enkel og hurtig montering
- Svært mange fornøyde brukere
- Vedlikehold av boligen er lønnsomt
- Kan påbygges etter behov

HUSPAKKE 1

Kan bygges som **A** eller **B**. Totalvekt kun 170 kg. Typegodkjent kl.3.

KAMPANJEPRIS
15.300,-
inkl.mva.

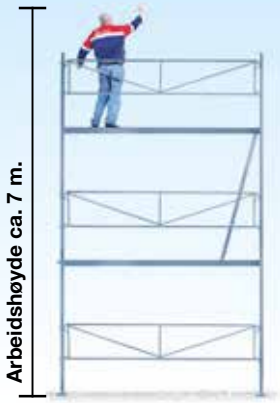

Lengde 3 meter

A

Lengde 6 meter

B

Stillbar fot for skrått terreng

Sommer-tilbud
Gjelder til 30/6-2014

HUSPAKKE 2

Kan bygges som **C**, **D** eller **E**. Totalvekt kun 280 kg. Typegodkjent kl.3.

KAMPANJEPRIS
23.700,-
inkl.mva.

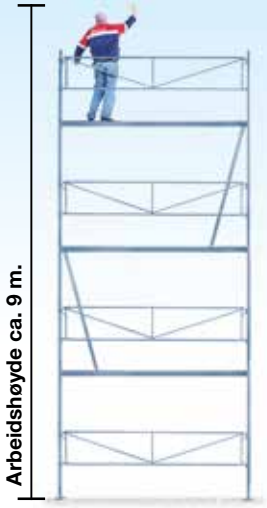

Lengde 3 meter

C

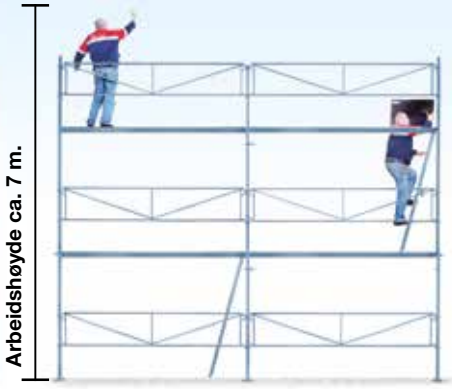

Lengde 6 meter

D

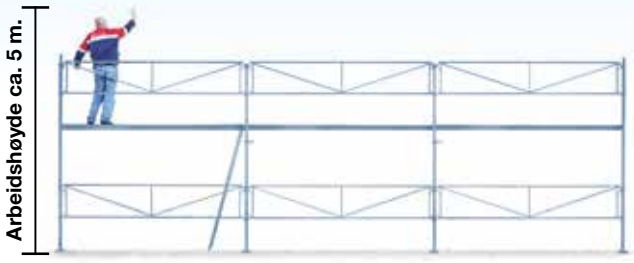

Lengde 9 meter

E

Bestill i dag: alutec.no - tlf. 56 30 41 00 (Kl 08-22)

NORSKPRODUSERT

Norges mest solgte stillas

物 JAPAN•PHOTO

japanphoto.no

• OSLO: Byporten Shopping • Bogstadveien 23 • Lambertseter Senter • Tveita Senter • BERGEN: Olav Kyrres gate 41 • DRAMMEN: Nedre Storgate 10
• FREDRIKSTAD: Farmannsgate 1 • HAUGESUND: Haraldsgaten 94 (inng. Strandgaten) • KRISTIANSAND: Henrik Wergelandsgate 11 • LILLEHAMMER: Storgata 61
• MOSS: Prinsensgate 6 • PORSGRUNN: Storgata 101 • SANDNES: Langgata 15 • Kvadrat: Gamle Stokkav. 1, L-85 • SANDVIKA: Claude Monets allé 24
• SKI: Torgveien 4 (Vis à vis Ski Storsenter) • STAVANGER: Søregaten 22-24 • STRØMMEN Storsenter: Stasjonsveien 6
• TRONDHEIM: Munkegaten 35 • TØNSBERG: Fayesgate 5

distriktsledere

OSLO OG AKERSHUS
Fred. Olsensgate 5, 0152 Oslo
Telefon 22 47 75 00
Telefaks: 22 41 19 90
E–post: post@huseierne.no

ØSTFOLD SØR
Ole Øyvind Moen
Hundskinnveien 94
Postboks 166,
1701 SARPSBORG
Telefon: 69 30 70 81
Mobil: 90 12 22 26
ostfold–s@huseierne.no

ØSTFOLD NORD
Lars Erik Guttulsrød
Henrich Gernersgate 14,
1530 MOSS
Telefon 69 10 99 00
Mobil 91 11 52 60
ostfold–n@huseierne.no

HEDMARK
Bjørn Engemobakken
Magasinet Østre Torg
Grønnegt. 40
Boks 462, 2304 HAMAR
Telefon 62 52 31 35
Mobil 95 08 31 04
hedmark@huseierne.no

OPPLAND SØR
Werner Forr Nystuen
Spinneriveien 7
2615 LILLEHAMMER
Telefon 61 25 79 00
oppland@huseierne.no

OPPLAND NORD
Kåre B. Hansen
Storgata 2 H
2670 OTTA
Mobil 95 96 98 11
oppland–n@huseierne.no

BUSKERUD SØR
Fred–Ivar Myrseth
Spikkestadveien 94
Postboks 62
3440 RØYKEN
Telefon 31 29 74 03
Mobil 91 78 52 72
buskerud–s@huseierne.no

BUSKERUD NORD
Øivind A. Tandberg
Stangsgate 7
3510 HØNEFOSS
Telefon 32 11 44 55
Mobil 90 14 89 88
buskerud–n@huseierne.no

VESTFOLD
Olav Vilnes
Storgt. 36
3126 TØNSBERG
Telefon 33 31 54 00
vestfold@huseierne.no

TELEMARK
Thor Johan Larsen
Gjerpensgate 18
Boks 111, Sentrum
3701 SKIEN
Telefon 35 90 53 90
Mobil 92 46 16 03
telemark@huseierne.no

AUST–AGDER
Tom A. Sørensen
Bendikskleiv 14
4836 ARENDAL
Telefon 37 02 42 12
Mobil 91 13 49 38
aust–agder@huseierne.no

VEST–AGDER
Espen Solum
Kongens gate 32,
inng. Festningsgaten
4610 KRISTIANSAND
Telefon 97 53 90 00
vest–agder@huseierne.no

ROGALAND SØR
Frode Rødder
Bergelandsgaten 14
Boks 330 Sentrum
4002 STAVANGER
Telefon 51 53 99 57
Mobil 92 02 47 52
rogaland–s@huseierne.no

ROGALAND NORD
Knut Magnus Haavik
Haraldsgate 94
Boks 490,
5501 HAUGESUND
Telefon 52 70 05 30
rogaland–n@huseierne.no

HORDALAND
Monica Bryner
Fortunen 7
Boks 225,
5804 BERGEN
Telefon 55 36 11 50
Mobil 91 19 66 49
hordaland@huseierne.no

SOGN OG FJORDANE
Jan Erik Mardal
Grandavegen 5
6823 Sandane
Langebruvegen 19
6800 FØRDE
Telefon 57 88 44 00
Mobil 95 49 55 55
sognogfjordane@huseierne.no

SUNNMØRE
Are Opdahl
Kongensgate 19
Postboks 16
6001 ÅLESUND
Telefon 70 16 18 00
Mobil 90 91 62 30
sunnmore@huseierne.no

ROMSDAL
Magne Otterholm
Hamnegaten 47
6413 MOLDE
Telefon 71 19 10 70
Mobil 92 60 69 28
romsdal@huseierne.no

NORDMØRE
Eivind Sylthe
Nedre Enggt. 8
Boks 570, 6501 KRISTIANSUND
Telefon 71 56 63 66
Mobil 90 91 40 49
nordmore@huseierne.no

SØR–TRØNDELAG
Inger Johanne Dehli
Dronningens gate 9
Postboks 281
7402 TRONDHEIM
Telefon 73 99 09 00
Mobil 40 40 11 98
sor–trondelag@huseierne.no

NORD–TRØNDELAG
Ingunn Kjeldstad
Kirkegata 12
Postboks 724 Moan
7610 LEVANGER
Telefon 74 01 99 90
Mobil 45 00 70 20
nord–trondelag@huseierne.no

NORDLAND
Arnstein Antonsen
Storgata 23
Boks 721,
8001 BODØ
Mobil 92 80 62 84
nordland@huseierne.no

TROMS
Dagfinn Strønstad
Besøksadresse:
Grønnegata 80 (Nordeabygget),
inngang fra Fr. Langesgt. 25
Boks 90,
9251 TROMSØ
Mobil 95 01 77 11
troms@huseierne.no

FINNMARK
Tor E. Farstad
Myrveien 11 D
Boks 1290,
9505 ALTA
Telefon 78 44 03 96
Mobil 91 17 51 60
finnmark@huseierne.no

HL-butikken

Fyll ut ønsket antall av varen i ruten til høyre, skriv navn og adresse på slippen og send kupongen til oss. Vi lover å ekspedere den straks. Porto kommer i tillegg.

	Medlem	Ikke medlem	Antall
Leiekontrakt - bolig, sett à 2	49,-	75,-	
Leiekontrakt - hytte, sett à 2	29,-	49,-	
Næringsleiekontrakt, sett à 2	44,-	75,-	
Skjøter	19,-	39,-	
Kvitteringsbok, husleie	29,-	49,-	
Garasje/biloppstillingsplass	19,-	39,-	
Vaktmester hel stilling	19,-	39,-	
Portner bistilling	19,-	39,-	
Varsel ved mislighold	19,-	29,-	
Oppsigelse	19,-	29,-	
Hevingserklæring	19,-	29,-	
Begjæring om oppdeling i eierseksjoner	19,-	39,-	
Hjemmelserklæring ved arv	19,-	39,-	
Festekontrakt	19,-	39,-	
Kjøpskontrakt	19,-	39,-	
Begjæring om utlegg/forliksklage	19,-	39,-	
Pantobligasjoner	19,-	39,-	
Rapport om kommunale avgifter	50,-	70,-	
Internkontrollsystem for huseiere	2 300,-	2 860,-	
Samleperm Hus & Bolig	60,-	80,-	
Tokvam: «Boligutleie i praksis»	318,-	378,-	
Mattsson: «Muggsopp i bygninger»	60,-	100,-	
Ellenes/Parelius: «Husleieavtaler»	448,-	548,-	
Wyller: «Boligrett» rev.utg.	553,-	790,-	
NY Wyller: «Borettslovkommentaren»	630,-	890,-	
Figursamling om våtromsnormen	98,-	298,-	
Stadheim: «Håndbok for styremedlemmer» rev.utg.	349,-	449,-	
Farer og feller på badet	59,-	99,-	
Farer og feller i kjelleren	59,-	99,-	
Farer og feller ved kjøp og salg av bolig	69,-	139,-	
Farer og feller ved oppussing, ombygging og påbygging	59,-	99,-	
NY Farer og feller ved utleie, rev.utg.	59,-	99,-	
Farer og feller ved ENØK-tiltak	69,-	139,-	
Farer og feller på hytta	59,-	99,-	
NY Ung på boligmarkedet	59,-	99,-	
NY En suksesshistorie - Huseiernes Landsforbund 1989-2014	75,-	125,-	
NY Samboerkontrakt	49,-	75,-	

(SKRIV TYDELIG)

Navn:

Adresse:

Medlemsnr.:

Kupongen sendes til:

HUSEIERNES LANDSFORBUND

Fred. Olsensgate 5, 0152 Oslo eller faxes til 22 41 19 90

fagfolk til tjeneste

ANBUDSTJENESTER

Anbudstorget

Søker du håndverker?

Be om anbud på jobben!

www.anbudstorget.no

BLIKK- OG TAKTJENESTER

Telefon: 22 67 02 94
Epost: citytak@online.no
www.citytaktekking.no

City Taktekking as ETABLERT 1951

60 år med tak på topp og blikk på by'n

BYGG- OG TØMRERMESTER

Vi utfører det meste innen byggearbeid!

Nybygg, tilbygg, ombygninger, rehabilitering, baderom, kjøkken, brannsikring, taktekking, innsetting av dører og vinduer etc.

TØMRER- OG ENTREPRENØRFIRMA

Abelson bygg & vedlikehold as

www.abelsonbygg.no

A: Potternakerveien 2, 0954 Oslo E: post@abelsonbygg.no

T: 23 33 66 55 F: 23 33 66 54

GRAVEARBEID

Håkon Bjørnstad A/S

Maskinentreprenør

• Gravearbeid • Støttemur
• Drenering • Trefelling

Ny tjeneste i 2014: • Radonmålinger

Tilleggstjenester: • Asfaltering • Grontareal

post@haakon-bjornstad.no

Mob: 90 17 12 90

www.haakon-bjornstad.no

www.finnradon.no

Oppdrag i hele Oslo og Akershus

ELEKTROINSTALLATØRER

02060

Handler det om elektriker, trenger du bare ett nummer

www.sikringen.no

SIKRINGEN - din elektriker

fagfolk til tjeneste

ØNSKER DU Å ANNONSERE PÅ DISSE SIDENE,
ta kontakt med Britt Fossum - 62 94 69 03 - bf@hsmedia.no
eller Kjetil Sagen - 62 94 10 36 - ks@hsmedia.no

GLASSARBEID

GLASSMESTER

Besøk vår "butikk" i butikken i Brobekkveien 104b på Alnabru!

Salg av glass, speil, dusjløsninger, fester og beslag m.m. Utstilling av vinduer, dører og rekkverk i glass/stål.

Hyggelige priser til alle medlemmer!

Ring 815 45277

Svendsen's Glass-Service AS

www.815glass.no

GLASSARBEID

Glassmester

Bilglassmontering
Glasshyller
Dusjvegger
Glassdører

Oslo Glass & Vindu AS
Smalvollveien 63, 0667 Oslo
Tlf.: 22 08 17 80
www.osloglass.no

OPPVARMING

ild stedet

Vi leverer, monterer og garanterer

Henriksen Peisforum AS
Brobekkveien 115, 0582 Oslo.
Tlf. 22 65 40 88
Smedsvingen 6, 1395 Hvalstad.
Tlf. 66 98 40 10

Henriksen Brenselsforretning og Varmesenter AS
Østkilen 6, 1621 Gressvik.
Tlf. 69 94 95 50

GJERDER OG GJERDEPORTER

Grorud Gjerde A/S
Peter Møllers vei 5 b, 0585 Oslo
Tlf.: 22 27 55 59
Fax: 22 27 06 91
Mobil: 90 11 35 83
post@grorudgjerde.no

ALT I TRE OG FLETTVERKSGJERDER

Støtterekkverk av rør
Langs gangvei/sykkelvei
Innredning av loft/kjellerboder
Sykkelstativer og strekkmetalltrapper

TEKNISK RÅDGIVNING

VI HJELPER DEG MED:
- Teknisk rådgivning av bolig
- Byggeledelse-byggekontroll
- Bistand ved kjøp og salg av bolig m.m

Boliginstituttet – Veritas for fast eiendom

5% rabatt til HL-medlemmer. (Husk medlemsnr.)

Eiendomstaksering - se egen annonse under taksering.

Kontakt oss på tlf. 23 39 19 00

www.boliginstituttet.no

RØRLEGGERTJENESTER

VB – Huseiernes egen rørlegger!

Finn din nærmeste rørlegger på vb.no

Vanntett kvalitet!

VB VARME & BAD

SKORSTEINSARBEID

BRANNSIKKRING AV SKORSTEINER

OSLO: 22 95 08 00
KLØFTA: 63 98 20 40
www.pipe.no

Schädler AS
Rambydalen, 2040 Kløfta

MURMESTER SKT SCHÄDLER AS siden 1988

SOPP OG SKADEDYR

Sopp, råte, fukt, mugg og insekter?

Nøytrale råd uten økonomisk interesse i sanering

MYCOTEAM

www.mycoteam.no
Tlf. 46 97 55 00 • Pb. 5 0313 Oslo
post@mycoteam.no

TANKRENS

AKTIV TANKRENS A/S
Tlf.: 23 05 27 10
Fax: 23 05 27 11

VI UTFØRER FAGMESSIG RENGJØRING & KONTROLL AV OLJETANKER.

...OG ANDRE OPPDRAG ETTER AVTALE.

TOPP MODERNE SLAMSUGERE & UTSTYR. MEGET GODT KVALIFISERTE OPERATØRER.

www.aktivtankrens.no

Plannja
Løft blikket

Et lett takvalg med nordisk design!

Nærprodusert fra Plannja plannja.no

Produkt:

Plannja Flex

Opprinnelse:
Designet og utviklet i Norden.

NATURLIG RÅVARE
100% RESIRKULERBAR

Beskrivelse:
Plannja Flex produseres i én enkelt håndterlig størrelse i enten stål eller ekstra hardføre aluminium. Takprofilen passer alle typer tak, og designen gir, med sine skyggeeffekter, både liv og karakter til huset. Plannja Flex kommer praktisk pakket på pall, noe som betyr at du selv kan kjøre taket hjem fra en forhandler nær deg.

kryssord

LIGGER I JOTUN-HEIMEN / FLOKK / HAR KUA / SPISTE / UFS / HVILTE / DANS / MYNT-ENHET / JORD-TYPE / ROGN / KIOSK / POLITI / FYRVER-KERISPE-SIALIST

SAL / JORD-BRUK / HEGREM 2014 / IKKE / RYTME / STOR-BRITAN-NIA / DEN 2. UKJENTE / LARVE

FARGE / SKINKE / UMODEN FRUKT

PER STK. / EKS PARTI / SVAKHET / FORD-MODELL / HVILE / INUITT / UKEBLAD

BUKK / DUOEN / ENGEL

KREPS-DYRET / PLAGG / RETTS-REGEL / TRIST / KUNST-LØP / UTESTED / KOM-MUNE OG ELV / APPARAT / FUGL / SVAKT / UTEDO

RETNING / SUR-STOFF / EKSTASE / GRØNN-SAK / PÅ DANSKE BILER

DELSTAT / TRÅKK / UNNE / SNOP / GJEN-FOR-ENING / KASSE-BIL / FØR 12

SPRANG / NORSK KOMIKER / BUSKAS / LEVER / PAPE-GØYE / 3170 / MENE / GIDDE

3. TONE / VULKAN / INGEN / BYRÅ / STJELE / KNA / GUDS-BESPOT-TENDE

HURTIG NEIING / OMRÅDE / TITAN / APE ETTER / KVINNE / PARTIK-KEL / FOR-MODE / LEDELSE / TREG

ADFERD / SOLGUD

AMERIC-IUM / LEGGE STEIN / LØKKER / DAG / LIKER / DRIKK / NASKE / GJØRE HELLIG / BELEGG / KAP-PES / HUS OVER GRUVE-ÅPNING

INTENS BESKY-TING / ARTIKKEL / MELODI

BLOD-TYPE / FLYDEL / UTTRYKK / SMILE / LEVE / GRUPPE / SÅRE / MODER-NE / 2740 / HOLME

ELV / LIK / DOKTOR / VÆRE GJERRIG / INNMARK / HYGIENE-ARTIKKEL / FLØY / FUGL / SMER-TER / BRÅK

HÅR-PRO-DUKT / KIRKE / NORSK ELV / IRIDIUM / FORBI / HUSDYR

BÅT / TREG / HENSTÅ / HOLDE MUNN / DATA-UTSTYR / ORDNER / LÅRER / FENGSEL / FERSK

STETTEN / SKÅTE / PERSON-LIGHET

PARTI / SPISE-STED / FISK / TILTA / NATRIUM / FYR / REGNE / SPRÅK / FRANSK ØY / SPISE / STORE PLANER / SLEM

UTLØP / JORD (PREFIKS) / EIE

HAUG MED MØKK / UTROP / FENGSEL / INSTRU-MENT

EN DUCK / FANT / MUSIKK-FORM / LØFTE

Løsningen på oppgaven i nr. 3 blir publisert i nr. 4.

Send gjerne løsningen på epost til kryssord@huseierne.no

Skriv Kryssord nr. 3 i emnefeltet.

LØSNINGSSETNINGEN ER:

h&b 3-2014

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr./Sted: .....

Medlemsnummer: .....

Svaret på oppgaven i nr. 3 må vi ha senest 1. august 2014.
Vi trekker tre heldige vinnere som får hver sin flotte ryggsekk.

kr 9,50

Hus & Bolig
Fred. Olsensgate 5
0152 OSLO

Verv en venn

Gå inn på huseierne.no

Flotte vervepremier!

På huseierne.no får du detaljert informasjon om alle medlemsfordelene. Oppgi medlemsnummer ved henvendelse til partnere.

HUSEIERNES LANDSFORBUND

velkommen inn

Medlemsfordeler

Gratis juridisk, teknisk og økonomisk rådgivning
Som medlem får du gratis juridisk hjelp på telefon hver dag mellom kl. 08.30-16.00. Ring telefonnummer 22 47 75 07, legg igjen medlems- og telefonnummer, og du vil bli ringt opp av en av våre juridiske konsulenter. I tillegg får du teknisk rådgivning ved å ringe 22 47 75 24 mandag til fredag kl. 08.30-16.00.
På huseierne.no får du detaljert informasjon om medlemsfordelene.

Rabatt på forsikringene dine
Som medlem får du:
• Super innboforsikring til fast pris • 10% rabatt på villa-, fritidsbolig- og hjemforsikring • 10% rabatt på bilforsikring • 10% rabatt på båtforsikring
• 5% rabatt på Europeiske Reiseforsikring
• 10% rabatt på forsikring av feriebolig i utlandet. Ring 02400.

verisure
ALARMS WITH IQ

Medlemstilbud på boligalarm
Installerer du innbrudds- og brannalarm fra Verisure får du som medlem av Huseierenes Landsforbund 2 ekstra røykdetektorer (verdi 1960,-) med på kjøpet. Boligalarmen er tilkoblet Verisures døgnbemannede alarmstasjon, slik at du alltid kan føle deg trygg.

For mer informasjon og bestilling se verisure.no/huseierne eller ring Verisure på telefon 06010. Tilbudet gjelder for nyinstallasjon av boligalarm og forutsetter tegning av månedsabonnement.

Rabatt på rørleggertjenester
Som medlem i HL får du: • kr 1000,- i rabatt på VB-vannsjekken
• 10% rabatt på ordinær timepris • 15% rabatt på varer og materiell
• Inntil 10 km fri transport tur/retur. Rabatten gjelder ikke tilbudsvarer og fastpriser/anbud. Medlemsnummer må oppgis ved bestilling.
Finn nærmeste Varme & Bad rørleggerbedrift på vb.no eller tlf. 51 95 11 00.

BOSCH

Du får 15 % rabatt på varmepumper fra Bosch levert gjennom rørleggerkjeden Varme & Bad. Gå inn på vb.no eller ring 51 95 11 00.

SIKRINGEN

Rabatt på el-utstyr
• Du får 500 kroner i rabatt på Sikringens el-sjekk av din bolig
• 10% rabatt på elentreprenørens ordinære timepris
• 20% rabatt på produkter/el-utstyr ved utførelse av installasjonsarbeid.
Arbeid som utføres etter fast pris gir ikke rabatt
Tlf. 0 20 60 eller se sikringen.com

Norges Energi

Som HL-medlem får du:
• TOPP 5-GARANTI på strømprisen, eller
• HL-SPOT, spotpris + 25 kr/mnd og 2,35 ø/kWh
Det er gratis og enkelt å bytte til NorgesEnergi!
Bestill på huseierne.no, eller ring 810 33 700.

Glassfagkjeden.no

Norges største og eneste landsdekkende glassmesterkjede.
Våre dyktige fagmenn hjelper deg med alt fra utskifting av vinduer, glass over kjøkkenbenk, elegante løsninger til baderom og stilfulle glassrekkverk. Ring vår døgnåpne servicetelefon på 815 33 022, eller se glassfagkjeden.no for mer informasjon. Som HL-medlem får du:
- 20 % rabatt på alt av glass og speil
- Gratis befaring! (der avstand fra medlemsbedrift til kunde overstiger 15 km t/r, tilkommer normale transportkostnader).
- 10 % rabatt på ordinær timepris

kjells markiser
MARKISER PERSIENNER SCREEN INTERIØR
et Hunter Douglas selskap

Rabatt på solskjerming
20% på sol- og innsynsskjerming fra 01.10 - 31.03 og 10% resten av året. Gjelder ikke montering. Kontakt oss for gratis besøk av konsulent og et uforpliktende tilbud: e-post: post@kjellsmarkiser.no eller via tlf: 815 00 570. Se kjellsmarkiser.no.

FFV
Fagrådet for våtrom

Gratis råd
som sikrer bruk av Byggebransjens våtromsnorm (BVN).
FFV gir gratis veiledning om valg av FFVsertifiserte våtromsbedrifter til nybygging og rehabilitering av bad og våtrom. For nyttig informasjon om dine nærmeste godkjente våtromsbedrifter besøk:
ffv.no eller send e-post til post@ffv.no

HL-rabatt på parafin og fyringsolje:
• 25 øre/liter som fratrekkes ved kjøpet. Ring 800 SHELL (800 74355).
Alle bonuser/rabatter er inkl.mva.

GAUSDAL LANDHANDLERI
EN BEDRE BYGGEOPPLEVELSE

Rabatt på byggevarer
Ring oss på tlf: 61 22 00 00 eller gå inn på gaus.no

HomeNet

Spesialtilbud på bredbånd
Som HL-medlem får du opptil 20 mb/s bredbånd til markedets laveste pris. Kun kr. 279,- pr. mnd. For mer informasjon/bestilling ring vår prioriterte kundeservice tlf: 38 79 79 00 eller se homenet.no.

40 år
Anticimex
SKADEDYR OG BEVARE

Skadedyrbekjempelse
Vi utfører bekjempelse av alle typer skadedyr til faste priser over hele landet.
Medlemsrabatt 10% på disse prisene.

Innemiljøsjekken (Anbefalt av Norges Astma- og Allergiforbund)
Vi sjekker inneklimaet i boligen din. Det som kontrolleres er; ventilasjon, fukt og mugg; krypkjeller, kjeller og bad.
Utvidet muggsjekk kan utføres. Du får råd og tips til tiltak som bør utføres. Medlemsrabatt fra kr 500,- til 1000,-

Boligsjekken
Vi sjekker allmenntilstanden inn- og utvendig på boligen din og gir deg rapport. I tillegg gir vi deg gode råd dersom noe bør gjøres. Medlemsrabatt kr 600,-

Skadedyrbekjempelsen utføres av autoriserte skadedyrbekjempere.
Bolig- og Innemiljøsjekken utføres av våre kvalifiserte boliginspektører.
For mer informasjon ring 815 48 250 eller gå inn på anticimex.no

Norsk Hussopp Forsikring

Norsk Hussopp Forsikring tlf. 22 28 31 50,
e-post: polise@hussoppen.no, hussoppen.no

POLYGON

Rabatt på vedlikeholdsarbeid
- Utvask, flyttevask, fasadevask og opprydding etter ulykke og dødsfall
- Kortidslagring av innbo
- Fjerning av miljø skadelige stoffer, som bl.a. asbest og PCB og sopp. Polygon har landsdekkende godkjenning for asbestsanering.
- Avdekking, rådgivning og sanering av fukt, råte og soppskader.
- Utleie av avfukter og vifter.

Som medlem av HL får du :
• 15 % rabatt på materiell og leie av utstyr • 10 % på timepris
Kontakt oss på tlf. 22 28 31 10 eller firmapost@polygongroup.com

ventelo

Spesialtilbud på telefoni til medlemmene
Med Ventelo kan du kan spare inntil 78% av medlemskontingenten bare ved å ha ett mobil abonnement hos Ventelo. Ventelos abonnement uten rabatt, er blant de med mest data og lavest pris i markedet i dag. Fri bruk til dine nærmeste gjennom Ventelo Familie, også for de minste abonnementene.
Se: huseierne.no/medlemsfordeler eller ring 03222 for mer info eller bestilling.

MYCO TEAM

Hussopp? Råte? Mugg? Inneklimaproblemer?
Biologisk fagkompetanse uten økonomisk interesse av sanering. Mycoteam gir gratis rådgivning til medlemmer av HL. 10% rabatt på inspeksjoner og analyser. Kontakt oss på Huseierne@Mycoteam.no, telefon 46 97 55 00 eller besøk mycoteam.no. Alle HL medlemmer med forsikring i et av NHF samarbeidende skadeforsikringsselskap får kr 1500,- fratrukket ordinær egenandel ved skade.
Norsk Hussopp Forsikring tlf. 22 28 31 50,
e-post: polise@hussoppen.no, hussoppen.no

Monter

Rabatt på trelast og byggevarer inklusiv kjøkken/garderobe/bad
Gjelder i Hordaland, Rogaland og Agder-fylkene
Se: huseierne.no/medlemsfordeler

radonlab

Rabatt på radonmålinger
• 20% rabatt på sporfilm • 10% rabatt på inspeksjon
Tlf. 951 29 366 eller http://radonlab.com/huseierne

eiendomskreditt
eies av sparebanker

Spar inntil kr 1.830,- første året på boliglånet ditt. Har du boliglån hos oss gir vi deg gratis medlemskap i HL. I tillegg til å betale den årlige kontingenten sløyfer vi etableringsgebyret på kr 1.200,- og termingebyrene på kr 200,- pr. år. Med gratis HL-medlemskap gir vi deg også tilgang til alle andre HL-fordeler. Ring 55 33 27 00 eller se eiendomskreditt.no for mer informasjon

RAGN SELLS
En del av kretsløpet

Rabatt på containerleie
08899@ragnsells.no eller ragnsells.no

NORGES TAKSERINGSFORBUND

Som medlem av HL får du:
- 10% rabatt på verditaksering av boliger
- 10% rabatt på Boligsalgsrapport
- 10% rabatt på tilstandsrapport av boliger
- 10% rabatt på tomtetakst hos utvalgte medlemmer i Norges TakseringsForbund

Mer informasjon finner du på huseierne.no eller ring HLs sentralbord.

Medlemsbladet hus&bolig

Hus&Bolig-magasinet gratis
Som medlem får du tilsendt vårt egetmagasin, Hus&Bolig, 6 ganger pr. år.

HLBUTIKKEN.NO

hlbutikken.no
Besøk vår nettbutikk, og se alle våre gode tilbud

Flere fordeler: TEMA Tema Helse AS FLIGHT PARK GARDERMOEN THON HOTELS

På huseierne.no får du detaljert informasjon om alle medlemsfordelene. Oppgi medlemsnummer ved henvendelse til partnere.

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON B
NORGE P. P.
posten

Returadresse:
Huseiernes
Landsforbund
4896 Grimstad

CTC skaper ikke energi.
Vi gjør bare mer ut av den.

cTc FERROFIL
Enertech Group

Væske-til-vann-varmepumpe
CTC EcoHeat 400

Væske-til-vann-varmepumpe
CTC EcoPart 400

Innedel luft-vann varmepumpe
CTC EcoZenith i250

Luft-til-vann-varmepumpe
CTC EcoAir 400

Spar inntil
80%
av energikostnadene

CTCs effektive varmepumpeløsninger for vannbåren varme gir deg store kostnadsbesparelser på oppvarming, høy komfort og økt verdi på huset ditt.

Kjøp en CTC varmepumpe
Få en Samsung Galaxy Tab 3 10.1

Kampanjen gjelder kjøp av EcoHeat, EcoPart eller EcoAir+EcoZenith via våre CTC-partnere i perioden 15.05-15.08 2014. CTC-partnere/forhandlere finner du på **www.ctc.no/forhandlere.**